

Hårete forskjeller

En kvalitativ studie av kvinner med teksturert hår

Tuva Dolve Hetlelid

Masteroppgave

Høsten 2022

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Forord

Høsten 2016 hang det en enkel gul lapp på veggen i min første studenthybel: «Sosiologi: Tenkning over, og utforskning av samfunnsforhold». Endelig skulle jeg løse livets store mysterier og forstå hvordan det hele henger sammen. Jeg har tenkt og jeg har utforsket, det kan jeg love deg! Om jeg forstår *det hele* derimot, er jeg noe i tvil om. Dette til tross for at det definitivt har vært noen tilfeller av «eureka».

Jeg ønsker å uttrykke min takknemlighet for at dette prosjektet kan ferdigstilles. Først og fremst så vil jeg si tusen takk til informantene som har bidratt til at prosjektet ble en realitet. Takk for alt dere har delt av kunnskaper, erfaringer og opplevelser. Jeg ønsker dere intet annet enn utelukkende gode hårdager.

Jeg vil takke veilederen min Ann Elise Widding Isaksen for uvurderlige faglige innspill, som absolutt har bidratt til å utløse et par av de nevnte eureka-øyeblikkene.

En liten (stor!) hilsen til SOS-gjengen og flokken oppe på loftet i Sofie Lindstrøms hus – mine venner og studiekamerater. Noen av dere har hengt med siden fadderuken, andre har kommet til underveis. Uansett så håper jeg at dere henger med veien videre også.

Sist, men kanskje viktigst – en varm klem til mitt kjære kollektiv på Lura, inkludert filialene på Varatun og Kampen. Dere gjorde det siste året mulig, og er mitt hjerte nær. Ut i verden med meg!

Da gjenstår det bare å ønske god lesning!

Tuva Dolve Hetlelid
Sandnes, 30. november 2022

Sammendrag

Hår kan i utgangspunktet bli forstått som en naturlig del av kroppen, en form for organisk masse som er et resultat av menneskekroppens fysiologiske prosesser. På den andre siden strekker håret seg utenfor biologiens grenser. Fanget i en draging mellom den private og offentlige sfæren, selvet og samfunn, blir hår omhyggelig konstruert og pleid med målrettete hender. Dette gjør håret avgjørende i skapelsen av identitet, så vel som en markør for forskjell. Dette prosjektet handler om en spesifikk type hodehår, nemlig det som krøller seg. Krøller, også kalt for teksturert hår, bærer sosial mening som skiller seg fra glatt hår. Krøller materialiseres gjennom å være festet til kroppen, og hårets betydning vil derfor variere i takt med hudfarge og kjønn. Dette prosjekt har som hensikt å diskutere maktstrukturer og sosiokulturelle forstillinger rundt teksturert hår, kjønn og hudfarge, konstruert gjennom gjentakelse historiske betingede praksiser. Prosjektet retter fokus på kvinners erfaringer og opplevelser med å ha teksturert hår, og hvordan teksturert hår fungerer som en arena for kulturproduksjon, en femininitets-, og identitetsmarkør, samt hvordan teksturert hår bidrar til rasialisering av melaninrike kropp. Helt konkret undersøker prosjektet likheter og ulikheter i erfaringer med å ha teksturert hår, mellom hvite kvinner og melaninrike kvinner. Dette problemet besvares gjennom en analyse av tre fokusgruppeintervjuer, med totalt tretten kvinner med varierende grad av tekstur i håret. Åtte av informantene er kvinner med løsere teksturert hår, og fem av informantene er melaninrike kvinner med afroteksturert hår. Prosjektet har en grounded tilnærming, hvor formålet er å konstruere begreper som kan fungere som et rammeverk for teoretisering av teksturert hår.

Analysekapittel I drøftes *krøllekunnskap*, som viser hvordan kunnskap speiler hegemoniske maktstrukturer. Pleie og stell av teksturert er tillært viten, og preges derfor av sosiale forestillinger til femininitet, men også ideer om «hvithet» og «svarthet». Informantene henter kunnskap fra ulike arenaer, og det som peker seg mest ut er betydningen mødre og andre melaninrike kvinner spiller i kunnskapsgenereringen for informantene med afroteksturert hår. Informantene med afroteksturert hår deler erfaringer med internalisert skam, noe som kan bli forstått som en form for internalisert rasisme. Kapittelet viser hvordan hår er fundamentalt involvert i produksjonen av identitet og forskjell, og hvordan håret brukes som en arena for motmakt – hvor man omfavner fysiske trekk som en del av egen konstruksjon av «rase».

Analysekapittel II favner om *krøller i praksis*, hvor praksis fungerer som en forlengelse av kunnskap. Krøller er noe som krever arbeid, som er både tidskrevende og slitsomt. Kapitlet diskuterer en konkret form for ulønnet emosjonelt arbeid, hvor informantene med afroteksturert hår må stå til rette for valg til tar knyttet til håret sitt. Slik spørsmål kan forstås som en form for hverdagsrasisme og understeker hvordan afroteksturert hår merkes for sin forskjell.

I analysekapittel III diskuteres *krøllenarrativ*, som viser til dominerende fortellinger og ideer om hvem kvinner med teksturert hår er. Disse fortellingene avhenger av teksturtype og hudfarge, og oppleves annerledes mellom informantene. Kapitlet viser hvordan håret kan bidra til å frigjøre seg fra heteronormative forventinger til feminitet. Det peker seg ut er at informantene med afroteksturert hår og melaninrik hud opplever umenneskeliggjøring og diskriminering bak bakgrunn av samspillet mellom håret og huden. Kapitlet diskuterer hvordan populærkulturen ikke evner å destabilisere underliggende regimer for dominans, noe som bidrar til å opprettholde meningssystemene som håret forstås gjennom.

Antall ord i hovedteksten: 32 162

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	7
1.1 PROBLEMSTILLING	8
1.2 OPPGAVENS STRUKTUR	9
2.0 KONTEKSTUALISERING OG LITTERATURGJENNOMGANG	11
2.1 DEFINISJON AV TEKSTURERT HÅR	11
2.2 TEKSTURERT HÅR SOM SOSIOLOGISK TEMATIKK	13
2.3 EN FEMINISTISK TILNÆRMING TIL TEKSTURERT HÅR	14
2.4 LITTERATURGJENNOMGANG	15
2.4.1 Hår i akademisk litteratur	15
2.4.2 Håret og huden	16
2.4.3 Hår mellom kjønn	18
2.4.4 Hår mellom kvinner	19
2.4.5 Kroppen som meningsbærende tegn	21
3.0 BEGREPSAVKLARING	22
3.1 MAKT, DISKURS OG HEGEMONI	22
3.2 KJØNN OG FEMININITET	23
3.3 IDENTITET	24
3.4 RASISME	24
3.5 RASE	25
3.6 ETNISITET	25
3.7 RASIALISERING OG ETNIFISERING	26
3.8 SYMBOLSKE GRENSER OG DISIPLINERING AV KROPPEN	26
3.9 CURLY GIRL-METODEN	27
4.0 FORSKINGSDESIGN OG METODE	28
4.1 UTVELGELSESPROSESS	28
4.2 PRESENTASJON AV INFORMANTER	32
4.3 SVAKHETER VED UTVALGET	35
4.4 FOKUSGRUPPEINTERVJU	35
4.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE: MODERATORROLLEN OG GRUPPESTRUKTUR	37
4.6 INTERVJUGUIDEN OG PHOTO ELICITATION	37
4.7 ANALYSEPROSESSEN	39
4.8 FORSKERPOSISJON	41
4.9 FORSKERETISKE VURDERINGER	42
5.0 GANGEN I ANALYSEKAPITLENE	42
6.0 ANALYSEKAPITTEL I – KRØLLEKUNNSKAP	43
6.1 BETYDNINGEN AV ENDRING ELLER ØKING I KRØLLEKUNNSKAP	44
6.2 KUNNSKAPSHENTING	51
6.3 OPPSUMMERING	55
7.0 ANALYSEKAPITTEL II – KRØLLER I PRAKSIS	56
7.1 HÅRETE ARBEID	56
7.2 TIDSKREVENDE ARBEID	61

7.3 OPPSUMMERING	63
8.0 ANALYSEKAPITTEL III – KRØLLENARRATIV	64
8.1 HÅR OG IDENTITET	64
8.2 TVETYDIG OPPMERKSOMHET FRA OMVERDEN	68
8.3 PÅVIRKNING FRA POPULÆRKULTUREN	71
8.4 HOS FRISØREN	74
8.5 OPPSUMMERING	76
9.0 KONKLUSJON	77
LITTERATURLISTE	80
VEDLEGG	88
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV	88
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	91

1.0 Innledning

Da den 94. Oscar-utdelingen gikk av stabelen i mars 2022, ble vi vitne til et slående populærkulturelt øyeblikk. Den oscarnominerte skuespilleren Will Smith klappet til komikeren og kveldens vert Chris Rock i ansiktet. Årsaken til volden? En hår-vits. For å være helt nøyaktig, en vits om mangel på hår. Rock spøkte med Jada Pinkett Smith, Will Smith sin ektefelle, sitt barberte hode. Spøken om det hårløse hodet kan bli forstått som betent av flere grunner. Noen måneder i forveien tok Pinket Smith valget om å fjerne hodehåret sitt på grunn av hårsykdommen alopecia areata – en såkalt autoimmun sykdom hvor kroppen angriper sine egne hårceller. Sykdommen fører til ufrivillig hårtap (NHI, 2022). Spøken ble desto dårligere mottatt fordi Pinkett Smith er en afroamerikansk kvinne, med melaninrik hud og afroteksturert hår¹.

Reaksjonene i ettertid av volden mot Rock avslører et hårete samspill mellom hår, hud og kjønn. Melaninrike kvinner² blir stadig oversett og forbigått av Hollywood-panelet som deler ut bransjens mest prestisjefylte utmerkelser. At Rock valgte å dra en vits som gikk på bekostning av en melaninrike kvinne er blitt beskrevet som svært problematisk – særlig en hårvits. Hår bærer enorm kulturell betydning, og må forstås som historisk betinget. Sosial undertrykkelse, vold, generasjonell skam, diskriminering og rasisme har tvunget mange melaninrike kvinner til å fjerne, rette eller skjule håret sitt. Akademikeren Cheryl Thompson (2009, s. 854) hevder at «Black women are unique in that we are asked not just to strive to attain mainstream standards of beauty, but to have such standards completely override our natural *being*». Etter århundrer med fordømmelse og sosial forurensing er *black hair*³ uløselig lastet med sosiale, kulturelle, klassemessige og seksuelle implikasjoner (Thompson, 2009, s. 851). Dette fører til at kvinner med melaninrik hud og afroteksturert hår ofte må stå til rette for valg de til tar knyttet til håret deres.

Dette prosjektet handler ikke om Hollywood-stjerner, men om håret, huden og kvinnen. Hår markerer kroppens yttergrenser, og fungerer som en mektig identitetsmarkør. Hår, så vel som mangel på hår, er et iøynefallende fysisk trekk. Hår er fysisk knyttet til individet, og oppleves for mange som dypt personlig. På den andre siden kan håret også bli forstått som en del av den

---

¹ *Afroteksturert hår* blir forstått som en samlebetegnelse av unike krøllemonster med svært tette krøller, nærmest i en sikksakk form. På engelsk brukes ofte «coily» eller «kinky» for å beskrive en slik type tekstur.

² Per 2022 har tilsammen 22 melaninrike kvinner og menn vunnet Oscar for skuespill – 10 av disse er kvinner, og kun 1 er for beste skuespillerinne. De resterende 9 er for biroller.

³ *Black hair* viser til samspillet mellom hårtype og hudfarge. Black hair knyttes til mennesker med melaninrik hud, som også har afroteksturert hår. Begrepet favner om individer som *selv* definerer seg som svart.

offentlige sfæren, fordi valgene vi tar knyttet til håret vårt ofte fremstår som et resultat av bevisste og aktive handlinger (Synnott, 1993, s. 103). Likefullt kan disse tilsynelatende bevisste handlingene også oppleves som pålagte eller tvungne. Hvor mye makt har vi egentlig over håret vårt? Symbolikken i hår reflekterer hårets formbare natur, noe som åpner for foranderlighet i identitet. Samtidens hår-trender fremstår som svært varierende, med utgangspunkt i ulike sosiale settinger og subkulturer. Andre trender er tidstypiske, og uløselig forbundet med visse tidsaldere. Slike trender påvirkes også av det politiske klimaet. Et eksempel på dette er de pågående protestene i Iran, utløst av drapet på Mahsa Amini⁴. Over hele verden klipper folk håret sitt i solidaritet med det iranske folket. Selve konflikten er tett forbundet med påbudet om at kvinner må skjule håret. Å gjenvinne kontroll over håret sitt kan forstås som et uttrykk for å gjenvinne kontrollen over egen kropp (Stork, 2022).

Eksemplene fra Oscar-utdelingen og protestene i Iran viser at håret ofte ligger nær opplevelsen av oss selv og hvem vi ønsker å gi uttrykk for at vi er. Dette ønsket strekker seg langt forbi forfengelighets forbannelse og har infiltrert store deler av det moderne samfunn. Pleie og stell av hår avslører et mangfold av sosiale og kulturelle handlinger. Hår blir brukt til å påføre skam og ydmykelse⁵, men det er også en arena for skjønnhet og seksuell kapital. Klipp og stell av hår er en egen håndverksutdannelse. På den andre siden av spekteret er fjerning av hår innbakt i torturmetoder⁶. Kompleksiteten bak håret bør alltid sees i relasjon til kroppen som bærer det. Hår er en del av det sosiale individet, og kan fungere som en identitetsmarkør.

1.1 Problemstilling

Krøller og teksturert hår har blitt en tydelig del av den offentlige debatten i Norge⁷. Tematikken utfordrer myten om Norge som et homogent samfunn og åpner for å utforske sosiale ideer knyttet til skjønnhet, femininitet og identitet, så vel som diskriminering og rasisme. I dette prosjektet er hensikten å undersøke erfaringene og opplevelsene kvinner med teksturert hår har med krøllene sine. Mer spesifikt, og for å kunne sammenligne informantene i utvalget, kan problemstillingen formuleres som følgende: *Hvilke spesifikke likheter og ulikheter finner vi i erfaringer og opplevelser med å ha krøller, mellom kvinner med løse teksturert hår og*

---

⁴ Kurdisk-Iranske Mahsa Amini døde i september 2022, etter tre dager i koma. De dødelige skade kom som følge av et voldelig møte med Irans moralpoliti. Amini skal angivelig ha båret hijaben feil (Skjeseth, Ghorbani & Whittaker, 2022).

⁵ For eksempel tvangs-klippingen av «tysker-tøser» etter 2. verdenskrig.

⁶ Herzig (2015, s. 1) viser til hvordan tvangsfjerning av hår brukes som tortur på Guantanamo Bay. De innsatte kan få fjernet halve eller deler av skjegget sitt, ment for å påføre skam og ydmykelse.

⁷ Se for eksempel NRK sin serie «Krøll»: <https://tv.nrk.no/serie/kroell>

melaninrike kvinner med afroteksturert hår? Problemstillingen skal svares på gjennom en analyse av tre fokusgruppeintervju, av tilsammen tretten kvinner med krøllete hår.

Problemet krever en tydelig klargjøring rundt *kvinner med løse teksturert hår* og *melaninrike kvinner med afroteksturert hår*. Forenklingen er et verktøy som brukes til analytiske formål. Krøllemønster eller tekstur i håret er ikke betinget av hudfarge, og teksturer og krøller er å finne i svært mange varianter⁸. Melaninrik brukes her som et deskriptivt begrep for å betegne de informantene som har en hudtype med mye melanin. Noen av informantene med melaninrik hud betegner seg selv som *svarte* eller *black*, som i dette prosjektet blir forstått som sosialt konstruert konsepter. Å være svart er «neither biologically determined nor ubiquitously defined, and it changes over time and place» (Noorwood, 2018, s. 7). En slik forståelse viser til svarthet som noe selvbestemt, noe som handler mer om identitet enn fysiske kjennetegn. For å unngå å plassere informantene inn i en sosial kategori som de selv ikke er innforstått med, vil begrepet melaninrik bli brukt.

Alle de tretten informantene definerer seg selv som en del av den norske kulturen. Gjennom å sammenligne tre fokusgrupper, og informantene i dem, vil det være mulig å belyse hvordan kvinner med krøllete hår opplever håret sitt innenfor de samme kulturelle rammene, samt om de har ulike erfaringer på bakgrunn av omverdenens parallelle forventinger til hår, hudfarge, femininitet og identitet. Studien blir forstått som en case-studie. Et case vise til et tilfelle av noe som er større enn seg selv (Ragin, 1992). Informantene blir forstått som et case av kvinner med krøller – så vel som et case av kvinner med løse teksturert hår, og et case av melaninrike kvinner med afroteksturert hår. Slik fungerer informantene som en inngang til å studere noe større enn seg selv, som aktører i den sosiale verden de befinner seg i (Silverman, 2014).

1.2 Oppgavens struktur

I *kapittel 2* plasserer jeg masteroppgavens tematiske fokus inn i en større sammenheng. Jeg klargjør for hvordan teksturert hår er sosiologisk relevant, og hvorfor en feministisk tilnærming er hensiktsmessig med tanke på prosjektets problemstilling. Kapittelet skal også klargjøre for hårets rolle innen akademisk litteratur, noe som bidrar til å kontekstualisere tematikken.

---

⁸ Ofte brukes det en konkret hår-type skjema i relasjon til teksturert hår. Disse skjemaene finnes i mangfoldige varianter, men den vanligste klassifisering deler tekturen inn i fire typer, hvor alle fire typene har tre underkategorier. Skjema strekker seg fra type 1A til 4C. Se videre redegjørelse og illustrasjon på side 12.

I *kapittel 3* klargjør jeg for begreper som brukes i diskusjonen av innsamlet empiri. Prosjektet er ikke utformet til å tilpasse forhåndsbestemt teori, men i løpet av analyseprosessen vokste det frem et behov for å begrepsfeste informantenes beskrivelser. Begrepene som blir redegjort for i dette kapittelet brukes derfor som sensitiverende begreper (Blumer, 1954).

I *kapittel 4* redegjør og begrunner jeg metodiske valg som har blitt tatt før, under og etter datainnsamlingen. Jeg argumenterer for hvordan en grounded tilnærming er hensynsmessig i relasjon til problemstillingen, hvor hensikten er å arbeide empirinært. Innflytelsen fra den grounded tilnærming legger føringer for de fleste metodiske vurderingene, så vel som analyseprosessen.

I *kapittel 5* forklarer jeg kort gangen i analysekapitlene, før jeg i *kapittel 6* tar for meg *krøllekunnskap*. Krøllekunnskap er et konstruert begrep som sammenfatter informantens erfaringer med øking eller endring i tillært viten om pleie og stell av teksturert hår, men omfatter også hvor informantene henter gitt kunnskap fra.

I *kapittel 7* diskuteres *krøller i praksis*, som også skal forstås som et konstruert begrep. Krøller i praksis viser til erfaringer informantene har med å sette krøllekunnskapen ut i handlinger og hvordan krøller i praksis bør blir forstått som en arena for kulturproduksjon, identitetsforhandlinger og rasialisering.

I *kapittel 8* blir de delene av den innsamlet empiri som omfavner hvordan informantene skaper fortellinger rundt sitt teksturerte hår diskutert, og hvordan teksturert hår bidrar til konstruksjonen av identitet, feminitet og rase.

I *kapittel 9* skal jeg summere opp analysen sine mest fremtredende poeng, og gi et konkret svar på den overordnede problemstillingen.

2.0 Kontekstualisering og litteraturgjennomgang

Dette prosjektet har en *grounded tilnærming* og et eksplorerende forskningsdesign, og er ikke utformet slik at analysen av datamaterialet tilpasses forhåndsgitt teori. Prosjektet er utformet med hensikt om å generere ny teori, uten å være knyttet til en bestemt teori eller en fastlåst hypotese (Glaser & Strauss, 2017). Dette innebærer at datamaterialet er samlet inn uten konkrete forutbestemte teorier i bakhånd. Formålet med litteraturgjennomgang er å bli kjent med konteksten prosjektet studerer, uten å binde seg til en spesifikk teoretisk tilnærming. Gjennom en slik *grounded tilnærming* jobber man så empirinært som mulig, og beveger seg *fra data inn i teori*.

Å kontekstualisere vil si å plassere noe inn i en større sammenheng. I dette prosjektet er det ikke nødvendigvis selve håret som objekt jeg ønsker å teoretisere, men snarere mennesket forhold til det. Mennesker er sjelden bevisste på forbindelsene mellom historien og egne liv, regelmessigheten som preger hverdagen deres og historiens gang. Samspillet mellom individet og samfunnet, selvet og verden, biografi og historie. «Den sosiologiske fantasien gir ham som besitter den muligheten til å forstå hvordan den større historiske konteksten virker inn på ulike individets indre liv og ytre livsforløp» (Mills, 1959, s. 5). Å forske på teksturert hår i en sosiologisk sammenheng fanger opp et trekk ved samtiden hvor selvet og historien spiller i taket. Denne påstanden hviler på spørsmålet om hvordan teksturert hår er sosiologisk relevant. Dette spørsmålet krever at teksturert hår kontekstualiseres, og plasseres inn i en sosiologisk relevant sammenheng.

I det følgende skal jeg gi en definisjon av teksturert hår, og drøfte hårets sosiologiske relevans. Videre skal jeg klargjøre for hårets rolle i den akademiske litteraturen. Litteraturgjennomgangen vil legge føringer for oppgavens forskningsdesign og fremveksten av analytiske dimensjoner.

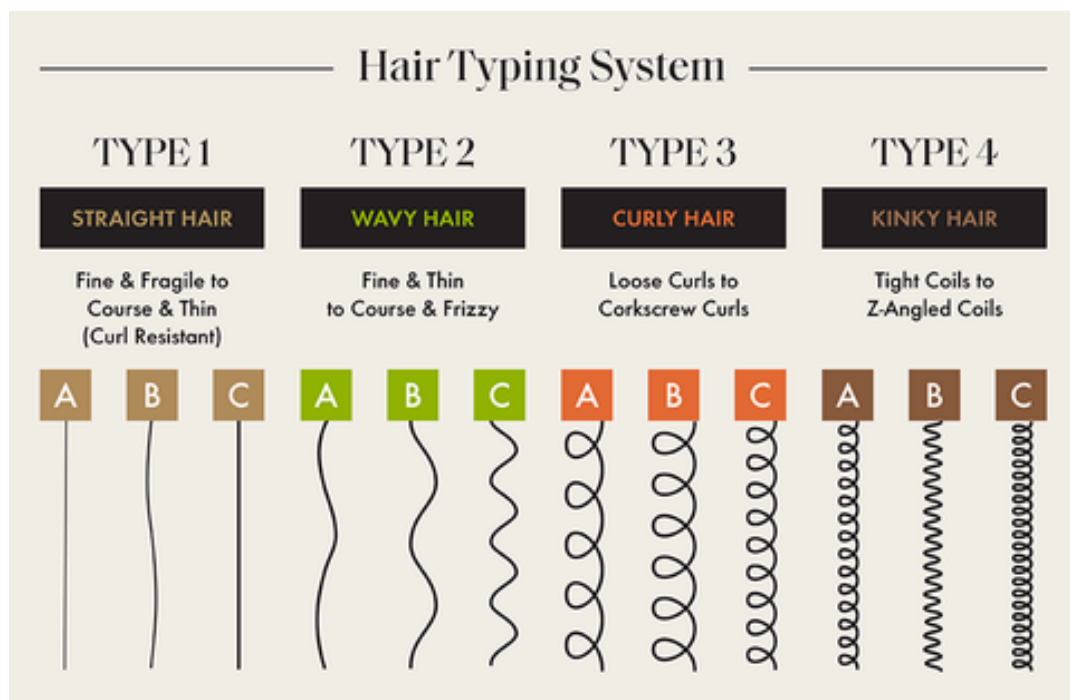
2.1 Definisjon av teksturert hår

Teksturert hår, eller krøller, blir i dette prosjektet forstått som et paraplybegrep. Ordet tekstur viser til overflaten av et materiale, eller måten noe er forbundet på (NAOB, u.å.). Hår defineres som trådformede hudstukturer, som hovedsakelig består av en spesifikk type keratin. Håret bryter kroppes overflate gjennom at det vokser. I den nedre delen av hårsekken deler cellene seg og dytter eldre celler utover. Samtidig gjennomgår cellene en forhorningsprosess, hvor de

går fra myke til harde celler (Langeland & Holck, 2022). Hår er biologisk masse, og teksturen på håret bestemmes av genetik. Hårteksturen, altså krøllemonsteret, avhenger av formen på hårsekken. Jo mer oval og smal hårsekken er, desto mer krøll er det i håret. En rund hårsekk tilsvarer glatte hårstrå – og glatt eller rett hår regnes ikke som teksturert hår. Bølger, spiraler, korketrekker, coily eller kinky er eksempler på begreper som brukes som underkategorier av teksturert hår.

Det har blitt gjort flere forsøk på å organisere underkategoriene av teksturert hår, hovedsakelig for å kunne forstå de spesifikke behovene⁹ håret har. Stylisten André Walker har skapt et av de mest anerkjente hår-type systemene (Blay, 2021).

Figur 1. André Walker «Hair Typing System»

Figur 1¹⁰ illustrerer et hårsystem som strekker seg fra 1A – som er helt rett hår, til 4C – den mest krøllede varianten av teksturert hår på hodet. Dette prosjektet omhandler kvinner som har type 2A til type 4C tekstur i håret. Den ene typen utelukker ikke en annen, og ofte vil det være flere typer tekstur på samme hode. Informantene med *løse teksturert hår* har en teksturtype

⁹ Hår har flere egenskaper som krever unik behandling. Ofte krever teksturert hår et bevisst forhold til hvorvidt håret trenger fuktighet eller proteiner. Dette tilføyes gjennom produkter som sjampo, balsam eller hårmasker. Behovene avhenger også av egenskaper som sugsevne og porøsitet, noe som gir informasjon om hårets evne til å ta opp og holde på fukt.

¹⁰ Figur 1. «Hair Typing System» av L. Romeo, 2021 (<https://www.leahromero.com/work/elle>)

mellom 2A til 3C. De melaninrike informantene med *afroteksturert hår*, har 4C hårtekstur. I analysen vil utsagn fra informantene med afroteksturert hår markeres med stjerne*.

2.2 Teksturert hår som sosiologisk tematikk

Kroppen har i lang tid vært en del av sosiologiens fagfelt. Livet og døden, dualiteten mellom kroppen og sjelen er å finne innen klassisk sosiologi. Durkheim studerte selvmordstyper, et tema som avdekker en kroppslig konsekvens av sosiale forhold. Marx forsto kroppen som selve middelet og opphavet til arbeid. Vi eksisterer i kroppene våre, men kroppen er under konstant påvirkning av menneskelig aktivitet. Weber griper om forholdet mellom seksualitet, rasjonalitet og religion (Isaksen, 1994, s. 25). Hår er organisk masse, et resultat av menneskekroppens fysiologiske prosesser. Håret bryter med kroppenes overflate, noe som gjør håret sårbart for menneskelig handling. Biologien synliggjøres og blottlegger det dyriske i oss, noe som driver oss til å ta affære. Vi tvinges nærmest til å ta stilling til håret vårt, både på kroppen og på hodet. Selv når vi ikke tar affære fremstår det som et valg – et valg om å la noe gro. Dette er ikke nødvendigvis alltid bevisste handlinger, men likefullt inngrep vi gjør for å tilpasse oss sosiale normer. Hår blir til noe sosialt gjennom å være knyttet til kroppen, og hår vil alltid påvirkes av, og jobbes med av menneskelige hender. Dette innebærer at håret formes av kulturelle praksiser, og kan fungere som sosiale og kulturelle pekepinner med ulik verdiladning (Mercer, 1987, s. 34).

Vi klipper, styler, fletter, vasker, skjuler og fjerner hår på kroppen og på hodet. Slike praksiser bidrar til at vi tilligger håret vårt sosial og kulturell mening. Håret bør alltid sees i relasjon til resten av kroppen. Dette er fordi håret er festet i et menneske, altså en aktør i den sosiale verden. Som et sosialt vesen formes og preges vi av omverdens innvirkninger. Sosiale normer smitter dermed også over på håret, og håret flettes sammen med andre sosiale kategorier som kjønn, hudfarge, seksualitet og klasse. Teksturert hår skiller seg fra rett hår, og bærer annen sosial og kulturell mening. Hår kan rasialiseres¹¹, noe som innebærer at individer tillegges bestemte menneskelige trekk basert på antatt gruppetilhørighet. Dette kan slå ut i systematisk nedvurdering eller oppvurdering basert på trekkene (Andersson, 2022, s. 48). Som nevnt innledningsvis, er black hair eller afroteksturert hår lastet med sosial verdi som skiller seg fra annen type teksturert hår (Thompson, 2009, s. 851). Å undersøke ulike typer for teksturert hår

---

¹¹ Dette begrepet vil det klargjøres tydeligere for under begrepsavklaring, se side 26.

i en sosiologisk forstand kan åpne for en forståelse av historiske og sosiale innebygde forestillinger knyttet til kjønn, hudfarge og identitet (Majali, Coetzee & Rau, 2017, s. 159).

2.3 En feministisk tilnærming til teksturert hår

Teksturert hår og erfaringene som kommer frem i datamaterialet krever en helhetlig forståelse av informantene. En feministisk tilnærming kan bidra til dette. Den feministiske innflytelsen innebærer at jeg ønsker å stille spørsmål til rådende hieratiske maktstrukturer og samfunnsnormer. Kroppen og kroppsliggjøring er sentralt innen feministisk teori. Ambjörnsson argumenterer for at det fremfor alt er kvinnekroppen som vurderes offentlig, og kvinner tidlig innvies i kjønnsstrukturer som kjennetegnes av kroppslig overvåking og vurdering av egen kropp (Bartky, 1990, Bordo, 1993, Young, 2000 i Ambjörnsson, 2004, s. 172). Dette driver kvinner til å bruke energi på å forme kroppen sin. Kvinnens kroppslige og subjektive opplevelser bæres i dette prosjektet frem som noe vesentlig, ikke som et biprodukt eller noe trivielt. Den feministiske tradisjonen har dermed hatt direkte påvirkning på utvalget, da det er kvinnenenes egne stemmer prosjektet ønsker å fremheve.

Opplevelsen av å være et sosialt vesen – et menneske – vil variere i takt med sosiale kategorier. En melaninrik kvinne kan ikke kunne skille opplevelsen av å være kvinne, fra opplevelsen av å være melaninrik. På samme måte kan ikke en hvit kvinne skille hennes kjønnede opplevelse fra det å være hvit. Kjønn, hudfarge og hårtekstur påvirker enkeltindividets sosiale praksiser, strukturellere institusjoner, kulturelle ideologier og hegemoniske holdninger. Svart feminisme fremhever særegenhetene ved den melaninrike kvinnens levde liv. Gjennom å rette søkelyset mot de systematiske undertrykkelsene som spesifikt rammer melaninrike kvinner, bidrar svart feminisme med å nyansere universalistiske forestillinger om kvinner – basert på antagelser om hvithet, heteroseksualitet og middelklassetilhørighet (Elliot & Mandell, 1998; Johnson, 1997). Melaninrike kvinners marginaliserte erfaringer danner kjernen i dette prosjektets analyse (Collins, 2000), som bidrar til å utfordre metanarrativer knyttet til feminitet og kvinnelivet. Det er ikke prosjekts formål å snakke på vegne av alle kvinner (Collins, 2000; hooks, 2000), men heller å belyse potensielle ulikheter i kvinners levde liv. Feminisme og svart feminisme benyttes for å avdekke hvordan sosiale kategorier som kjønn, hudfarge og hårtekstur er gjensidig avhengige av hverandre, noe som muliggjør eller begrenser den enkeltes friheter. Hensikten er ikke å vurdere hvilke av informantene som er mest undertrykte, men heller å

avdekke kompliserte og flersidige maktforhandlinger, hvor kategoriene kvinne, hud og hår er i samspill.

2.4 Litteraturgjennomgang

Den feministiske tilnærming har bidratt til å konkretisere utvalgsriterier som har vokst frem i løpet av gjennomlesing av faglitteratur og tidligere forskning på kroppen og teksturert hår. I det følgende vil jeg redegjøre for samfunnsvitenskapelig akademisk litteratur som har vært avgjørende for å ramme inn tematikken, og klargjøre for konteksten prosjektet studerer.

2.4.1 Hår i akademisk litteratur

Som tidligere nevnt, er dette prosjektet en case-studie. Case-studier krever avgrensning og kontekstualisering. En konkret kontekst vil legge føringer for valgene som blir tatt i løpet av utvalgsprosessen, som videre vil innvirke på analysen. I det følgende vil jeg ta for meg de samfunnsvitenskapelige diskusjonene som har inspirert arbeidet, hvilket vil bidra til å plassere informantene inn i en kontekst. Kontekst røper på et vis samspillet mellom aktør og struktur – biografi og historie.

Teoretisering av hår viser til et mangfoldig forskingsfelt. Hår har blitt studert i en årrekke av sosiologer, antropologer og psykoanalytikere. Hovedfokuset har lenge kranset rundt hårets symbolske betydning, skjulte meninger og mytologi. I essayet *Medusas Head* (1922) argumenterer Sigmund Freud for at Medusa sitt avkappende hode symboliserer kastrering. Charles Berg, en annen psykoanalytiker, trekker Freuds tanker enda lenger. I verket *The Unconscious Significance of Hair* (1951) hevder han at *all* hårpraksis – uansett kjønn, hudfarge eller kulturell setting – knyttes til symbolsk kastrering. Bergs tanker bunner i koblingen mellom håret og det dyriske. Gjennom kontroll av håret, vil man også kunne kontrollere det dyriske (Berg, 1951, s. 90). Freud og Bergs psykoanalytiske forsøk på å teoretisere ubevisst hår-atferd, har blitt utfordret fra flere hold. Antropologen Edmund Leach argumenterer i *Magical Hair* (1958) for at det symbolske har et sosialt opphav, og dermed vil det symbolske miste mening i det ubevisste. Det oppstår altså et skille mellom den offentlige og den private sfæren. Om en munk fjerner hodehår sitt demonstrer han utad, men vi vil allikevel ikke kunne vite hva som faktisk foregår i munkens indre. Leach påpeker at hår er av offentlig signifikans, og dermed overgår den ubevisste, private sfæren. Hår er et sosialt fenomen som brukes til å signalisere holdninger og meninger til andre. Leach er enig med Berg i at hår

kan ha en ubevisst betydning for individer, men allikevel er han kritisk til Berg sin etnosentriske tilnærming til hår (Leach, 1958, s. 156).

Denne tidlige teoretisering av hår viser til et forskingsfelt er unyansert, særlig med tanke på innvirkningen kjønn, hudfarge og tekstur har på opplevelsen av håret og mennesket relasjon til det (Banks, 2000). For å skape en fruktbar kontekst i henhold til problemstillingen vil jeg i det videre fokusere på litteratur knyttet til teksturert hår, og hårets kobling til huden og sosiale forestillinger om kjønn og femininitet. I *Hair: Sex, Society, and Symbolism* (1971) argumenterer Wendy Cooper for at hud og hår står igjen som to av de mest betydningsfulle fysiske kjennetrekke ved rasialiserte klassifikasjoner. Dette gjelder mellom ulike grupperinger med varierende grad av tekstur i håret, men også internt i gruppene. Howard Eliberg-Schwartz (1995) argumenterer for at den kjønnete dimensjonen innen teoretisering av hår har blitt oversett i tidligere forskning. Karen Lang (i Eliberg-Schwartz & Doniger, 1995) utfordrer Berg (1951) sitt reduksjonistiske argument. Lang påpeker at Berg mangler et mer nyansert syn på symbolikken i hår. Hun argumenterer for at hår har ulik sosial verdi for kvinner og menn, og varierende verdi i ulike kulturelle settinger.

2.4.2 Håret og huden

«Black women share a collective consciousness about hair, though it is articulated in a variety of ways» (Banks, 2000, s. 22). Gjennom en interseksjonell forståelse av kvinner med afroteksturert hår, har Ingrid Banks utforsket hvorfor hår bærer mening. I sin forskning (2000) argumenterer hun for at hårets betydning bunnar i sosiale, kulturelle og personlige opplevelser. Hårete opplevelser er flettet sammen med spørsmål om hudfarge, rasialisering, identitet og kjønn. Banks understreker viktigheten av det interseksjonelle mellom sosiale kategorier, og innvirkningen dette har på den melaninrike kvinnens opplevelse av seg selv og av skjønnhet. Hår kan forstås som en markør for forskjell, noe som tvinges frem gjennom media og populærkulturen. Banks (2000, s. 23) argumenterer for at melaninrike kvinner opplever følelsen av annerledeshet fra tidlig alder av. Dette argumentet støttes av Jones & Shorter-Gooden (2004, s. 10) som påpeker at melaninrike mødre aktivt sosialiserer barna sine slik at de skal håndtere potensiell diskriminering:

Mothering Black children involves the usual parental task of providing for the child's basic needs and supplying nurture and guidance, but in addition Black mothers are almost always involved in socializing

their girls and boys to cope with the reality of racism (...) Racial/gender socialization is a central focus of many Black mothers (...).

Til tross for at hår er biologisk masse, så gjennomgår håret en sosialiseringssprosess som gjør håret sårbart for menneskelige holdninger og ideer. Dette gjør at håret er blottlagt for tolking. Som en sosial og kulturell markør, vil mening og verdi variere i takt med biologiske, sosiale og kulturelle betingelser. For kvinner med røtter fra Afrika regnes hår som en definerende faktor i identitet, seksualitet, stolthet, profesjonell og økonomisk status, så vel som genetisk opphav (Bellinger, 2007, s. 65). Med prosjektets problemstilling i tankene er det fordelaktig å anerkjenne at visse typer teksturert hår skiller seg fra andre typer hår. I *400 Years Without a Comb* (1973) redegjør Willie Morrow for black hair sitt historiske bakteppe. Et av Morrows (1973, s. 15) sentrale poeng er at hud og hår flettes så tett sammen at de blir nærmest umulig å skille fra hverandre når man utforsker det levde liv. En slik forståelse av hår står i sterk kontrast til Freud og Berg, som mangler kjønns- og identitetsdimensjoner. I essayet *Black Hair/Style Politics* (1987) hevder Kobena Mercer at hår, på lik linje med hud, er en rasialisert markør. Mercer diskuterer betydningen hudfarge i samspill hårtekstur har i tillært estetikk og sosiale normer. Mercer hevder at håret kan gi uttrykk for internaliserte forestillinger om underlegenhet og overlegenhet.

I tidligere forskning har teksturert hår blitt knyttet til smerte og skjønnhet. I *Black Rage* (1968) argumenterer William H. Grier og Price M. Cobbs for at prosessen rundt hårstell¹² ikke bare er fysisk smertefullt, men at melaninrike kvinner begrenses til å oppfattes som akseptable fremfor vakre. De endrer med andre ord ikke posisjon i skjønnhetshierarkiet. Melaninrike jenter lærer dermed fra tidlig alder av at deres naturlige teksturerte hår ikke er vakkert eller ønskelig, til tross for smerten de gjennomgår for å slette ut teksturen. Dette står i kontrast til hvite kvinner med teksturert hår. Selv om hvite kvinner også kan oppleve fysisk smerte knyttet til hårstell, så vil de potensielt belønnes med en forhøyet posisjon i skjønnhetshierarkiet. Dette er fordi de allerede er posisjonert som mer attraktive enn melaninrike kvinner (Banks, 2000, s. 9). Melaninrike kvinner risikerer dermed opplevelsen av smerte i selve prosessen med å fjerne teksturen i håret, i tillegg til ydmykelsen som kan oppstå gjennom forsøket å fremstå som vakrere og mer respektable enn det omverden leser dem som.

---

¹² Hårstell viser her til bruk av varmeapparater eller kjemiske behandlinger for å glatte ut teksturen.

I gjennomgangen av tidligere forskning blir det tydelig at sosiale konstruksjoner av rase og kjønn er viktige analysedimensjoner i forskning på hår. For melaninrike kvinner handler det ikke bare om å ta stilling til sitt naturlige hår, for flere er det også en direkte avvisning av vestlige skjønnhetsidealer (Kelley, 1997; Craig, 1997). En dominerende tanke som fremgår i deler av litteraturen er at melaninrike kvinner og menn glatter håret som en reaksjon på selvhat, eller et ønske om å være «hvit». Majali, Coetzee & Rau (2017, s. 159) nyanserer denne tanken og fremhever et annet perspektiv:

Hair can serve to define a person, and the juxtaposition of African hair and African beauty against Western hair and Western beauty indicates not only beauty standards: it also points to an internalization of racism via those beauty standards.

Avvisning av hvite skjønnhetsidealer kan dermed også være en reaksjon på internalisert rasisme¹³.

2.4.3 Hår mellom kjønn

Diskursen rundt hverdagslige praktiserer av teksturert hår bør bli forstått som kjønnsbetinget, og må sees i en historisk kontekst farget av sosiale konstruksjon av rase (White, 2010, s. 19). Under slavetiden hadde lyshudede kvinner med glatt hår større pengeverdi (Majali, Coetzee & Rau, 2017, s. 159). Dette speiler på et vis også dagnes hieratiske maktstrukturer, hvor melaninrike kvinner opplever større ulemper enn melaninrike menn:

This social construction of a caste system based on color tends to put African Black women at a disadvantage compared to their male counterparts. This is because African Black women, more than men, find themselves at the intersection of gender, race, and beauty (Majali, Coetzee & Rau, 2017, s. 159).

Slik Majali, Coetzee & Rau påpeker så er teksturert hår tett forbundet med konstruksjoner av kvinnelighet, mannlighet, skjønnhet og identitet. Fremveksten av sosiale bevegelser knyttet til naturlig¹⁴ teksturert hår har også medbrakt splittelse mellom «feminine ideals and racial pride», noe som i større grad påvirker kvinner enn menn (Craig i Banks, 2000, s. 9). Kjønn er fremdeles en førende faktor i komplekse maktrelasjoner og mulighetsstrukturer (Brannen & Nilsen, 2005).

---

¹³ Se begrepsavklaring på side 24.

¹⁴*Naturlig* brukes ofte når man referer til hår som ikke er varme- eller kjemisk behandlet for å endre teksturen, eller bryte hårets krøllemonster. Begrepet brukes ofte i en kontekst av balck hair, men det anvendes også i en bredere forstand innen store deler av krøllemiljøet.

Når en kvinne, uavhengig av om hun definerer seg selv om svart eller hvit, behandler håret sitt – om hun krøller det, farger det, klipper det, styler det, retter det eller dekker det – så vil håret spille en rolle i hvordan hun blir oppfattet av omverden, «and her power will increase or decrease accordingly» (Weitz, 2001, s. 683). Kroppen kan bli forstått som en maktarena (Foucault, 1995; Butler, 1997, 2004), og kvinner har i lang tid hatt en underlegen posisjon i gitt maktsystem. Den underlegne posisjon har blitt rettferdiggjort av ideologi som stempler kvinnens kropp og sinn som mindreverdige (Weitz, 2001, s. 668).

2.4.4 Hår mellom kvinner

Som en videreføring av hårets ulike sosiale verdivektning mellom kvinner og menn, er også håret ulikt vektet *mellom* kvinner. «Ain't I a woman?» spør bell hooks (1982), og spørsmålet understreker viktigheten av en kjønnets dimensjon når man forsker på kroppen. hooks påpeker et pluralistisk maktspill hvor melaninrike kvinner undertrykkes av hvite og melaninrike menn, så vel som av hvite kvinner. hooks (1982, s. 1) fremhever marginaliseringen av den melaninrike kvinnen, og belyser den «undertryktes taushet».

I forskningen på kvinner og teksturert hår blir «good hair» og «bad hair» regnet for å være anerkjente analytiske begreper. Bruken av disse begreper krever refleksjon rundt de sosiale mangfoldige kategoriene som rammer inn informantenes erfaringer. Uten en slik diskusjon risikerer forskeren å redusere opplevelsene med å ha teksturert hår til et forhold om feminitet, altså hvordan hår fungerer som en feminitetsmarkør. Susan Brownmiller (1984)¹⁵ forstår opplevelsen av «good» og «bad» hår som lik mellom hvite og melaninrike kvinner. En slik tilnærming står i fare for å redusere informantens faktiske opplevelser. Hvite kvinner forbinder ofte «bad hair» synonymt med en dårlig hårdag, noe som står i kontrast til melaninrike kvinners opplevelse. «Bad hair» for melaninrike kvinner viser til selve tekturen i håret, ofte tett blandet med internalisert rasisme og generasjonell skam (Banks, 2000). «Bad hair» står i kontrast til konvensjonelle skjønnhetsidealer. «Good hair» eller «bad hair» reflekterer sosiale konstruksjoner av rase og svarthet, og bør derfor forståes i tråd med konkrete kulturelle kontekster. Brownmiller viser på et vis ut de biologiske forutsettingene som legger føringene for de kulturelle og sosiale ulikhetene *mellom* kvinner. Hennes analyser er et eksempel på hvorfor analysedimensjoner bør kombineres, samt hvordan en analyse hovedsakelig roter i

---

¹⁵ I Brownmiller (1984) er rammene for å analysen av «good» og «bad hair» basert på sitater fra fiksjonelle bøker skrevet av Toni Morrison, og poesi av Ntozake Shang.

kjønn uten betraktninger rundt huden og rasialiserte identiteter kan forstås om mangelfull. En slik inngang vil potensielt redusere tematikken bak teksturert hår, særlig afroteksturert hår, til et «kvinnespørsmål» og underkommuniserer dermed håret kompleksitet og samspill. Dette understreker behovet for et rammeverk som også tar genetisk opphav med i betraktningen.

Bordo (1993), i motsetning til Brownmiller, belyser forskjellen som *forskjeller* utgjør. Det er nettopp i forskjellene vi kan forstå hvordan og hvorfor hår innebærer ulike ting for ulike grupper med kvinner. I følge Bordo vil kontekstuelle forskjeller legger føringer for hvordan vi opplever håret vårt, samt hvordan disse opplevelsene er grunnlegge ulike. Valget om å glatte ut sitt afroteksturert hår er ikke nødvendigvis et betingelsesløst valg, men snarere en følge av kulturelle og historiske kontekstuelle føringer farget av rasistisk kroppsdisiplinering. Bordo (2003, s. 142) påpeker viktigheten av å anerkjenne makten kulturelle praksiser utøver over kroppen til enhver tid. Bordo forstår menneskekroppen som kulturell tekst, og hevder at tilblivelsen av kroppen stammer fra daglig disiplinering. Vi må forlate forestillingen som kroppen som en stabil størrelse, og tanken om kroppen som en motpol til kulturelle eller institusjonelle forankrede former (Hamm, 2017, s. 182). I likhet med Butler (1993) trekker også Bordo på Foucault, og forstår kroppen er et resultat av kulturen den befinner seg i. Kroppen blir, i følge Bordo, til gjennom måten vi ser på den. Kroppen er en effekt av diskursene, snarere enn at den er forut dem. Butler (1993) hevder at kroppen fungerer som et ideologisk utgangspunkt, formet av våre forestillinger om materialitet som noe objektivt gitt (Hamm, 2017, s. 182). Bordo derimot, påpeker at det er nødvendig å ta utgangspunkt i kroppens reelle materialitet om vi i det hele tatt skal kunne ta de levde lidelse på alvor. Bordo er kritisk til Butler i tanken om at kroppene våre blir til gjennom fortolkningene som styres av de ulike kulturelle diskursene. Da forsvinner kroppen som materie, hevder Bordo. Den vestlige kulturen former kroppene våre gjennom at vi tvinges til å utøve makt over kroppen gjennom å disiplinere dem. Kroppen forandres konstant av kulturens makt, men dette fjerner dess ikke kroppens reelle materie. Kroppen synligjør maktutøvelse, og burde derfor stå i sentrum for feminismen interesse, i følge Bordo.

Skjønnhetsidealer for kvinnekroppen er en disiplinerende makt som rammer alle kvinner. Til tross for at alle kvinner tvinges til å normalisere kroppen sin slik at den fremstår som riktig type feminin, så påpeker Bordo (1993, s. 256) at det er spesifikke krav tynget av kulturelle og historiske kontekster. Dette understreker forskjellen som *forskjeller* utgjør når man fokuserer på kroppen. Hårpraksiser er en normaliseringsdisiplin vi utsetter kroppen for, som fungerer ulikt

for ulike grupper med kvinner. Å overse dette aspektet vil være som å gi etter for den rasialiserte makten, så vel som hegemoniske kjønnsidealene knyttet til feminitet. Bordo hevder at kroppen må forstås som en historisk situasjon, noe som innebærer å anerkjenne at våre situasjoner er ulike og individuelle.

2.4.5 Kroppen som meningsbærende tegn

Teksturert hår henger fast i en kropp, og ofte skaper teksturen i håret assosiasjoner til andre sosialt konstruerte kategorier, som rase, hvithet og svarthet. Claude Lévi-Strauss (1979) hevder at mening skapes i kontrast. Kulturelle fenomener får mening gjennom at de blir systematisert i binære opposisjoner. En slik strukturalistisk forståelse av virkeligheten speiler noe kategorisk. Tanken om at menneskekroppen kan forstås som en metafor for organisering av den sosiale verden, trekker linjer til Marcel Mauss. Antropologen Mary Douglas videreutviklet Mauss sine teorier gjennom å utforske hvordan symbolske avgrensinger og ritualer speiler kroppslige grenser og grenseoverskridelser. Douglas (1997, s. 121) argumenterer for at «kroppen er en modell som kan stå for et hvilket som helst avgrenset system». Dette innebærer at kroppen på et vis speiler samfunnet i en slik forstand at begge kan tolkes som avgrensbare størrelser. Symbolske ordninger kan forstås som en kontinuerlig ryddeoperasjon (Solheim i Douglas, 1997, s. 10). I følge Douglas oppstår kulturell orden i differanseringen mellom kategorier – at vi sorterer og avgrenser «ting som hører sammen fra ting som er fremmede og utenfor og hører hjemme andre steder» (Solheim i Douglas, 1997, s. 10). Denne ryddeprosessen hvor vi separerer og sorterer, skaper et sett av symbolske grenser. Skillelinjene som oppstår hjelper oss med å skape kulturell mening.

«Skitt krenker tingenes orden» (Douglas, 1997, s. 21), og når vi eliminerer det urene vil orden gjennomrettes eller etableres. Skitt er ikke nødvendigvis noe eget, men heller en symbolsk kategori, altså en relativ idé. Når vi kategoriserer og bedriver systematisk organisering av omverden betyr det at noe vil falle utenfor kategoriene vi anser som fornuftige. Det som avvises havner i en kategori for urenhet. Hår festet til kroppen kan oppfattes som rent, et symbol på ungdom og skjønnhet. Hår som løser fra kroppen derimot, er i en annen kategori – noe urent, rester av biologisk materiale. Vi synes å tro at slike kategorier er naturgitte, at de ikke bare representerer virkeligheten, men at de *er* virkeligheten. Vi *er* hvite eller svarte, slik vi *er* kvinner eller menn. Dermed står vi i fare for å underkommunisere det sosiale aspektet ved slike kategorier.

3.0 Begrepsavklaring

Som tidligere påpekt har prosjektet en grounded tilnærming, og er ikke utformet til å tilpasse forhåndsbestemt teori. Prosjektet er utformet med begrepsutvikling som hensikt, og derfor er det ikke lagt vekt på å verifisere teori eller begreper. På den andre siden kan det være fordelaktig å anvende teoretiske begreper slik at kompleksiteten i empirien gjøres begripelig. Dette behovet vokste frem etter at datainnsamlingen var avsluttet. Derfor vil noen begreper anvendes i en sensitiviserende forstand, altså mer åpent og romlig enn om begreper var konkret knyttet til teori. Sensitiviserende begreper bidrar med en «general sense of reference and guidance in approaching empirical instances» (Blumer, 1954, s. 7).

3.1 Makt, diskurs og hegemoni

Makt er et av sosiologien mest anvendte begreper, men samtidig ett av de vanskeligste å definere. Weber definerte makt i relasjon til sosial stratifikasjon og sosial ulikhet, hvor maktbesittelse viser til sannsynligheten for at et individ eller en gruppe får sin vilje igjennom til tross for motstand. En slik definisjon forstår makt som noe relasjonelt (Korsnes, 2008, s. 180), og innebærer en interessekonflikt eller motsetning – makt er noe man kan ha over noen andre, og makt er noe man kan utøve. Webers definisjon er omdiskutert, fordi maktutøvelse ikke nødvendigvis forutsetter motstand. Foucault (1995) foreslår en annen definisjon av makt, som ikke forutsetter at noen til en hver tid har makt som fører til undertrykkelse. Foucault mener at makt ikke er en sammenhengende enhet som fungerer som et karaktertrekk ved en aktør, men heller at noe som oppstår i relasjoner. Makt er over alt, fordi den kommer fra alle steder (Foucault, 1995, s. 104). Foucault hevder at makt ikke er en bestemt struktur, eller et styrketrekk ved et samfunn eller et individ. Makt heller «er navnet man setter på en kompleks strategisk situasjon i et gitt samfunn» (Foucault, 1995, s. 104). Dette innebærer at makt innehar evnen til å produsere, og få ting til å skje. I en slik forstand er ikke makt utelukkende negativt betont eller begrensende, men en produktiv kraft som bidrar til å skape forutsetninger for hvordan vi lever våre liv og øker vår forståelse for verden rundt oss.

Bordo (2004) hevder i tråd med Foucault (1995) at makt viser til en dynamisk prosess, som ikke nødvendigvis er et trekk ved et individ eller en konkret struktur. Bordo (2004, s. 262) argumenterer for at «the fact that power is not held by *one* does not mean it is equally held by *all*. It is in fact not “held” at all; rather, people and groups are positioned differentially within it». Makt blir i dette prosjekt forstått som en størrelse, en dynamikk, hvor forskjellige grupper

med mennesker er plassert ulikt. Vi tar del i denne dynamikken gjennom talemønstre, tanker og handlinger. Måten vi samtaler om ting kan betegnes som *diskurs*. Diskurs er en regulering av språkbruken vår, og legger føringer for hvordan vi prater om ting. Ideer om samspillet mellom teksturert hår og hudfarge produseres gjennom diskursene vi skaper. Våre talehandlingsmønstre legger føringer for praksiser som enkeltindivid fanger opp og utøver (Foucault, 1995, s. 18). Dette betyr at det er en gjensidig påvirkning mellom diskurs og praksis. Jeg finner disse definisjonen av makt og diskurs som mest fordelaktig å anvende i dette prosjektet, fordi forståelsene åpner for å stille spørsmål til det «naturlige». «Rase», «svarthet» og «hvithet» er sosiale konstruksjoner preget av maktforandringer. Makt og diskurs kan anvendes for å avdekke det som informantene tar for gitt.

Hegemoni viser til en konkretisering av ulikheter i makt, hvor noen mennesker eller grupper har over en overordnet stilling (Hall, 1997). I dette prosjektet viser hegemoni til hvordan deler av befolkningen setter standarden for sosiale og kulturelle holdninger, så vel som omtale og behandling av mennesker.

3.2 Kjønn og femininitet

I dette prosjektet blir *kjønn* og *femininitet* forstått som sosiale og kulturelle konstruksjoner (Ambjörnsson, 2004; Bordo, 1997; Shilling, 2003; Solheim, 1998). Kjønn blir ofte forstått som noe binært, som en del av dualismen som preger den sosialt skapte virkeligheten. Poststrukturalismen er kritisk til hieratiske dikotomier som mann-kvinne, subjekt-objekt eller fornuft-følelser som metafysiske konstruksjoner. Hieratisk dualisme springer ut av essensialisme, som forstår fenomeners form og uttrykk som et resultat av dets iboende vesen. Kritikken av slik hieratisk dualisme konsentrerer seg om at den ene defineres av positiv eksistens, mens den andre fungerer som en negasjon av den første (Korsnes, 2008, s. 233). I takt med essensialisme blir kjønn forstått som noe naturgitt eller som et medfødt trekk hos mennesket (Korsnes, 2008, s. 68). Alternativet er en konstruktivistisk tilnærming, som forstår kjønn som noe som konstrueres gjennom sosialt, kulturelt og eksistensielt tyngede tanker og talemønstre, som forutsetter en historisk kontekst.

Femininitet knyttes til det kvinnelige vesen, og er en samlebetegnelse for egenskaper, attributter, fremtoninger og forventinger til kvinnelighet. I tråd med Judith Butler (2009), forstår jeg kjønn og femininitet som noe innøvd, noe performativt som varierer i ut i fra sosiale og

kulturelle rammer. Dermed vil opplevelsene med teksturert hår kunne varieres med det innøvde versjonen av *kvinne*. Hårtekstur og hudfarge legger ulike føringer for ulike kvinner, og omverden opplever hvite og melaninrike kvinner annerledes. En slik konstruktivistisk forståelse av kjønn og feminitet vil minimere sjansen for at tematikken rundt teksturert hår reduseres til et samlende «kvinnespørsmål», og vil kunne fremheve betydningen av forskjeller mellom informantene.

3.3 Identitet

Identitet handler om hvem vi er som mennesker. Menneskets identitet er flettet sammen med dets kroppsliggjørelse, i erkjennelsen av at vi ikke bare er en kropp, men at vi *har* en kropp. Dermed oppstår det distanse mellom individet, subjektet og kroppen som objekt. Når begrepet identitet anvendes i analysen er det som et sensitiverende begrep, som en generell referanseramme. Forståelsen av identitet er løst inspirert av Goffman (1959) og «the presentation of self». Identitet blir i dette prosjektet forstått som noe performativt, som noe man gjør og ikke noe man er. Identitet er en dynamisk prosess, som pågår kontinuerlig i interaksjon med andre. Kroppen og selvet formes og tolkes av det samfunnet den til enhver tid inngår i. Derfor er identitet kulturelt og historisk betinget, og følgelig i stadig endring.

3.4 Rasisme

I dette prosjektet behandles *rasisme* som et sensitiverende begrep, og det er ikke prosjektets hensikt å finne en endelig definisjon på hva det er. Definisjonen av begrepet er inspirert av Andersson (2022, s. 205) og lyder som følger: Rasisme skal i dette prosjektet bli forstått som nedvurderinger og forskjellsbehandlinger av mennesker på bakgrunn av deres hudfarge eller hårtekstur. I en slik definisjon vil disse brede kategoriene legge føringer for hvem mennesker «egentlig» er, og hvordan de vil handle. Rasisme skal her forklares ut i fra et kulturelt og sosialt perspektiv hvor fordommer, stereotyper, symbolikk og fortellinger skapt med utgangspunkt i hudfarge og hårtekstur former omverdenens syn på den som utsettes for rasisme.

Et aspekt ved rasisme er *internalisert rasisme*. Dette begrepet skal her bety bevisst og ubevisst akseptering av hieratiske strukturer hvor konstruksjonen av «hvithet» er posisjonert høyere enn «svarthet». Dermed viser internalisert rasisme til raseundertrykkelse som også utføres av de undertrykkede. Rasisme blir i dette prosjektet forstått på to ulike nivå, nemlig *hverdagsrasisme* og *strukturell rasisme*. Hverdagsrasisme defineres her som rasisme som spiller seg ut ansikt til

ansikt i dagliglivet. Strukturell rasisme derimot, viser til overordnede og mindre synlige samfunnsmønstre som bidrar til at mennesker med annen hudfarge eller hårtekstur blir nedvurdert eller har et annet tilbud enn majoritetsbefolkningen.

3.5 Rase

Fordi prosjektet forholder seg til rasisme, kan det være fordelaktig å avklare hvordan begrepet *rase* skal bli forstått. Det hender at ordene vi bruker ikke er tilstrekkelige for å fange opp mangfoldet samfunnet preges av. Det er dermed ikke sagt at det ikke er mangel på forsøk på å skape ord vi kan anvende. Rase er et tynget historisk begrep, ment som et forsøk på å dele menneskeslekten inn i underkategorier. Kategoriene avhenger av ytre kjennetegn som ansiktstrekk, hårtekstur, hudfarge eller kroppsfasong. En slik inndeling er sosialt betont, og støttes ikke av naturvitenskaplige kriterier. Rase blir forstått som et svært betent begrep på grunn av måten begrepet har brukt og misbrukt i ideologisk og politisk forstand (Andersson, 2022, s. 57). Rasebegrepet anvendes fortsatt i deler av samfunnsforskningen, for eksempel i USA og Storbritannia, samt i økende grad i Skandinavia. Begrepet brukes da som et forsøk på å vise at ytre kjennetegn *faktisk* har innvirkning på hvordan folk blir behandlet (Andersson, 2022, s. 57). At begrepet anvendes i dette prosjektet skyldes hovedsakelig at litteraturgjennomgangen stort sett er forankret i internasjonal forskning, og at det kan være utfordrende å finne norske ord som er treffende nok. I likhet med «hvithet» og «svarthet», blir «rase» i dette prosjektet forstått som noe sosialt konstruert, noe som innebærer at begrepene vil være avhengig av en kontekstuell ramme.

3.6 Etnisitet

Et alternativ til rasebegrepet, er begrepet *etnisitet*. Weber definerte etniske grupper ut i fra «troen på at man deler felles røtter» (Weber i Andersson, 2022, s. 59), og dermed ikke nødvendigvis faktum at man har det. Weber knyttet hovedsakelig etnisitet til politikk, og hvordan man politisk kunne forklare urettferdigheter rettet mot konkrete grupper. Andersson (2022, s. 57) understeker viktigheten av «etnisk identitet som en forestilling: Det er når medlemmer i en gruppe opplever at de har et felles historisk opphav, og at det er det som skiller mellom «oss» og «de andre»». Antropologen Fredrik Barth understreker et sentralt definisjonskriterium for begrepet etnisitet, nemlig grenseproduksjon mot andre grupper. Dermed kan to grupper ha felles kultur, men grensene mellom gruppene vil allikevel være relativt klare. Slik grenseproduksjon kan vise seg for eksempel i språk, klær, bosteder,

religiøsitet (Andersson, 2022, s. 60). Andersson (2022, s. 60) påpeker at man bør være varsom med å gi etnisitet for stor betydning som en identitetsmarkør. Andersson viser til sosiologen Rogers Brubaker sitt poeng om at vi må skille mellom etnisitet som en sosial kategori, og etnisitet som en gruppebetegnelse. Ord om rase og etnisitet kan være fordelaktig å bruke som kategorier for å tegne opp grenser mellom mennesker, og dermed også utforske maktstrukturer. På den andre siden risikerer man at dette skaper inn- og utgrupper som bygger på essensialisme, altså ideen om en urokkelig essens som bestemmer hvem og hvordan man er som mennesker. Dette kan føre til rasisme, negative stereotyper og fordommer.

Etter mitt skjønn, fanger ikke begrepet etnisitet opp kompleksiteten i dette prosjektets tematikk. Alle informantene definerer seg som norske, og som en del av den norske kulturen. Dette til tross, befinner de seg i ulike subkulturer og har ulike gentiske røtter. Mennesker definerer seg stort sett med en rekke ulike grupper og statuser, noe som betyr at viktigheten av etnisitet varierer. Tolv av informantene er født og oppvokst i Norge, og kan regnes som etnisk norske – til tross for at har flere nyanser i hudfarge, hårtekstur og genetisk opphav. Én av informantene kom til Norge som 13 åring, men definerer seg nå som norsk. Det er dermed ikke gitt hvordan informantene stiller seg til tilhørighet i ulike grupperinger, samt viktigheten av felleskapet de føler i gitte grupperinger.

3.7 Rasialisering og etnifisering

Ord som *rasialisering* og *etnifisering* har blitt foreslått som alternativer til rase og etnisitet. Rasialisering og etnifisering beskriver prosesser hvor mennesker tilskriver hverandre konkrete trekk basert på antatt gruppetilhørighet, eller etnisk bakgrunn (Andersson, 2022, s. 48 og 62). Disse ordene kan være mer hensiktsmessig å bruke innen rammene for dette prosjektet, fordi de viser til en aktiv prosess, hvor noen *gjør* noe som resulterer i hieratiske maktstrukturer.

3.8 Symbolske grenser og disiplinering av kroppen

Douglas sine teorier om *renhet* og *urenhet*, *orden* og *kaos*, favner om behovet mennesker har for å rydde og sotere omverden i kategorier slik at verden blir begripelig for oss. Hva som betraktes som rent eller urent er kontekstavhengig og vil variere ut i fra situasjonen. Orden er resultatet av en forståelse av hvor noe hører til, mens kaos viser til konsekvensene av utakt i kategoriseringen. Ideer om «hvithet» og «svarthet» kan forstås som et privat aspekt ved kroppen – noe vi må ha kontroll på. Slik jeg forstår Douglas så må den fysiske kroppen

underkommuniseres til fordel for den sosiale kroppen, noe Douglas forbinder med samfunns klassifikasjonssystemer. Avstanden mellom de ulike kategoriene er av verdi i hieratiske samfunnsstrukturer, og behovet for å opprettholde avstanden er derfor viktig.

Bordo påstår at kroppen er «a practical, direct locus of social control» (1997, s. 91). Praksisene som utgjør normativ femininitet er de som muliggjør kontroll over den uregjerlige kroppen. Dette innebærer at kroppen kan forstås som et symbolsk felt. Gjennom organiseringen av regulering av tid, rom og handlinger i våre daglige liv, former og disiplinerer vi kroppene våre. Dermed merker vi dem også med situasjons- og historiske betingede former for identitetsfølelser. Særskilte kulturelle normer og idealer internaliseres, noe som preger vår oppfattelse av oss selv, så vel om verden rundt oss. Kulturelle normer og reguleringer risses inn, og forsterkes i kroppens språk og fysiske utseende. Alt vi gjør, alle kroppslige handlinger er formet av kulturen vi lever i.

Med dette i tankene, så vil konseptene rundt *rent* og *urent*, *orden* og *kaos* og *disiplinering av kroppen* anvendes i en løs forstand i analysen, hvor hensikten er å belyse ulikheter og likheter mellom informantene. Jeg vil påpeke at datamaterialet ikke er «tvunget» til å passe til eksisterende begreper (Glaser & Strauss, 2017 s. 29, 37).

3.9 Curly Girl-metoden

Med hensyn til datamaterialet er det særlig et begrep som stikker seg ut, nemlig *Curly Girl-metoden*. Dette begrepet brukes ikke analytisk, men det kan være fordelaktig å avklare med tanke på diskursen rundt teksturert hår.

Curly Girl-metoden viser til en konkret metode for pleie og stell av hodehår. Metoden innebærer at man bytter ut vaner som kan være skadelig – både for håret i sin helhetlige form, men også for krølle mønsteret – med et pleieregime som er tilpasset teksturert hår (Krølltopp, 2018). Metoden oppfordrer til å unngå produkter¹⁶ som inneholder sulfater, silikoner, alkohol, parfyme, parabener. Metoden fraråder varme- og kjemisk behandling¹⁷ av håret. Potensielt skadelige produkter byttes ut med milde, rensende, mykgjørende og fuktighetsgivende produkter. Curly Girl-metoden ble lansert av forfatteren Lorraine Massey i 2001 gjennom

---

¹⁶ Med produkter så menes det sjampo, balsam, masker, kur, «leave-in», gele, og annet som brukes i håret for å vaske, pleie eller style det.

¹⁷ Varmebehandling viser til glatting av hår med glattetang, føning på høy varme eller bruk av krølltang. Kjemisk behandling viser til «relaxing» eller anti-permanent, hvor man ved bruk av kjemikalier retter ut den naturlige tekturen i håret.

boken *Curly Girl: A Handbook*. Denne metoden for pleie av hår er svært anerkjent innen miljø for folk med teksturert hår. Det finnes blant annet flere Facebook-grupper, både norske og internasjonale, hvor folk som anvender metoden søker sammen for ros, ris og tips. Noen av disse digitale møteplassene har hundretusener av medlemmer¹⁸.

4.0 Forskingsdesign og metode

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for studiens forskningsdesign. Kapittelet skal klargjøre for overveielsene og metodene som er benyttet for å belyse prosjektets problemstilling. Forskingsprosjektet omhandler tematikk som kan peke i retning av rasisme og rasialisering. Prosjektet krever derfor et forskningsdesign som tar hensyn til at konsekvensene av ujevn maktfordeling kan være et sensitivt tema. Datamaterialet ble samlet inn i september og oktober 2021, gjennom tre fokusgruppeintervju. Utvalget består av tretten informanter.

Kvalitativ metode åpner for å gi en dypere forståelse av informantens erfaringer. Dette prosjektet er utformet som et utforskende prosjekt, noe som krever en åpen og spørrende tilnærming. Prosjektet er inspirert av en grounded tilnærming, hvor formålet er å utvikle begreper med utgangspunkt i innsamlet empiri (Glaser & Strauss, 2017). Jeg har altså arbeidet induktivt fremfor deduktivt. Eksisterende begreper og teori har ikke vært styrende for analysen, men et knippe begreper anvendes som sensitiviserende begreper¹⁹. Prosjektet preges ikke av en svært streng fortolkning av grounded theory, men formålet har vært å jobbe empirinært. Datamaterialet legger føringene for begreper som utvikles, fremfor at eksisterende teori bestemmer hva som peker seg ut som relevant i empirien (Beckers, 1998, s. 123).

4.1 Utvelgelsesprosess

Prosjektet defineres som en case-studie hvor det har blitt innsamlet mye informasjon fra relativt få informanter (Hammersley & Gomm 2011). En case-studie innebærer at informantene betraktes som tilfeller av en generell kategori (Gomm, Hammersley & Foster, 2011, s. 5). Informantene i dette prosjektet kan regnes som cases av norske kvinner med teksturert hår. Slik jeg forstår Raign (1992, s. 225), så kan casingen endrer seg underveis i prosessen, samt at informantene gjerne er tilfeller av ulike cases i analysen. Dette innebærer at en informant kan

---

¹⁸ En slik norsk Facebook-gruppe ble brukt for rekruttering av informanter til dette prosjektet, se side 30.

¹⁹ Se begrepsavklaringer på side 22.

regnes som et tilfelle av en norsk kvinne med teksturert hår, men også et tilfelle av en melaninrik kvinne. Dette understreker behovet for en feministisk ramme rundt prosjektet, som legger særlig vekt på å fremme kvinners erfaringer og opplevelser. Ragin (1992, s. 217-218) påpeker at målet med casing er å forenkle den empiriske verdens kompleksitet. De utvalgte informantene deler forhåndsbestemte fellestrekk. Utvalget er med andre ord formålsstyrt, med utgangspunkt i informanter som har kvaliteter som er av interesse (Silverman, 2014, s. 63).

Informantene deler hovedsakelig tre trekk: 1) kjønn, 2) alder, og 3) teksturert hår. Disse kriteriene er formulert ut i fra litteraturgjennomgangen. Utvalget er kjønns spesifikt, og alle informantene definerer seg som kvinner²⁰. Dette er med hensyn til prosjekters feministiske utgangspunkt. Alder var et kriterium. Jeg ønsket samkjørte referanserammer for sosiale medier, media og populærkulturen. Dette var med tanke på potensiell refleksjon rundt innvirkning dette hadde på identitet, skjønnhetsidealer og pleiepraksis av hår. Under fokusgruppene benyttet jeg meg av *photo elicitation*²¹, og jeg ville at informantene skulle ta referansene bildene viser til. Alder var også et kriterium med tanke på homogenitet i gruppen. Store spik i alder kunne hatt innvirkning på flyten i diskusjonene. Informantene var mellom 18 og 35 år da intervjuene fant sted. Teksturert hår var utvalgs kriterium, og jeg ville ha en bred variasjon av type tekstur. Det som hovedsakelig skiller informantene fra hverandre og som åpner opp for sammenligning, er hudfarge i samspill med hårtekstur. En slik inngang til prosjekts komparative aspekt, er løst inspirert av *Most similar system design* (Landman, 2000, s. 32), hvor prinsippet er at alle uavhengige variabler²² er like (kjønn alder og teksturert hår), med unntak av én variabel (hudfarge). Potensielle forskjeller vil dermed kunne forklares av den uavhengige variabelen som er ulik, i dette tilfelle hudfarge. Hud og hår kan nødvendig skilles fra hverandre, og derfor må hårets betydning sees i relasjon til hudens i sosiale interaksjoner. Om en hvit kvinne med teksturert hår har andre opplevelser og erfaringer med sine krøller enn det en melaninrik kvinne har med sitt afroteksturerthår, vil det være vanskelig å skille om det er håret eller huden som utløser forskjellen. Hudfarge inkluderes derfor som et kriterium, nettopp for å fange opp de potensielle forskjellene.

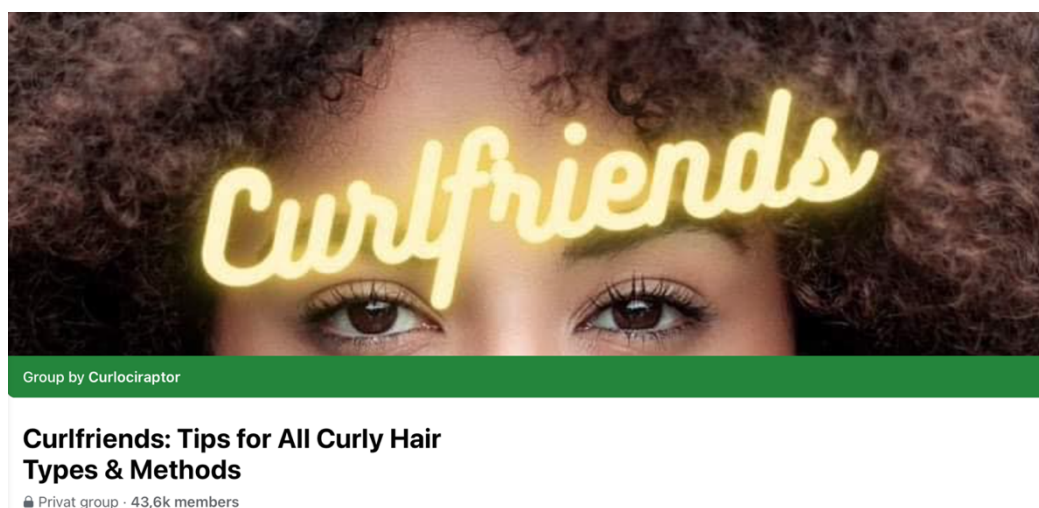
²⁰ Kjønn blir i dette prosjektet forstått som noe sosialt konstruert, se side 22.

²¹ Se redegjørelse av *photo elicitation* på side 37.

²² Prosjektet har ikke en konkret avhengig variabel. Hudfarge er hovedsakelig det som skiller informantene fra hverandre, og hudfarge i samspill med hårtekstur er grunnlaget for sammenligningen.

Ideen til prosjektet springer ut av observasjoner²³ på Facebook. Facebook har et rikt mangfold av grupper som kan søkes opp og meldes inn i av alle med en Facebook-profil. *Figur 2* og *3* viser eksempler på to Facebook-grupper for folk med teksturert hår, hvorav den ene gruppen har over førti tusen medlemmer og den andre har over hundretusen medlemmer.

Figur 2. «Curlfriends: Tips for All Curly Hair Types & Methods»²⁴

Figur 3. «Wavy Methods International»²⁵

²³ Observasjon brukes ikke som en metode i dette prosjektet, men *ideen* til å forske på teksturert hår oppsto mens jeg befant meg inne i disse Facebook-gruppene.

²⁴ Figur 2. Skjermdump fra *Curlfriends: Tips for All Curly Hair Types & Methods*. Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/curlfriendstips>

²⁵ Figur 3. Skjermdump fra *Wavy Methods International*. Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/wavygirlmethod>

Disse Facebook-gruppene er avgrensede digitale samfunn, hvor medlemmer deler erfaringer og opplevelser rundt håret sitt. Interaksjonen mellom medlemmer er vanligvis knyttet til innlegg hvor man søker råd, ofte supplert med bilder av krøllene sine. Nedenfor vises et oppdiktet eksempel på en typisk interaksjon som kan finne sted i en digital krøllegruppe:

Medlem 1: Dro til Normal og spurte etter proteintunge produkter fordi jeg tenkte at håret mitt kanskje trenger det. Men da jeg kom hjem og leste bak på produktene fikk det meg til å lure om de kanskje er for tunge for mitt hår? Og forresten, jeg er ikke sikker på at jeg eier en hårføner, kan jeg da la håret lufttørke med disse produktene i? Og jeg lurer på om det er noen protein-produkter som passer bedre for håret mitt, tusen takk til alle forslag! Legger ved bilder av krøllene etter vask, med kun skum i.

Medlem 2: Alle trenger protein, noen trenger bare mer enn andre. Har du bleiket eller farget håret ditt? Hvilke produkter bruker du til vanlig?

Medlem 1: Aldri bleiket eller farget. Jeg bruker enten Tea-Tree sjampo eller Garnier. Samme med balsam. Bruker flere typer skum. Og kanskje jeg ikke trenger proteiner. Har bare lest at det bør være en balanse mellom proteiner og fuktighet, og siden jeg aldri har fokusert på proteiner så tenkte jeg at jeg kanskje burde?

Medlem 3: Du kan definitivt ikke la dette lufttørke. Disse produktene trenger å tørke med varme.

Noen grupper er teksturspesifikke, slik som *Figur 3* illustrerer²⁶, mens andre er åpne for alle typer teksturer. Noen grupper oppfordrer til en streng tolkning av Curly Girl-metoden²⁷, mens andre har en mer romslig tilnærming. Det finnes også norske krøllegrupper, for eksempel *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår* som har over fjorten tusen medlemmer. Gruppen fraråder bruk av produkter som ikke er godkjente innen Curly Girl-metoden, og presiserer i grupperegulene at de oppfordrer medlemmene sine til å unngå varme- og kjemisk behandling av krøllene sine.

---

²⁶ «Wavy Methods International» er spesifikt rettet mot folk med bølgete hår. Bølger defineres ofte som løse krøller, fra type 2A til 2C. Se side 12.

²⁷ Se klargjøring for Curly Girl-metoden på side 27.

Figur 4. Skjermdump hentet fra «Curly Hair Method Norge/Naturlig hår»²⁸.

Om

Sharing is caring <3 Den norske gruppen for CGM -curly girl/guy method - Krøller, coils, waves og kinks, her er det plass til alle <3 Gruppen er til for å dele råd, erfaringer og å støtte hverandre, og er for alle som ønsker å omfavne sitt naturlige hår. **Sjå mindre**

🔒 Privat

Only members can see who's in the group and what they post.

👁 Visible

Anyone can find this group.

Figur 4 er en skjermdump hentet fra *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår*, og viser hvordan gruppen beskriver seg selv. *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår* spesifiserer at gruppen er åpen for alle typer teksturert hår. Medlemmene i de digitale krøllegruppene har tydelig en aktiv relasjon til sitt teksturerte hår, og jeg anså sannsynligheten som høy for å finne informanter i denne norske gruppen som ville bidra til prosjektet. For å komme i kontakt med potensielle informanter postet jeg et innlegg i *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår*, hvor jeg informerte om prosjekts tematikk og at jeg ønsket å prate med unge kvinner, med alle typer teksturert hår. Innlegget høstet mye oppmerksomhet internt i gruppen, og for å kunne nå et større publikum postet jeg samme innlegg på min private Facebook-profil. De to innleggene resulterte i at omtrentlig førti kvinner kontaktet meg angående deltakelse. Majoriteten var hvite kvinner, med løsere teksturert hår. Snøballmetoden ble derfor benyttet for å komme i kontakt med flere melaninrike kvinner med afroteksturert hår. Én av informantene med afroteksturert hår, rekruttert via *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår*, bisto som portvakt og rekrutterte fire melaninrike kvinner med afroteksturert hår.

4.2 Presentasjon av informanter

Rekrutteringen resulterte i tretten kvinnelige informanter, i alderen 18 til 35 år. Informantene er fordelt i tre fokusgrupper, og gruppene er satt sammen bevisst. Morgan (1997, s. 36) hevder at tilfeldige sammensatte grupper er «unlikely to hold a shared perspective on the research topic and may not even be able to generate meaningful discussions». Andersson (2022, s. 206) påpeker at forskning på rasisme krever refleksjon rundt sammensettingen av fokusgrupper, slik

---

²⁸ Figur 4. Skjermdump fra *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår* Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/1317917458352167>

at informantene føler seg trygge og komfortable med å dele erfaringer. Sammensettingen av gruppene tar hensyn til karakteristikk som kjønn, hudfarge og hårtekstur slik at muligheten for å sammenligne på tvers av fokusgrupper er tilstede (Morgan, 1997, s. 37). Fokusgruppe 1 består av hvite kvinner, fokusgruppe 2 består av hvite og melaninrike kvinner, og fokusgruppe 3 består av melaninrike kvinner. Gruppe 3 kan regnes som mest homogen. Alle informantene i denne gruppen er melaninrike kvinner og deres hårtekstur er mest lik hverandres²⁹. Fokusgruppe 1 og 2 har større spik i hårtekstur, samt at gruppe 2 er informantene også blandet på hudfarge. Morgan (1997, s. 37) argumenterer for at heterogene grupper ikke nødvendigvis er ideelt, men med hensyn til problemstillingen anså jeg en slik gruppesammensetning som fordelaktig. Heterogeniteten i utvalget vil potensielt kunne synliggjøre de ulike opplevelsene informantene har. Samtidig har alle informantene til felles at de er kvinner, og at de har teksturert hår, noe som øker sannsynligheten for at de kan relatere til hverandres erfaringer.

Tabell 1. Fokusgruppene

<i>Fokusgruppe 1</i>	<i>Fokusgruppe 2</i>	<i>Fokusgruppe 3</i>
Varighet: 1:30:14	Varighet: 1:05:12	Varighet: 1:10:24
Hanna, 24 år Løser teksturert hår <i>Krøller og spiraler</i> <i>2B og 2C</i>	Hilde, 24 år Løser teksturert hår <i>Fuglereir</i> <i>Krøller</i>	Melissa, 18 år Afroteksturert hår <i>Krøller, kinky, fletter</i> <i>4C</i>
Nina, 25 år Løser teksturert hår <i>Brusete, krøller og spiraler</i>	Frida, 21 år Løser teksturert hår <i>Krøller og bølger</i>	Sofia, 23 år Afroteksturert hår <i>Levende, kråkereir</i> <i>4C</i>
Ida, 35 år Løser teksturert hår <i>Krøller</i> <i>3B</i>	Monica, 24 år Afroteksturert hår <i>Coily</i> <i>4C</i>	Lily, 25 år Afroteksturert hår <i>Afro, coily, fletter</i> <i>4C</i>
Julie, 23 år Løser teksturert hår <i>Krøller, frizzy</i>		Ava, 27 år Afroteksturert hår <i>Afro, fletter</i> <i>4C</i>

²⁹ Se Tabell 1, hvor alle informantene har 4C hår med afrotekstur.

Emma, 30 år Løsere teksturert hår <i>Krøller og bølger</i> <i>2B, 3A og 3B</i>		
Maja, 23 år Løsere teksturert hår <i>Bølge-krøller</i> <i>2B og 2C</i>		

Tabell 1 er en oversikt over informantene. Tabellen inkluderer varigheten av fokusgruppeintervjuene, fiktive navn³⁰ og alder. Merk at tabellen også inkluderer begreper som informantene selv benyttet til å beskrive eget teksturert hår³¹. Ni av informantene benytter seg av hår-type skjemaet til André Walker³² for å beskrive typen tekstur i håret deres, mens fire av dem gjør ikke det. Tre av informantene med afroteksturert hår refererer til håret sitt flettet. Dette viser både til frie fletter, og fletter i kombinasjon med en «weave» eller «hår extensions»³³. Oversikten viser en ujevn fordeling av informanter. Denne skeive fordelingen skyldes blant annet utfordringer med å rekruttere kvinner med afroteksturert hår, samt frafall i fokusgruppe 1 og 2, som opprinnelig hadde åtte informanter i hver gruppe. Frafallet er særlig fremtredende i fokusgruppe 2, som i utgangspunktet hadde en fordeling på fire hvite kvinner og fire melaninrike kvinner. Få minutter før fokusgruppeintervjuet startet meldte fem av åtte informanter frafall.

Geografisk lokasjon var ikke en betingelse i utvelgelsen av informanter, men alle informantene er bosatt i store eller relativt store byer sør i Norge. Valg av Facebook som en rekrutteringsarena, så vel som digitale fokusgrupper³⁴ som metode for datasamling, åpnet for et utvalg som var mindre avhengig av geografisk lokasjon. Alle informantene, med unntak av

³⁰ Alle informantene har fått fiktive navn for å beskytte deres anonymitet. Jeg ikke kan derimot ikke garantere informantenes fulle anonymitet. Dette er fordi jeg ikke kan fjerne risikoen for hva informantene forteller om intervjusettingen til utenforstående (Morgan, 1997, s. 33). På den andre siden ble informantene informert om viktigheten av anonymitet før intervjuene tok plass, så vel som i intervjusettingen.

³¹ Egne beskrivelser er markert i kursiv.

³² Se side 12.

³³ En «weave» eller «hår extensions» viser til hår som legges til ditt eget hår – enten ekte hår, eller syntetisk. Ofte vil en weave sys inn i flettene ved hårfestet, og hår extensions vil ofte flettes inn og blandes med eget hår.

³⁴ Digitale fokusgrupper klargjøres for på side 36.

én, er født i Norge. **Ava** med afroteksturert hår, kom til Norge som 13-åring. Dette anså jeg ikke som problematisk, da «født i Norge» ikke var et utvalgsriterium.

På grunn av at snøballmetoden ble anvendt for å rekruttere flere informanter som er melaninrike kvinner med afroteksturert hår, har noen av informantene kjennskap til hverandre fra før. **Monica** fungerte som en portvakt og kjente derfor informantene i fokusgruppe 3. Etter min forståelse så hadde ikke de fire informantene særlig kjennskap til hverandre, til tross for at de alle kjente **Monica**. **Monica** og **Melissa** er søstre, men plassert i ulike fokusgrupper. Fordi de har vokst opp sammen og muligens deler en rekke erfaringer, kunne søskenforholdet ha skapt asymmetri dersom de var plassert i samme fokusgruppe. Dette ble unngått gjennom å plassere dem i ulike fokusgrupper.

4.3 Svakheter ved utvalget

Utvalget kunne med fordel inkludert informantenes sosioøkonomiske bakgrunn eller utdanningsnivå. Et slikt utvalg kunne ha skapt et annet sammenligningsgrunnlag. Dette kunne gitt innsikt i hvorvidt erfaringer med krøller også er i samspill med andre variabler, utover hudfarge. For eksempel kunne et utvalg sett slik ut:

- Én gruppe med hvite kvinner med løsere teksturert hår, med høyt utdanningsnivå
- Én gruppe med melaninrike kvinner med afroteksturert hår, med høyt utdanningsnivå
- Én gruppe med hvite kvinner med løsere teksturert hår, med lavt utdanningsnivå
- Én gruppe med melaninrike kvinner med afroteksturert hår, med lavt utdanningsnivå

På den andre siden ville ikke et slikt utvalg nødvendigvis vært hensiktsmessig i henhold til prosjektets problemstilling, og eksplorerende utgangspunkt. Utvalget i dette prosjektet evner å si noe spesifikt om det studien har med hensikt å utforske. Alle informantene analyseres som caser av individer med teksturert hår. Samtidig analyseres en gruppe av informantene som caser av hvite kvinner med løsere teksturert hår, og den andre gruppen analyseres som caser av melaninrike kvinner med afroteksturert hår.

4.4 Fokusgruppeintervju

Dataen som analyseres er hentet inn gjennom tre fokusgruppeintervju, en form for kvalitativ forskning som strekker seg forbi individuelle- og gruppeintervju. Morgan (1997, s. 47) hevder at poenget med fokusgrupper er «to bring a number of different perspectives into contact. Until

they interact with others on a topic, individuals are often simply unaware of their own implicit perspectives». Gruppen styres av forskeren som inntar rollen som moderator. I en fokusgruppe er det interaksjonen og diskusjonen i gruppen som er av interesse, fremfor vekslingen mellom direkte spørsmål og svar mellom forsker og informant (Silverman, 2014, s. 206). Morgan (1997, s. 2) argumenterer for at fokusgruppens eksplisitte bruk av samhandling vil kunne produsere data som hadde vært utfordrende å generere uten selve gruppedynamikken. En fokusgruppe vil i større grad enn gruppe- eller individuelle intervju, fange opp det som spontant skjer mellom informantene og dermed produsere særegne data utover de eksplisitt uttalte verbale ordene (Morgan, 1997, s. 5-6). I likhet med andre metoder for datainnhenting, kvalitative som kvantitative, er det tilfeller hvor fokusgruppeintervju er å foretrekke og andre tilfeller hvor de burde unngås (Morgan, 1997, s. 14). Morgan (1997) påpeker at fokusgruppeintervju er særlig fordelaktig å benytte dersom forskeren er i villrede rundt hvilke spørsmål som burde stilles. Informantene driver selv samtalen til den tematikken som de anser som sentral innenfor gitt problemstilling. På den andre siden kan dette også være en svakhet fordi det kan føre til at moderatoren har mindre grad av kontroll over intervjusituasjon, særlig sett opp mot individuelle intervju. Jeg anså fokusgrupper som en egnet metode med hensyn til oppgavens grounded, eksplorerende tilnærming. Fokusgrupper åpnet for muligheter til å fange opp, og løfte frem tematikk som jeg selv har vært blind for.

Fokusgruppene foregikk digitalt, blant annet på grunn av den pågående Covid-19 pandemien³⁵. Antallet informanter har variert i de ulike fokusgruppene³⁶. Silverman (2014) poengterer at en fokusgruppe burde bestå av seks til åtte informanter. Abrams og Gaiser (2017) argumenterer for at antall avhenger av hvorvidt gruppene holdes fysisk eller digital, og at en digital fokusgruppe burde bestå av mellom tre og åtte informanter. En erfaring jeg merket meg i løpet av datainnsamlingen, var at fokusgruppen med seks informanter var mer utfordrende å moderere enn gruppene med tre og fire informanter. Jeg måtte stadig bruke informantene navn og være påpasselig med at alle informantene fikk delt sine erfaringer. Dette påvirket flyten i diskusjonen, særlig i starten av intervjuet. Etterhvert som informantene ble mer komfortable med settingen, fløyt også diskusjonen mer naturlig uten min aktive moderering.

---

³⁵ Datainnsamlingen fant sted i september og oktober 2021, da det fortsatt var ganske strenge reguleringer rundt sosialt samvær.

³⁶ Se Tabell 1.

4.5 Gjennomføring av intervjuene: Moderatorrollen og gruppestruktur

Morgan (1997, s. 41) påpeker at dersom målet med fokusgruppene er å lære noe nytt fra deltakerne «then it is best to let them speak for themselves». Målet med dette prosjektet er å genrene ny teori om sosiale ideer knyttet til samspillet mellom teksturert hår, hudfarge og kvinner. Strukturerte fokusgruppeintervjuer er å foretrekke dersom forskeren har en eksisterende agenda og et tydelig mål for hva som er ønskelig å finne ut av (Morgan, 1997, s. 40). For å unngå at egne antagelser påvirker dataen som ble produsert, valgte jeg en mer ustrukturert tilnærming hvor informanten selv la føringer for hvilke tema de syntes var relevant å trekke frem (Morgan, 1997, s. 41). Jeg opplevde intervjusituasjonene som ganske frie, hvor jeg ikke la særlig beslag på tematikk som ble tatt opp. Informantene fikk dele av egne refleksjoner, og det var rom for uenigheter. **Emma** for eksempel, var uenig i hvorvidt krølleklipp burde inn i frisørutdannelsen, til tross for at de fem andre informantene i fokusgruppen uttrykke enighet rundt dette. Jeg opplevde ikke særlig draging konformitet i fokusgruppene (Morgan, 1997, s. 16), slik eksemplet med **Emma** illustrerer. En erfaring jeg vil trekke frem, er at i fokusgruppe 2 fremsto det som at **Hilde**³⁷ og **Frida**³⁸ var redde for å snakke på vegne av **Monica**. Dette er muligens en følge av heterogeniteten i gruppen.

Det sosiale samspillet mellom informantene kan påvirke datamaterialet. Informantene meldte selv sin interesse for å bidra, noe som kan tyde på at dette er personer som er komfortable med å diskutere med fremmede. Jeg erfarte at noen informanter var mer dominerende enn andre. **Ida** hadde en ganske tydelig stemme i starten av intervjuet i fokusgruppe 1. Hun poengterte blant annet flere ganger at hun var eldre enn de andre informantene, men etterhvert syntes behovet for å markere seg som dempet. Som moderator var jeg bevisst dette, og forsøkte forebygge at **Ida** ble for dominerende gjennom å henvende meg direkte til informanter som ble tause eller avbrutt.

4.6 Intervjuguiden og photo elicitation

En potensiell ulempe med mindre strukturerte fokusgrupper er at det kan bli vanskeligere å sammenligne på tvers av gruppene (Morgan, 1997, s. 41). Med hensyn til prosjektets komparative aspekt utviklet jeg en intervjuguide³⁹. Rekkefølgen på spørsmålene ble tilpasset

---

³⁷ Hilde påpeker for eksempel at «Det er andre type stigma rundt afrohår enn på en måte nordiske krøller.»

³⁸ Hilde og Frida er begge hvite kvinner med løse teksturert hår, mens Monica er en melaninrik kvinne med afroteksturert hår.

³⁹ Se vedlegg 2.

intervjusituasjonen, men alle fokusgruppene var innom de samme temaene. Etter min kjennskap er det ikke gjort studier på teksturert hår i en norsk kontekst, og derfor kunne jeg ikke forutsi hvilke tema som var viktig for informantene. Det har derimot blitt gjort forskning på teksturert hår i en større Vestlig kontekst, noe som bidro til utformingen av intervjuguiden. For eksempel har Mason (2015) forsket på afroamerikanske kvinner, og trekker koblinger mellom teksturert hår, identitet og skam. Dette inspirerte til å inkludere spørsmål om skam⁴⁰.

Jeg har benyttet meg av *photo elicitation*, og i løpet av intervjuene ble det vist fire skjermdumper. Photo elicitation defineres av Harper (2002, 2. 13) som en teknikk innen kvalitativ forskning hvor man viser bilder til informantene under forskningsintervju. Ved bruk av bilder kan man vekke følelser, tanker og meninger som ikke nødvendigvis hadde kommet frem ved hjelp av tekst. Bildene som ble vist var en skjermdump fra filmen *The Princess Diaries* fra 2001, en collage av Michelle Obama – ett bilde hvor hun har rett hår og et hvor hun har krøller. Jeg la også ved en skjermdump av hva som kommer opp når jeg googler «ideal hår kvinner», og en kronikk med tittelen *Et besøk hos frisøren er risikosport for oss med afrohår* (2021)⁴¹. På den ene siden kan disse bildene ansees som *ledende spørsmål*, noe som kan skape en utfordring for forskningen reliabilitet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 201). På den andre siden kan man hevde at dette argumentet lener seg på en forståelse av intervju som et middel til autentisk virkelighetsrapportering (Rapley, 2004; Silverman, 2014). Intervjuer burde forståes i sin intersubjektivitet, og ikke som objektive situasjoner. Dermed vil også ledende spørsmål bli mindre problematisk. Ledende spørsmål kan styrke forskningen reliabilitet, fremfor å redusere den, fordi slike spørsmål kan anvendes som et virkemiddel gjennom å verifisere egne forståelser og tolkninger (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 201). Det er av verdi å anerkjenne spørsmålenes faktiske virkning, både i intervjusettingen og i analysen, fremfor å fremstille spørsmålene som nøytrale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 202). Jeg vil allikevel påpeke at det kan være problematisk å anvende *for* ledende spørsmål, hvor man tillegger informantene meninger eller tanker de ikke hadde i utgangspunktet. Samspillet i en intervjusetting konstrueres av forskeren og informantene, noe om betyr at maktrelasjonen kan være skeiv. Dette kan påvirke meningene som tvinnes frem fordi intervjueren har definisjonsmakt, og bestemmer når, hvor lenge og hva som skal diskuteres (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 52). Forskeren er premissgiveren og har tolkningsmonopol, noe som speiler den skeive maktrelasjonen. Av disse grunnene anser jeg det

---

⁴⁰ Se vedlegg 2, spørsmål 5b.

⁴¹ Se vedlegg 2, spørsmål 13.

som viktig å reflektere over nettopp den asymmetriske relasjonen, slik at kunnskapsproduksjonen oppleves som transparent.

Etter det første intervjuet ble jeg svært bevisst over egen forskerposisjon, og hvem jeg er i relasjon til mine informanter. Jeg syns særlig at et av skjermdumpene brukt til photo elicitation kan være problematisk. Da tenker jeg på bildet av et Google-søk over «ideal hår kvinner»⁴². Denne skjermdumpen er tatt 30. september 2021 på min private datamaskin. Fordi skjermdumpen er tatt på min datamaskin, vil resultatene av søket basere seg på aktiviteten i min private Google-konto. Når man bruker Google, vil nettsiden komme med anbefalinger som er basert på dine tidligere søk. Siden skjermdumpen er tatt på min private datamaskin, er også resultatet som kommer opp basert på min private søkehistorikk. Resultatene av søket er altså tilpasset *meg* og min internetprofil. Dette betyr at om jeg hadde søkt på «ideal hår kvinner» på en annen datamaskin, så kunne resultatet av søket vært annerledes. Dette ble jeg først bevisst over etter den første fokusgruppen. Under gruppe 2 og 3 påpekte jeg derfor at skjermdumpen viser til et søk basert på min tidligere søkehistorikk – som hvit, blond kvinne med løsere teksturert hår. Jeg stiller spørsmål til hvorvidt akkurat denne skjermdumpen er *for* ledende, og hvorvidt jeg ubevisst har forsøkt å tillegge informantene en idé om at blonde krøller er et rådende skjønnhetsideal. Dette ville i så fall ha påvirket empirien. Etter refleksjon rundt dette valgte jeg å vise denne skjermdumpen mot slutten av fokusgruppe 2 og 3, for å unngå at disse fabrikkerte «idealene» skulle prege resten av intervjuene.

4.7 Analyseprosessen

Analyseprosessen startet tidlig og har foregått parallelt med gjennomgangen av tidligere forskning, lesning av faglitteratur og under transkripsjonene av fokusgruppene. Omstendighetene til den enkelte informant farger hennes opplevelse av det å være kvinne, noe som krever en helhetlig forståelse av informantene. Prosjektet formål er å utforske likheter og ulikheter mellom informantene, og derfor har jeg ansett sammenligning som en fordelaktig innfallsvinkel i analysen.

En grounded tilnærmingen etterstreber å utvikle teoretiske begreper og typologier, noe som bidrar til å forme et overblikk av empiriens kompleksitet (Ragin, 1992, s. 217). Begrepene som springer ut av datamaterialet er blant annet *krøllekunnskap*, *krøller i praksis*, *krøllenarrativet*.

---

⁴² Se vedlegg 2, spørsmål 12.

Aktive og passive krøller er også begreper generert fra empirien. I løpet av analyseprosessen har de transkriberte intervjuene blitt nøye gjennomgått og slående detaljer har blitt oppsummert i tentative kategorier. Dette har bidratt til å forenkle datamaterialets kompleksitet, og lagt til rette for prosjektets komparative aspekt. De tentative kategoriene baserer seg på erfaringer hentet fra informantene, og har etterhvert spisset seg ytterligere til detaljerte begreper. Begrepene springer altså ut av analysen som en helhet, men er ikke eksplisitt uttalt av informantene. Derfor må begrepene forstås som *konstruerte begreper*, ment til å brukes i vitenskapelige settinger (McKinney, 1969, s. 2). De konstruerte begrepne skiller seg fra dagligtalen, men er navngitt med allerede eksisterende ord. Begrepne er idealtyper, noe som betyr at de sammenfatter sentrale trekk ved informantenes beskrivelser. Poenget er å begrepsfeste samspillet mellom teksturert hår og hudfarge i en norsk kontekst, også utover dette prosjektet. Slik det er nevnt tidligere, er det ikke lagt vekt på å verifisere eksisterende begreper eller teorier. Tidligere forskning på hår, kropp og grensedragning har bidratt til teoretisk sensitivitet (Glaser & Strauss, 2017, s. 46), og anvendes i analysen for å styrke begrepne som utvinnes. Dermed er ikke datamaterialet tilpasset eksisterende begreper (Glaser & Strauss, 2017, s. 29), eller tvunget til å passe inn i et konkret teoretisk rammeverk.

En eller annen form for generalisering er ofte eksplisitt eller implisitt målet ved samfunnsvitenskapelig forskning (Tjora, 2012, s. 207; Brannen & Nielsen, 2011, s. 606). Generalisering dreier seg om hvorvidt en kan overføre kunnskapen om et visst antall case, til et større antall (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 289). Altså om forskningens gyldighetsområde strekker seg utover det som faktisk er undersøkt og dermed har en eller annen form for samfunnsmessig relevans (Tjora, 2012, s. 202). Slik man kan forstå dette, er at alle caser er tilfeller av noe (Ragin, 1992), og dermed kan man anta at informantene sitter med kunnskap som er relevant også utover forskningsprosjektets rammer.

Kvalitative case-studier, slik dette prosjektet er, har høstet kritikk for mangel på mulighet for generalisering. Dette er særlig sammenlignet med kvantitative studier, som ofte bygger på tilfeldige eller representative utvalg (Gomm, Hammersley & Foster, 2011, s. 2). Derfor kan det være fordelaktig å skille mellom generalisering og representativitet. Representativitet er en egenskap ved utvalget, mens generalisering handler om forskningens funn (Gobo, 2008, s. 194). Jeg har brukt et mindre, strategisk utvalg og behandler informantene som cases. Dette innebærer at casene er kontekstavhengige for å kunne si noe om sosiale prosesser utenfor gitte cases. Case-studier kan fortsatt regnes som representative, noe om forutsetter overveielser om

populasjonens heterogenitet, samt at utvalgskriteriene har hensyn til heterogeniteten (Gomm, Hammersley & Foster, 2011, s. 7). Funnene i dette prosjektet kan ikke nødvendigvis si noe om den samlede populasjonen av norske kvinner med teksturert hår. På den andre siden, ettersom populasjonen vil dele noen relevante likhetstrekk med utvalget, kan begreper som springer ut av empiriske data også kan strekke seg utover det datamateriale de er skapt av (Glaser og Strauss, 2017, s. 28 og 36). Dermed kan begreper skapt av grounded theory være et utgangspunkt for ytterlig bearbeiding, og medføre utviklingen av eventuell mer velformulert teori. Kontekstualisering av kvinner med teksturert hår som et case, kan være overførbart til lignende studier nettopp på grunn av konteksten. Dermed vil man muligens kunne forstå hvordan teksturert hår er i samspill med hudfarge, og hvorvidt dette bidrar til konstruksjonen av identitet og kvinnelighet.

4.8 Forskerposisjon

Merton (s. 13 i Bhambra, 2015, s. 2319) hevdet av «only black sociologist can understand the social life of blacks». Andersson (2022, s. 205) påpeker at under forskning på rasisme vil en hvit majoritetsnordmann sannsynligvis få andre data under kvalitative intervju, enn en som selv er melaninrik vil få. Tematikken rundt teksturert hår, hudfarge og kjønn krever altså refleksjon rundt egen forskerposisjon.

Våre situasjoner er ulike og individuelle, og derfor må våre kropper også forståes om det. I likhet med Bordo er jeg kritisk til postmoderne kjønnteoretikere og sosiologer som drømmer om å kunne snakke for alle, å være i en posisjon hvor man kan integrere og forene perspektivene og opplevelsene til den hvite og den melaninrike kvinnen. Dette er ikke prosjektet sin intensjon, til tross for at jeg ikke kan forhindre å møte empirien farget av egne faglige forankringer (Glaser & Strauss, 1967, s. 33), og levde opplevelser. Noen av informantene vil trolig ha mer til felles med hverandre enn med meg. Derfor har jeg etterstrebet en intervjusetting hvor informantene finner det behagelig å dele egne erfaringer. Dette ledet meg til fokusgruppeintervju, fremfor individuelle intervju. Å ha andre rundt seg med lignende hårtekstur og hudfarge, kan muligens bidra til å minimere inntrykket av en overordnet forskerposisjon hvor informantene opplever å bli sett ned på. Dermed vil det trolig oppstå en mer likestilt dynamikk.

Gjennomføringen av fokusgruppeintervjuene viste seg å dra nytte av disse metodiske refleksjonene. Jeg har inntrykk av at samtlige informanter hadde en positiv og givende

opplevelse. Flere påpekte hvor interessant de synes tematikken var, og at de ikke hadde reflektert over sitt teksturerte hår på en slik måte de nå fikk mulighet til. Informantene delte erfaringer, men også konkret tips⁴³ med hverandre underveis i fokusgruppene. Noen uttrykte at det var godt å høre at andre hadde samme eller lignende opplevelser med krøllene sine. Dermed tolker jeg det som at hensikten om likestilt dynamikk i gruppene ble realisert.

4.9 Forskeretiske vurderinger

Prosjektet har i tråd med forskningsetiske vurdering blitt registrert og godkjent av Norsk senter for forskingsdata (NSD). Fortrolighet og anonymitet er vektlagt i utformingen og gjennomførelsen av prosjekt. Informantene har blitt anonymisert, hovedsakelig ved bruk av fiktive navn. I forkant av deltakelsen fikk informantene utdelt et skriv⁴⁴ med informasjon knyttet til formålet med forskningsprosjektet, fokusgruppeintervjuene, samtykke, personvern og konfidensialitet. Informasjonsskrivet er basert på NSD sin mal.

Informantene fikk skriftlig og muntlig beskjed om at det er frivillig å delta, samt at de når som helst under prosessen kan trekke seg uten konsekvenser. Før fokusgruppeintervjuene startet, samtykket informantene muntlig til det ble tatt opp lyd ved bruk av diktafon. Informantene samtykket også muntlig til deltakelse, og ga tydelig inntrykk av at de forsto hva deltakelse innebar. Dermed sikret jeg meg et informert samtykke i planleggingsfasen, så vel som i intervjusituasjonen. Dette sikrer at etiske hensyn blir ivaretatt gjennom intervjuprosessen (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 97). Informasjon om informantene som kan bidra til å identifisere dem, lydopptak fra fokusgruppe og transkripsjoner ble lagret i SAFE⁴⁵. Ved å gjøre dette, sikres prosjektets konfidensialitet og integritet.

5.0 Gangen i analysekapitlene

I de følgende tre analysekapitlene skal jeg beskrive og diskutere informantens mest fremtreende erfaringer. Erfaringene har blitt kategorisert inn i tre begreper: *Krøllekunnskap*, *krøller i praksis* og *krøllenarrativet*. Disse tre begrepene er idealtyper som sammenfatter sentrale trekk ved informantens beskrivelser. Hensikten med disse tre begrepene er å gi en tydelig presentasjon av analysefunnene (Swedberg, 2014, s. 62). Under de utviklede begrepene vil det bli presentert

---

⁴³ For eksempel hvilke produkter de anbefalte, eller en frisør de hadde gode erfaringer med.

⁴⁴ Se vedlegg 1.

⁴⁵ SAFE (Sikker Adgang til Forskningsdata og E-infrastruktur) er UiB sin tjeneste for sikker behandling av sensitive personopplysninger i forskning.

sitater og beskrivelser fra informantene som er presise eller oppsummerende. Det vil ikke bli presentert sitater fra alle informantene, men analysen hviler likefullt på en sammenligning av alle relevante cases. De teoretiske begrepene som er redegjort for under **3.0 Begrepsavklaring**, vil anvendes for å konkretisere og diskutere informantenes utsagn.

Én fokusgruppe⁴⁶ kan regnes som mer heterogen enn de to andre, fordi den blander informantene på tvers av hårtekstur og hudfarge. I løpet av analyseprosessen merket jeg meg at informantene i den mer heterogene gruppen speiler informantene i de to homogene gruppene. Beskrivelsene til informanten med afroteksturert hår i den heterogene gruppen, ligner på beskrivelsene til informantene i fokusgruppen hvor alle hadde afroteksturert hår. Dette gjelder også for de to resterende informantene, som speiler den heterogene gruppen med hvite kvinner med løserer teksturert hår. På bakgrunn av dette så kommer jeg til å sammenligne og analysere utsagn på tvers av beskrivelser fra den enkelte informant, og jeg vil ikke presentere funn fra empirien gruppevis. Når dette er sagt, så vil analysen presentere beskrivelser fra informantene hvor navn og hårtekstur⁴⁷ er presisert. Krøller brukes i dette prosjektet synonymt med teksturert hår, og i analysen innebærer dette at begrepet «krøller» favner om alle informantene. «Løserer teksturert hår» viser til informantene som definerer seg som hvite. «Afroteksturert hår» viser til informantene som er melaninrike kvinner. Slik blir leser bevisstgjort på grunnlaget for sammenligningen.

6.0 Analysekapittel I – Krøllekunnskap

Kunnskap skal i dette prosjektet forstås som tillært innsikt. Begrepet innebærer å ha en bevisst forståelse av noe, rammet inn av muligheten til å anvende dette bevisstheten⁴⁸. Kunnskap blir forstått som et konstruert sosialt maktbegrep. Foucault hevder at kunnskap og makt er dypt involvert i produksjonen av sannhet, som bidrar til produktive diskurser. Mekanismene som løfter frem visse diskurser er gjennomsyret av makt (Egeland og Jegerstedt, 2017, s. 71). Diskurs tjener til å legitimere bestemte kunnskaper, mens andre tvinges til å underkaste seg. Dermed er også diskurs involvert i reproduksjonen av maktforhold, hvor diskursive krefter forsøker å legitimere, normalisere og begrense opplevelser av kunnskap (Hall, 1997). Kunnskap

---

⁴⁶ Dette gjelder fokusgruppe 2, se side 33 for oversikt av fokusgruppene.

⁴⁷ Dette viser tilbake til problemstillingen. Informantene med løserer teksturert hår vil bli presentert med fiktivt navn. Informantene som har melaninrik hud og afroteksturert hår vil bli presentert med fiktivt navn, etterfulgt av * for å markere at de har afroteksturert hår.

⁴⁸ Bevissthet brukes i denne oppgaven slik det brukes i dagligtalen, som viten om forhold. Å ha en bevisst forståelse av noe innebærer at man har en reflektert relasjon til hvordan man opplever dette «noe».

er uløselig knyttet til makt som parallelt og gjensidig forsterkende bidrar til å produsere og opprettholde doktriner av sannhet (Foucault, 1977, s. 27). Slik Hall (1997, s. 49) betegner det er kunnskap knyttet til makt, som ikke bare legitimerer sannhet, men også har makt til å gjøre seg selv sann. Dermed blir sannhet rekonseptualisert som et produkt av relasjonen mellom makt og kunnskap, innenfor konkrete historisk betinget kontekster.

Gjennom å utforske informantenes kunnskap om teksturert hår, vil prosjektet problematisere hegemoniske ideer knyttet til pleie av krøller (Banks 2000; Dua 2005). Dersom all kunnskap ansees som sosialt skapt, vil kunnskapen også være sosialt bestemt. Med andre ord så kan kunnskap bli forstått som noe foranderlig, noe som kan øke eller minke i størrelse. Pleie og stell av teksturert hår er ikke nødvendigvis noe intuitivt, men heller atferd som læres gjennom sosialiseringprosesser. Hår blir ofte forstått som en statisk kategori, som noe fastlåst. Enten er det glatt eller krøllete, tørt eller mykt, glansfullt eller livløst. En slik forståelse av hår underkjenner potensielt hvor drastisk håret kan endre seg i løpet av et livsløp. Endringene i håret drives av mer enn kontinuering aldring av hårfibrene (Cloete, Khumalo & Ngoepe, 2019). Krølle mønstre kan også omarbeides i takt med endring eller økning av kunnskap.

Dette analysekapittelet tar for seg *krøllekunnskap*, et konstruert begrep som fanger opp informantens beskrivelser av oppfatninger, refleksjoner og opplevelser rundt tillært viten om teksturert hår. Kapittelet diskuterer hvor informantene henter kunnskap fra, og retter fokus mot hvilke maktmekanismer som preger utformingen av kunnskaper og sannheter om krøller. Kapittelet skal undersøke, i henhold til problemstilling, hvorvidt det er forskjeller eller likheter mellom informantenes krøllekunnskap.

6.1 Betydningen av endring eller øking i krøllekunnskap

Hår og krøllenes tilstand krever ofte bevissthet rundt balansen mellom fuktighet og proteiner i håret (Cloete, Khumalo & Ngoepe, 2019). Dette må tilføyes gjennom produkter⁴⁹. Denne bevisstheten rundt bruk av produkter, gjør ofte håret enklere å håndtere. **Nina, Ida, Maja** og **Hanna** forteller at de anvender Curly Girl-metoden⁵⁰ for å lære om hvilke produkter de bør benytte, og hvilke de bør unngå. Curly Girl-metoden er et resultat av kommersielle krefter. Frisører, butikker og spesifikke pleiemerker markedsfører seg med denne metoden, og dermed

---

⁴⁹ Med produkter så menes sjampo, balsam, masker, kur, «leave-in», gele, og annet som brukes i håret for å vaske, pleie eller style det.

⁵⁰ Se side 27.

kan metoden bli forstått som en maktmekaniske. **Ida** omfavnet krøllene sine i større grad etter at hun oppdaget denne metoden:

Moderator: Når begynte dere selv å omfavne krøllene deres?

Ida: (...) Det vel egentlig ikke før, jeg vil si før jeg fant Curly Girl-metoden. (...) jeg sluttet å bruke håndkle i håret, og så kjøpe jeg mer produkter som var for krøller. Selv om de ikke var godkjente så gjorde det litt, så fikk jeg krøllene plutselig frem igjen. Så ble jeg inspirert, og så hørte jeg om Curly Girl og så begynte jeg å gjøre reseach og så hoppet jeg i det.

Merk også at **Ida** påpeker at hun kjøpte «mer produkter som var for krøller». Hun forteller videre at hun brukte omtrentlig fem tusen på produkter i løpet av det første halvåret hvor hun anvende Curly Girl-metoden: «Jeg gikk helt amok, og bestilte ting som ble anbefalt av de som driver stort med Curly Girl i fra utlandet». Curly Girl-metoden fungerer som en markedsrett, som oppfordrer sine brukere til å anvende visse produkter. **Hanna** forteller at hun unngår produkter som inneholder visse stoffer og kjemikalier, slik at hun ikke risikerer å gjøre skade på krøllene:

Hanna: Og en ting som har vært, i alle fall nå i de siste åene som har hjulpet meg veldig, er dette mer med å ikke bruke sulfater, parabener, og silikoner og der, selv nå når jeg nevner det til frisører, så vet ikke de om det. De er sånn hæ? Åja, du bryr deg om det? Og alt mulig såne ting da. Så det syns jeg er litt merkelig, at utdannede frisører ikke vet om de tingene som liksom hjelper hårtekstur da, og kan se store endringer på det. Så der føler jeg veldig at det er mangel på informasjon da.

Hilde har, i likhet med **Hanna**, reflektert over hva hun gjør med håret sitt. Hun opplever det som at hun tar krøllene tilbake:

Hilde: Så kanskje særlig de to siste årene og i alle fall det siste året når jeg har hatt kort hår, så har jeg fått veldig mye krøller igjen. Og jeg har blitt mye mer bevisst med hva jeg gjør med det, så ja, jeg føler jeg har tatt dem tilbake litt, mhm.

Hanna og **Hilde** anvender kunnskap til optimalisering av egne krøller. *Optimaliserte krøller* et ikke et ord informantene selv benytter, men et konstruert begrep basert på beskrivelser av hvordan informantene selv anser håret sitt som finest, altså basert på særegne preferanser. For **Hanna** innebærer en optimalisert krølle at den ikke *for* definert:

Hanna: Mens på dag to så er det mye mer liksom, lett å ha med å gjøre, da kan jeg swooshe det litt rundt og sånn, og det blir ikke så definert, for jeg liker ikke når krøller er alt for liksom spiraler på da, så ja.

Lily* derimot, liker best krøllene sine når de er «fylldige». Til tross for at informantene har ulike preferanser rundt egne optimaliserte krøller, så kan det tenkes at optimaliserte krøller baserer seg på aktive valg. Dette innebærer at endring eller økning i kunnskap fører til bevissthet rundt hvordan krøllene bør pleies. Bevissthet forstås her som en reflektert relasjon til noe, i dette tilfelle en reflektert relasjon til krøller. **Ida**, for eksempel, var seksten år da hun tilfeldigvis oppdaget hva som funket for hennes krøller, og aktivt endret vaner for pleie av krøllene som en følge av kunnskapsendring. **Maja** var sytten år. I løpet av en konkret periode av livet, fant ut de hva som optimaliserte deres krøller. Følgene av denne tillærte viten, var et de tok andre aktive valg knyttet til pleie av håret. For å konkretisere denne bevisstheten vil jeg skille mellom *aktive* og *passive* krøller. Jeg vil presisere at krøller i seg selv ikke er aktiv eller passive, da hår alene evner å være hverken aktiv eller passivt. Begrepsparet viser heller til at mennesket som krøllene er festet i, tar valg rundt pleie av krøllene. Disse valgene kan for eksempel være knyttet til produkter eller teknikker. **Hanna** opplever krøllene som et særegent trekk ved seg selv:

Hanna: Det er ikke så mange jenter på vår alder som har krøller, eller går med det ut. Jeg møter stadig vekk folk som er sånn «årh jeg har egentlig krøller», men de går hele tiden med det rettet så jeg er sånn «men hallo gå med det, krøll det!», og liksom prøver å hjelpe de til å skjønne at krøller er jævlige nice, hehe! Men ja, det har tatt lang tid. Det er liksom de siste årene at jeg har blitt veldig glad i håret mitt og nå ville jeg ikke ha byttet det mot noe annet. Jeg føler det gir liksom og, eh, særpreg ved å ha det, i og med at det er så få rundt oss som har det da.

Hanna har en klar formening om hvordan hun liker krøllene sine best, og hvilke valg som fører henne til slike optimaliserte krøller, for eksempel gjennom å unngå bruk av produkter som inneholder sulfater, parabener, og silikoner⁵¹. For å trekke på Butler (1999), så blir aktive krøller en del av det performative ved kroppen. **Hanna** *gjør* på et vis krøller, og tillegger sine aktive krøller en konkret mening som baserer seg på selvfølelsen. Hun føler seg bra når hun går med krøllene sine, og opplever dem som en del av hennes identitetsarbeid⁵². Krøller er for **Hanna** «jævlige nice». Et interessant aspekt som stikker seg ut blant informantene med løsere teksturert hår, er at bevisstheten rundt aktive krøller beveger seg utover seg selv. **Hanna** forteller hvordan

---

⁵¹ Se utsagnet til Hanna på side 74.

⁵² Dette diskuterer ytterligere i analysekapittel III.

hun observerer fremmede mennesker, og vurderer deres teksturerte hår. Videre gjør hun seg opp en mening om hvordan den fremmede på gata kan optimalere krøllene sine:

Hanna: Når det gjelder hår på gaten, så har jeg merket veldig nå, når jeg ser personer som har krøllede hår, men det er ikke liksom komt til sitt fulle potensiale, hvis man kan si det, at jeg kan se at «oi, her har denne personen mulighet til å få veldig fine, definerte, flotte krøller», men de vet kanskje ikke hvordan de skal oppnå det. Så sitter jeg, så kan jeg sitte og se på gaten og «åja hun burde ha gjort dette, og han burde ha gjort det», og jeg ser at denne personen kunne hatt så mye finere krøller enn hva de egentlig har.

Vurderingen **Hanna** presenterer, ser ut til å basere seg på hennes egen krøllekunnskap. Dette kan gi inntrykk av at **Hanna** opplever krøllekunnskap som noe overførbart, noe også hun kan dele med andre. Endring eller øking i krøllekunnskap kan strekker seg utover individet, og skape en interesse for andres krøller.

Motparten til aktive krøller, blir her forstått som passive krøller. Passive krøller peker på mangel på tillært viten om, og bevissthet rundt pleie av egne krøller. Dermed blir det teksturerte håret noe man «bare har», uten å ha et bevisst kunnskapsforhold til det. Igjen vil jeg påpeke at passiv krøller viser til passiv atferd rundt pleie av teksturert hår. Det er ikke håret som objekt som er spennende, men snarere mennesket forhold til det. Med passive krøller, fremgår det at informantene med løsere teksturert hår forsøker å hemme eller undertrykke krøllene ved bruk av produkter eller teknikker⁵³. **Emma** beskriver hvordan hun behandlet sine passive krøller, som hun syntes var brusete og vanskelig å håndtere:

Emma: (...) før jeg viste at jeg kunne bruke krem da så prøvde jeg bare å ta en sånn kjempe, kjempestram hestehale ned i nakken sånn og så spenner på siden her sånn at ingenting skulle stikke opp. Og så ble det bare en gedigen dusk bak i nakken. Og det husker jeg, da likte jeg ikke håret mitt spesielt godt. Men etter jeg på en måte begynte å bruke krem og sånn så, liksom ja skjønte litt mer hva håret trengte, så har jeg ikke på en måte skammet meg noe mer etter det.

Emma beskriver her hvordan hun utviklet en egen teknikk for å håndtere sine passive krøller, nemlig gjennom å gjemme dem i en stram hale i nakken. **Emma** forteller at hun skammet seg over krøllene sine, og at hun ikke likte dem. Det er særlig en del av **Emma** sin beskrivelse som stikker seg ut, nemlig «før jeg visste at...». Her viser **Emma** hvordan krøllekunnskap er sosialt

---

⁵³ Med produkter menes det sjampo, balsam, masker, kur, «leave-in», gele, skum og annet som brukes i håret for å vaske, pleie eller style det. Teknikker viser til hvordan man påfører produktene, eller styler håret.

tilegnet, og ikke nødvendigvis noe intuitivt. **Emma** forteller også hvordan endringen eller økningen i krøllekunnskap hadde følger for hvordan hun opplevde seg selv, og hvordan hun fremstår. **Emma** snakker om en overgang fra passive til aktive krøller, som fremstår som et slags gjennombrudd. Hun betegner et *før* og et *etter*. *Før* hun tilegnet seg kunnskap om krøllene sine, forbant hun dem med skam og hun likte dem ikke. *Etter* at hun tilegnet seg kunnskap «så har jeg ikke på en måte skammet meg noe mer etter det». Skammen slapp med taket i takt med at kunnskapen økte.

Et fremtredende trekk ved empirien som er interessant, er at informantene med løsere teksturert hår opplevde at mennesker rundt dem, som nær familie, ikke forsto at de hadde krøller. **Maja** setter ord på det slik: «Men det var ingen som forsto at jeg hadde krøller, og kunne behandle håret mitt deretter». **Ida** har en lignende opplevelse, hvor hun som barn får beskjed av familien om å greie håret:

Ida: Jeg kan jo vise dere, mitt hår er ganske krøllete, men det er ingen i min familie som har krøller så det var ingen som visste hvordan en skal behandle krøller. Så jeg fikk beskjed om å greie håret og gikk igjennom hele grunnskolen og så ut som Ronja Røverdatter, mildt sagt.

Felles for **Maja** og **Ida** sine beskrivelser, er opplevelsen av at krøllekunnskapen er noe som kommer utenfra. Ingen *rundt dem* forsto at de hadde krøller, og fraværet av krøllekunnskap resulterte i passive krøller. **Hanna** forteller at overgangen til aktive krøller skjedde i løpet av videregående: «Ehm, jeg tror for min del at liksom på videregående begynte jeg å skjønne at jeg må kunne gå med håret løst og gå med det krøllete og den slags da. Så da var det å prøve å finne ut av, okei hvordan kan jeg gjøre det?». **Maja** beskriver også en endring i kunnskap som skjedde i løpet av tenårene:

Maja: Jeg vil også si at, jeg fant Curly Girl-metoden⁵⁴ da jeg var sytten. Ble introdusert til det av noen med veldig krøllete hår, sånn samme krølle som Ida, masse krøller, korketrekere. Og jeg var veldig overrasket over at hun fant krøller i håret mitt på en måte, fordi jeg hadde jo ikke kunnet se krøllene mine siden jeg var barn eller hvis jeg hadde bada i saltvann og vært i sola i mange timer, og solkrem i håret på en måte.

---

⁵⁴ Se begrepsavklaring på side 27.

I **Maja** sin beskrivelse er det særlig et ord som stikker seg frem: overrasket. Hun forteller at hun ble overrasket over at det var krøller å finne i håret hennes. **Lily*** husker, slik også **Hanna** og **Maja** gjør, overgangen fra en passiv til en aktiv krølle:

Lily*: Jeg også brukte masse kjemikalier før, veldig, veldig lenge, mange, mange, mange år. Jeg tror det er seks år siden, jeg slutta og gikk helt naturlig. (...). Men jeg føler at når det er, samfunnet har mye å si, hva samfunnet tenker om det, om hva slags, ja hva slags tanker folk har om håret ditt. Og hvordan du vil bli presentert, oppfattet av andre har mye å si. Men når man først ikke bryr seg mer, så er man på en måte fri. Og det kjenner jeg også for meg selv, at da jeg så at det var liksom, det var flere som hadde fokus på, det var fint også å ha afro, ikke bare den fine afroen, men så den kinky typen afro. Så er det lettere for meg å gå med det, ja naturlig, 4C naturlig.

Mens **Maja** og **Ida** erfarte at ingen rundt dem forsto at de hadde krøller og at de ble overrasket over å finne krøller i håret sitt, viser **Lily*** til et annet aspekt. For henne handlet ikke overgangen om at hun oppdaget at hun hadde krøller, men heller at hun følt at afroteksturerte hår var mer synlig rundt henne, og «ikke bare den fine afroen, men så den kinky typen afro». For **Lily*** handlet overgangen om at hun kunne kjenne seg igjen i andre rundt henne. **Lily*** refererer til «samfunnet», når hun ikke brydde seg om hva «samfunnet» tenkte om håret hennes så følte hun seg fri til å gå med sitt afroteksturerte hår. Slik jeg forstår **Lily*** viser «samfunnet» et en overordnet maktstruktur. Når **Lily*** oppdaget nyanser i den overordne maktstrukturen hvor afroteksturet hår ble godtatt, åpnet det for større grad av autonomi. **Lily*** opplevde at det var større fokus på afroteksturert hår rundt henne, altså at den diskursive samtalen skiftet. Som en følge av dette skiftet, endret også hegemoniske ideer om hvilke krøller som er akseptable eller vakre.

Prosjektets problemstilling er knyttet til likheter og ulikheter mellom kvinner med løsere teksturert hår og melaninrike kvinner med afroteksturert hår. En likhet som peker seg ut i henhold til aktive og passive krøller, er håpløsheten informantene beskriver over passive krøller. **Sofia*** er den eneste av informantene som tidligere har brukt hijab. Hun forteller at hijaben ble en trygghet for henne:

Sofia*: Det var også veldig betryggende å bruke hijab så mye som jeg gjorde, men etter hvert som jeg fant ut at det ikke var et alternativ så valgte jeg jo å beholde håret mitt, og det ville aldri samarbeide. Og det var bare veldig slitsomt å holde tritt med. Men den skammen var jo både selvpåført, men det er jo også, man får jo signaler fra alle andre steder om at det er noe galt her. Så det er skikkelig vanskelig å

finne seg til ro med det, og det blir jo en subkultur holdt jeg på å si. Å finne andre med samme situasjon, med samme følelser blir en så betryggende utgangspunkt, ja hvis det gir mening.

Datamaterialet viser at de fem informantene med afroteksturert hår har en annen relasjon til passive krøller sammenlignet med informantene med løsere teksturert hår. Dette er en oppdagelse i empirien som er verdt å trekke frem. Alle informantene med afroteksturert hår forteller at de på ett eller annet tidspunkt har benyttet seg av «relaxer» eller anti-permanent, for å slette ut teksten i håret for lengre perioder. Flere av dem startet med dette i tidlig alder. **Ida** er den eneste med løsere teksturert hår som forteller at hun brukte anti-permanent. **Monica*** forteller at hun har åtte år da hun først prøvde kjemisk fjerning av afroteksten. **Lily*** reflekterer rundt at bevisstgjøring rundt hva anti-permanent egentlig er og hva det innebærer. Hun utfordrer makten, og stiller spørsmål til hegemoniet som tvinger på henne en opplevelse av at rett hår viser til riktig type kvinnelighet.

Lily*: Men så var det også folk rundt meg, det ble mer bevisstgjøring rundt det, hva er relaxer, hvorfor bruker vi det? Hvorfor er det at vi har, hvorfor er det slik at, på en måte mørke kvinner skal plutselig ha rett hår? Det er jo ikke noe vi har, egentlig! At man begynte å tenke litt mer på, ja, hvorfor, hva gjør jeg med håret mitt, hva er det jeg prøver å fortelle og formilde med mitt hår? Og da skjønte jeg at jeg, jeg ja, jeg var ikke enig i det å ha relaxer, hva det sto for. Jeg følte nesten at, ja da var jeg liksom, ja, med å bruke relaxer så ble jeg liksom, at det var nesten litt sånn skam på en måte. Det var liksom, bruker jeg relaxer fordi jeg skjemmes over mitt eget naturlige hår? Og da var svaret ja, og da måtte jeg gjøre noe med det, det blir ikke riktig for meg da å gå og bruke relaxer. Jeg var mer bevisstgjort på hvorfor.

Monica* er i en annen fokusgruppe enn **Lily***, men også **Lily*** trekker linjer mellom krøllene og betydningen de har for henne som svart kvinne:

Monica*: Jeg er også ganske enig i at hår er viktig. For meg så har det blitt, ja altså det har blitt viktig fordi jeg er en svart kvinne. Og afrohår, ja det er så sykt black da, i mine øyne! Og det er så mye stolthet i det, men så er det sånn historikk med at det ikke er så mye stolthet i det, derav liksom relaxers. Så det har vært veldig viktig for meg nå, nå som jeg på en måte har forstått litt mer om min egen opprinnelse og hva det vil si å være en svart kvinne, så har mitt hår vært enda mer viktigere for meg. Det har på en måte, ja, det er liksom, det representerer det å være en svart kvinne og det er sterkt, det er out there, in your face, hehe, på mange måter, ja!

Monica* og **Lily*** sine beskrivelser gir inntrykk av at krøllekunnskap også er flettet sammen med bevisstgjøring, spesifikt bevisstgjøring av det innebærer å være *svart*. Svarthet og hvithet

viser her til sosialt konstruerte konsepter, som strekker seg utover fysiske kjennetegn og endrer seg over tid og sted (Noorwood, 2018, s. 7). Kvinnekroppen er symbolsk meningsladet og objektivisert i Vestlig kultur, og vi lærer reglene for kvinnelighet gjennom kroppslig diskurs (Bordo, 1997). Å omfavne sin svarthet kan fungere som et mektig uttrykk for motstand, hvor man bryter med forventningene til kvinnelighet. Aktive afrokrøller er for **Monica*** «så sykt black», og reflekter en annen historisk betinget situasjon enn **Maja** som var «veldig overrasket» av at hun fant krøller i håret sitt. **Monica*** har hatt en aktiv relasjon til håret sitt siden hun var minst åtte år gammel, da hun fikk afroteksturen glattet ut ved bruk av relaxer. For **Monica***, handler overgangen til aktiv afrokrøller om identitetsarbeid. Aktive afrokrøller er viktig *fordi* hun er svart kvinne, og fordi det skaper assosiasjoner til svart femininitet. Dette kan tyde på at krøllene er en del av hennes identitetsarbeid, noe som bidrar til at hun selv definerer seg som en svart kvinne. Passive afrokrøller er ikke nødvendigvis knyttet til krøllenes fysiske behov, men kan også peke i retning av internaliserte maktstrukturer. Hudfarge og hårtekstur legger ulike føringer for ulike kvinner, og omverden opplever hvite og melaninrike kvinner annerledes. Bordo (2004) hevder i tråd med Foucault (1995) at makt viser til en dynamisk prosess, som ikke nødvendigvis er et trekk ved et individ eller en konkret struktur. Aktive afrokrøller kan peke på en bevisstgjøring rundt egen posisjon i makthierarkiet.

Selve valget mellom aktive og passive afrokrøller kan da også forståes som maktutøvelse. Aktive afrokrøller er en avvisning av hvithetsnormen, og en anerkjennelse av svarthet. **Monica*** reflekterer sosialt konstruerte ideer som er innbakt i det å være svart, afroteksturert hår «representerer det å være en svart kvinne og det er sterkt». Den autentiske svarte femininiteten krever at man har afroteksturert hår, noe som symboliserer styrke og stolthet. Gjennom å gå med sine aktive afrokrøller viser **Monica*** hvordan hun gjenvinner en følelse av makt, nettopp fordi hun avviser følelsen av avmakt de passive afrokrøllene skaper i henne.

6.2 Kunnskapshenting

Krøllekunnskap produseres som en effekt av våre talemønstre, altså gjennom ulike diskursive praksiser (Egeland og Jegerstedt, 2017, s. 70). Fordi kunnskap er tillært viten, er det av interesse å undersøke *hvor* informantene henter kunnskap fra. Dette kan bidra til å forstå hvordan kunnskap pregs av hegemoniske ideer og maktstrukturer. Utforskning av kunnskapshenting kan avdekke potensielle skjulte maktmønstre. Informantene trekker frem flere arenaer hvor de henter kunnskap fra. **Hilde** forteller at det er «veldig mye YouTube, ekstremt mye, pinlig mye

YouTube, ja, hehe». **Frida** derimot, foretrekker andre sosiale medier: «For min del så er det veldig mye sånn Reddit, Facebook, veldig mye, jeg ser mer etter sånn personlige erfaringer». **Lily*** bruker internettet og hun henvender seg til moren sin: «For meg så har det vært YouTube, det har vært mamma, også har det vært ja, egentlig bare de to tingene. Nettet generelt, sosiale medier». **Sofia*** henter kunnskap via sosiale medier, og venner: «Jeg skriver under på det, sosiale medier og internett i voksen alder, så også naturligvis venner med ish samme type hår». Utsagnene kan oppsummeres i to kunnskapsarenaer: *Internett og sosiale medier* og *familie og nære relasjoner*. Dette ikke er ekskluderende kunnskapsarenaer, og dermed vil ikke bruk av den ene utelukke den andre, slik **Monica*** påpeker:

Monica*: Da jeg var yngre så gikk det mye på mamma da, da fikk hun masse sånn «mamma hva skal jeg gjøre med håret mitt?». Og så kom hun og min tante og hadde masse, ja du må ha mer krem eller du må ha mer olje eller ja. Og så begynte jeg å oppleve YouTube, og YouTube har blitt min aller beste venn, hehe. Og nå også TikTok!

Gjengangerne av nettbaserte kunnskapsarenaer er YouTube⁵⁵, Facebook⁵⁶, Reddit⁵⁷, Instagram⁵⁸ og TikTok⁵⁹. Knyttet til familie og nære relasjoner, blir mor nevnt flere ganger. Mor som kunnskapsarena ser ut til å utelukkende benyttes av informantene med afroteksturert hår. De fleste av informantene med afroteksturert hår bruker både Internett og sosiale medier, så vel som familie og nære venner. Informantene med løse teksturert hår derimot, ser ikke nytten med å henvende seg til familie eller nære venner. **Maja** ordlegger det slik:

Maja: Jeg finner informasjon via internett. (...). Det finnes ikke så mange personer i virkeligheten som man kan på en måte lære av. Og hvis man har en krøllete venn i virkeligheten, så er det ikke alltid de har samme krøllemonster eller hårtype som deg. Du kan ikke anbefale samme produkter eller teknikk.

I overgangen til aktive krøller, forteller **Hanna** at hun følte seg etterlatt til seg selv fordi nær omgangskrets ikke har teksturert hår, og dermed ikke fungerer som et støtteapparat:

---

⁵⁵ YouTube regnes som verdens største nettsted for opplasting, visning og deling av videoklipp.

⁵⁶ Facebook er et sosialt nettverk hvor man kan knytte kontakter, snakke med andre, deler bilder og tekst. På Facebook kan man også melde seg inn i grupper, både åpne for offentlighet og lukkede grupper som krever godkjenning av medlemskap.

⁵⁷ Reddit er et nettsamfunn hvor anonyme brukere kan opprette poster, ofte med lenker til innhold på andre deler av Internett. Andre brukere kan så stemme lenkene opp eller ned, etter hvordan man liker dem. Reddit brukes ofte for å samle folk rundt konkrete interesser eller hobbyer.

⁵⁸ Instagram er et sosialt nettverk for bilde- og videodeling. Krever at man oppretter en bruker.

⁵⁹ TikTok er et sosialt nettverk hvor brukere kan dele korte videosnutter.

Hanna: Det var mer det at jeg hadde ikke kunnskapen eller produktene til å liksom behandle håret på den måten det burde. Jeg og har samme opplevelse med at jeg er den eneste i familien som har krøller, så med da en mor og en søster som begge har så rett hår som du får det, så ble man liksom litt etterlatt til seg selv med å finne ut av hva som funker og ikke da. Så ja.

Hanna sin opplevelse står i kontrast til informantene med afroteksturert hår. Disse informantene beskriver et slags krølle-samhold, som består av kvinnene i familien. **Sofia*** for eksempel, forteller at da hun var barn lærte hun å stelle krøllene av sin mor, som igjen lærte pleie og stell av sin mor. Empiren viser at for informantene med afroteksturert hår så fremstår mor, søster, tante og bestemor som essensielle kunnskapskilder. **Ava*** kom til Norge som 13-åring, og er den eneste i utvalget som ikke er født i Norge. Hun forteller at før hun kom til Norge, lente hun seg på mor eller tante for å øke krøllekunnskapen:

Ava: (...) plutselig så måtte jeg kunne vaske håret mitt og fikse håret mitt og ting jeg aldri gjorde alene for det var alltid en annen som kunne fikse det for meg. Så det var vanskelig, å prøve å finne produkter som funker for meg, det var ting jeg aldri, eller ikke følte, det var mamma eller en tante eller, det var dem som visste om det.

Ava* sin beskrivelse kan minne om **Hanna** sin opplevelse med å føle seg etterlatt. Forskjellen ligger i at **Ava*** gikk fra å ha et krølle-samhold til å ikke ha det. **Hanna** sin erfaring derimot, kan tyde på at hun ikke har følt et krølle-samhold med familiære relasjoner. Bruken av familiære relasjoner som en kunnskapsarena er paradoksal. **Sofia*** forteller hvordan moren hennes reagerte på å se **Sofia*** sitt afroteksturerte hår i sin naturlige tilstand:

Sofia*: Jeg hadde mye, og har for så vidt mye, internalisert mye skam. Og jeg har reagert på det med å rette håret. Og liksom det første møte med håret via mamma er når vi skal i bryllup eller være rundt folk, ikke sant, sånn som er sånn «du ser ut er ikke bra nok, du må gjøre noe med situasjonen». Og så etter hvert da, ja som jeg har begynt å bruke håret, eller ja, la det være naturlig så er jo man jo nødt til å ha en sånn type eksponeringsterapi i det. Men i det også kommer den er skammen, vi skal jo egentlig være stolt av det? Og så kjenner man jo tvert i mot, og da blir det litt sånn motsiende følelser.

Sofia* beskriver her at hun får en reaksjoner fra sine nærmeste omgivelser på hvordan håret hennes ser ut, noe som internaliseres og skaper en følelse av skam. Å bruke familiære relasjoner som en kunnskapsarena ser ut til å skape et paradoks, som avslører et tillitsbasert elementet i krøllekunnskapen. Informantene med afroteksturert hår har tillit til at mødrene deres har kunnskap om hår, men det er også mødrene som viderefører skammen hun selv har internalisert.

Sofia* forteller at hun har internalisert en følelse av skam på grunn av reaksjoner fra nær familie, og av dekker i sin beskrivelse et element av sosialiseringprosessen som er betinget av hudfarge. Å oppdra et barn som høyst sannsynlig vil oppleve diskriminering på grunn av fysiske trekk, preger primærsosialiseringen. Jones & Shorter-Gooden (2004, s. 10) hevder at i et samfunn preget av «white bias» så vil sosialiseringen av barn med melaninrik hud og afroteksturert hår være annerledes. Jones & Shorter-Gooden hevder at mødrenes jobb som primær sosialiseringssagent er å skape et trygt rom for barnet sine, hvor barnet kan trekke seg tilbake når samfunnet avviser dem. Derfor er det en del av sosialiseringen er å lære hvordan avvisning kan unngås. Å tilpasse seg majoritetsnormen kan forstås som en slik teknikk, hvor man unngår å bli avvist og tilpasser seg maktstrukturer. **Monica*** har i likhet med **Sofia*** forbundet sitt afroteksturerte hår med skam. Når hun blir spurt om hvor hun tror skammen kommer fra nevner også hun moren, og andre svarte kvinner:

Monica: Det er fra kvinner rundt meg da, mamma og andre svare kvinner rundt meg egentlig. Eh, fordi det var ofte sånn, ja mamma sa liksom sånn «ah håret ditt, det er så rotete, du må gjøre noe med det» eller så var det en eller annen tante som kommenterte på at jeg burde bruke relaxer for nå begynner håret mitt å se skikkelig frizzy ut. Ehm, eller så husker jeg det var en sommer vi reiste til hjemlandet og jeg var veldig gira på å ikke relaxe håret mitt og ha det naturlig, og vi skulle i bryllup. Så dro vi til frisør og så sier frisøren at «nei, du kan ikke ha ditt naturlige hår, du må jo relaxe det, eller så ser det bare stygt ut», og da ble det relaxer liksom. Så det er desidert fra de rundt meg, fra andre svare kvinner og ja, at de rundt meg har sagt at det ikke er fint da. Så det, ja.

Monica* forteller at hun lærte at krøller ikke var bra fra tidlig alder av. Igjen vil jeg vise til Ambjörnsson (2004) som argumenterer for at kvinnekroppen bedømmes offentlig, og at kvinner innvies i kjønnsstrukturer fra tidlig alder av. Denne disiplinerende makten kommer til syne gjennom manipulering av kroppen, i dette tilfelle kjemisk behandling av teksturert hår.

Monica*: Jeg lærte jo egentlig at krøller ikke var bra, at det så rotete ut og at det var, ja at det ikke var greit. Ehm, så jeg startet jo veldig tidlig med relaxer som det heter. og var veldig opphengt i det. Tror jeg begynte først da jeg var sånn, ja, åtte år, kranglet meg til det. Og så var jeg veldig på at jeg skulle ha relaxer, så hvis jeg ikke hadde fletter så hadde jeg relaxer i, ja.

For **Monica*** var det ikke et alternativ å gå med sitt afroteksturerte hår uten at det hadde blitt glattet ut eller flettet. Mennesker blir mennesker gjennom sosiokulturelle formidlinger, hvor samfunnets viktigste normer og verdier internaliseres (Østerberg, 2016, s. 93). Denne prosessen er også betinget av sosiale ideer om for eksempel kjønn og hudfarge, og prosessen er annerledes

basert på slike sosiale kategorier. Barnet med melaninrik hud skal ikke bare beherske overgangen fra et biologisk til et sosialt vesen, barnet må også tilpasse seg en verden om kanskje ikke er vennlig innstilt. **Monica*** forteller at hun opplevde at moren og andre melaninrike kvinner rundt henne bidro til at opplevelsen av å ha afroteksturert hår ble negativt betont. Internalisering er en viktig del av sosialiseringprosessen, hvor barnet møter påbud og forbud hos sine nærmeste omgivelser, især foreldrene. Barnet tar innover seg disse påbudene og forbudene, og gjør dem til en del av sitt indre (Østerberg, 2016, s. 93). De sammenflettede diskursene om kjønn og rase avdekker kroppsliggjorte undertrykkelseskategorier som oppfattes som kryssende, sammenvevde historier og erfaringer som fundamentalt former den melaninrikes subjektive liv (Watson, 2010). Marginaliseringen, undertrykkelsen og kneblingen av melaninrike kvinners kropp og kunnskaper, overføres fra generasjon til generasjon. Mor og bestemor er kunnskapskildene, men kunnskapen er et produkt av undertrykkene maktstrukturer. **Monica*** og **Sofia*** har internalisert en følelse av skam, overført fra moren. De lærer av sine nærmeste at deres afroteksturert hår ikke er attraktivt eller ønskelig. Krøllekunnskap speiler maktstrukturer, og for informantene bidrar dette med å forme opplevelsen av sitt teksturerte hår. Når kunnskapen kommer fra familiære relasjoner som bevisst eller ubevisst har akseptert hieratiske strukturer hvor konstruksjonen av «hvithet» er posisjonert høyere enn «svarthet», videreføres skammen til neste generasjon. Dette kan minne om internalisert rasisme, hvor raseundertrykkelse utføres av de undertrykkede.

6.3 Oppsummering

Kunnskap reflekterer maktstrukturer, og hudfarge og hårtekstur legger ulike føringer for ulike kvinner. «Hvithet» og «svarthet» er sosialt konstruerte forestillinger som også favner om teksturert hår. Krøllekunnskap bidrar til å konkretisere makten som ligger i kunnskap, så vel som betydning av *hvor* kunnskapen kommer fra. Endring eller øking i kunnskap fører til en endring i pleie og stell av krøller. Dette understreker poenget om at pleie og stell av krøller er sosialt tillært.

Informantene henter kunnskap fra ulike arenaer, og det som peker seg mest ut er betydningen mødre og andre melaninrike kvinner spiller i kunnskapsgenereringen for informantene med afroteksturert hår. Følelsen av skam over sitt afroteksturert hår overfører fra generasjon til generasjon. Dette kan bli forstått som en form for internalisert rasisme, som bærer preg av hegemoniske forestillinger om «hvithet» som overordnet «svarthet». Hår er ladet med sosiale og kulturelle implikasjoner. Aktive afrokrøller kan forstås som et uttrykk for stolthet, fordi håret

gir uttrykk for performativ «svarhet». Aktive afrokrøller utfordrer hegemoniske forestillinger om «svarhet» som noe uattraktivt, og avviser hvithetsnormen (Walker, 2007). Fysiske uttrykk bakes inn i konstruerte ideer om rase, og dermed kan afroteksturert hår bidrar til å fremheve fysiske trekk, som et middel brukt til å fremme et positiv «svart» identitet i et «hvitt» majoritetssamfunn (Byrd & Tharps, 2001).

7.0 Analysekapittel II – Krøller i praksis

Våre talehandlingsmønstre legger føringer for praksiser som enkeltindivid fanger opp og utøver (Foucault, 1995, s. 18). Dette betyr at det er en gjensidig påvirkning mellom diskurs og praksis. Begrepet *praksis* fungerer på et vis som en forlengelse av kunnskap. Aristoteles anvendte begrepet *praxis* om handling, og mente at dette var en av de grunnleggende menneskelige aktivitetene (Sagdahl, 2020). I dette prosjektet blir praksis blir forstått som virkelighetsgjøring av kunnskaper, i samspill med evnen til å sette dem ut i det faktiske liv. Pleie og stell av teksturert hår viser til praktiske handlinger, hvor erkjent kunnskap legger føringer for handlingene.

Krøller i praksis blir her forstått som en pleie, stell og vedlikehold av teksturert hår som markerer overgangen fra den private kroppen til den offentlige. Slike praksiser blir ofte tatt forgitt, men bære med seg implisitte forstillinger om feminitet, identitet og rase. Bordo (1997) hevder, i referanse til Douglas, at individet tilfører kroppen mening gjennom dagligdagse praksiser og handlinger. Praksis fører med seg en subjektiv prosess tett knyttet til førende maktstrukturer. Hensikten med analysekapittelet er å belyse hvorvidt informantene med løsere teksturert hår har like eller ulike opplevelser med krøller i praksiser, sammenlignet med informantene med afroteksturert hår. Krøller i praksiser er i likhet med krøllekunnskap et konstruert begrep, som spinger ut av informantens skildringer.

7.1 Hårete arbeid

En form for å praktisere kunnskap, er gjennom arbeid. Arbeid brukes i vid forstand innen sosiologien. Hvilke konkrete aktiviteter som regnes som arbeid er omstridt, særlig med tanke på skillet mellom lønnet og ulønnet arbeid i henhold til verdiskaping og reproduksjon av samfunnets institusjoner. I dette prosjekt blir arbeid forstått som ulønnet arbeid, i relasjon til arbeid med kroppen. I følge Shilling (2003, s. 1) er kroppen tett knyttet til en person opplevelse

av seg selv, og personlig utvikling. Det moderne mennesket opplever kroppen som et prestasjonsområde, et «prosjekt» som kan arbeides med og endres på (Shilling, 2003, s. 4-5: Isaksen, 1994 s. 9). Arbeid reflekterer i dette prosjektet også det emosjonelle arbeidet⁶⁰; informantene uttrykker at de utfører. **Lily*** forteller at hun må svare på mye spørsmål knyttet til håret sitt:

Lily*: Det er veldig mye spørsmål om hår, hvordan får jeg det til, er det virkelig ditt, er alt det ditt, kan jeg ta på det, ja. Det er så mye, hvor lang tid bruker du, kan du virkelig vaske det, blir det ikke skittent, ehm, ja, kan du bruke sjampo. Det er liksom mye spørsmål som er slitsomt i lengden.

Lily* erfarer hvordan hun bruker tid og krefter på å svare på spørsmål andre mennesker måtte ha om hennes afrotekstureret hår. **Lily*** tegner en situasjon hvor hun må bruke hennes tid på å forklare til andre hvordan håret hennes er og fungerer. **Melissa*** forteller også om en form for emosjonelt arbeid:

Melissa*: Det synes jeg bare er så rart på en måte, så det er jo, jeg skjønner at det er litt annerledes og jeg har ikke noe i mot spørsmål, men bare det å, at ikke alt oppmerksomheten er rettet mot håret mitt eller hvordan jeg ser ut.

Lily* og **Melissa*** sine beskrivelser peker på at folk rundt dem – kollegaer, venner og fremmede – på et vis krever noe av dem og håret deres. Håret er ikke bare ditt, selv om det fysisk vokser ut av deg. Å måtte stå til rette for å svare på alle mulig spørsmål om håret, kan blir forstått som en form for ulønnet, emosjonelt arbeid. Dermed kan det å gå med sitt teksturerede hår oppleves som slitsomt, fordi det forventes at man skal bruke tid og krefter til å svare på potensielle spørsmål. For **Lily*** påvirker dette arbeidet hvordan hun går med håret sitt:

Lily*: Det er liksom, det har blitt en vanesak, som blir, det er slitsomt, det er det. Det er veldig slitsomt, ehm, det har kommet til et punkt hvor jeg merker med meg selv at jeg tenker hvilken frisyre kan jeg ha nå som det kanskje blir minst mulig spørsmål om da, man tenker på en måte på det. Ja, det har jeg merka. Det er litt sånn de mener kanskje ikke noe med det men det blir ubehagelig, det er det..

---

⁶⁰ Emosjonelt arbeid blir her forstått som en form for ulønnet arbeid, som avhenger av å opprettholde et ønsket følelsesmessig uttrykk. Ofte går slik arbeid ut over individet som utfører det, fordi det oppleves som slitsomt å opprettholde den emosjonelle fremtoningen.

Dette ulønnede, emosjonelle arbeidet kan peke på generell uvitenhet blant majoritetsbefolkning. Også **Monica*** deler opplevelsen om at det ulønnede, emosjonelle arbeidet er slitsom, slik også **Lily*** og **Melissa*** erfarer:

Monica*: Folk har så mange sære spørsmål at det er faktisk et tiltak å gå med det naturlig, jeg tror det egentlig bare er mannen min som ser håret mitt naturlig, fordi jeg orker ikke, blir rett og slett sliten av at folk har så mye de skulle si om mitt hår. Man føler litt at man er på sirkus liksom, det er kjempe sært.

Melissa* påpeker at denne uvitenheten reflekterer majoritetssamfunnet:

Melissa*: Så jeg tror nok det er noe med det da, at samfunnet ikke reflekterer noe annet, om hvordan håret mitt er eller hvordan jeg er, og dermed vil ikke andre mennesker, altså som ikke er lik meg, ha den kunnskapen og det er derfor de er så nysgjerrige da. Det er, en del lærer liksom, bare uvitenhet da, jeg vet ikke hvordan håret ditt er og jeg er skikkelig interessert i det. Jeg syns på en måte, at det er, at jeg blir sett på som, ikke et dyr, men på en måte sånn bare noe rart da! Altså folk skal liksom stille meg så mange spørsmål om det hele tiden og sånn, som dere sier på jobb, og venner og alle relasjoner egentlig.

Monica* bruker ordet sirkus, mens **Melissa*** føler hun blir sammenlignet med noe dyrisk. Prisen de betaler for å rettferdiggjøre sin menneskelighet, er det ulønnede, emosjonelle arbeidet. Dette emosjonelle arbeidet kan også fungere som et virkemiddel informantene med afroteksturert hår bruker for å håndtere hverdagsrasisme. Denne koblingen mellom håret og det dyriske kan peke i en retning av undervurderinger fra omverden, hvor håret bidrar til at kvinner med melaninrik hud blir forstått som noe annet enn noe menneskelig. **Lily*** trekker direkte koblinger mellom slike spørsmål om hår og hverdagsrasisme:

Lily*: Det er slitsomt, rett og slett, og det er på en måte en del av den hverdagsrasismen som folk kanskje ikke tenker på, fordi det er den milde type. At man bare er nysgjerrig, men de spørsmålene er på en måte, de kommer jo fra et sted.

Her stikker det seg ut et interessant poeng: «de kommer jo fra et sted», hvor **Lily*** er kritisk spørsmålenes opphav. **Melissa*** deler **Lily*** sin frustrasjon og påpeker: «Ja, jeg er veldig enig i det Lily sier, og jeg føler at vi blir sett på i forskjellige nivåer». I diskusjonen av hverdagsrasisme, deler **Sofia*** et svært interessant resonnement:

Sofia*: Jeg tror også at det er et lite, eller ikke et lite, kjønnsperspektiv i det også. Som mørke kvinner, ja at det er en viss frihet man får til å gi disse kommentarene. Jeg husker spesielt da jeg jobbet som barista

og bartender at folk kunne komme med disse tilsynelatende fine komplementene, «åh, så tøff du er som har håret ditt sånn og sånn», og «hvordan bruker du det», og «hvordan får du det til». Alt i alt uansett om det er den milde rasismen eller den grove, det bare gis en følelse av at jeg ikke er bra nok eller at jeg er noe annerledes eller noe annet, noe annerledes enn dem da. Det blir bare groms for min del.

Her trekker **Sofia*** frem et poeng som litteraturgjennomgang diskuterer, nemlig nyansere kjønns skaper. Hun opplever at fordi hun er kvinne, tar folk seg større friheter til å kommentere på kroppen og håret hennes. Dette er en opplevelse som er unik for informantene med melaninrik hud og afroteksturert hår, og fremhever viktigheten av å anerkjenne forskjellen som *forskjeller* utgjør når man forsker på kroppen. Disse forskjellene er både mellom kjønn, og mellom kvinner. Bordo (2003, s. 142) påpeker viktigheten av å anerkjenne makten kulturelle praksiser utøver over kroppen til enhver tid. **Sofia*** opplever at denne makten er kjønnsbetinget, som konkret skaper føringer for konstruksjonen av kjønn om feminitet. Å stille spørsmål til noen med afroteksturert hår som krever emosjonelt arbeid hos den som er stilt til veggs, oppleves for **Sofia*** som en from for kjønnsbetinget hverdagsrasisme. For å trekke linjer til Douglas (1997), så kan slike spørsmål innlemmes i ryddeprosessen hvor vi skaper symbolske grenser mellom det som hører sammen og det som er fremmed. Disse grensene bidrar til kulturell orden. **Lily*** illustrerer hvordan det rene og urene er kontekstavhengig da hun forteller at spørsmål fra omverden har vært dirkede negativt betont og at håret, og dermed henne selv, merkes som noe urent: «(...) mye spørsmål om hår, og mye sånn æsj, det er ikke ekte». Afroteksturert hår kan dermed være en del av en rasialiseringsprosess hvor håret bidrar til å tillegge personen en konkret gruppetilhørighet og nedvurderer som en følge av prosessen. Rasmine handler om å plassere mennesker i grupper, før man rangerer disse gruppe hieratisk med ulik verdiladning (Andersson, 2022, s. 16). Spørsmålene signaliserer at kvinnene med melaninrik hud at de ikke oppfattes som «en av oss».

Ordet «arbeid» er særlig anvendt av informantene med afroteksturert hår. Datamaterialet viser at informantene med løsere teksturert hår buker ordet «jobb», fremfor ordet «arbeid». Da viser de til et konkret type lønnet arbeid utført av influencere, ikke til ulønnede aktiviteter de selv utfører, slik for eksempel **Frida** gjør: «Fordi personlig så har jeg ikke så mye tid eller energi til å investere i håret mitt som de som har liksom som jobb å ta vare på håret sitt på YouTube, hvis det gir mening». Direkte spørsmål knyttet til arbeid var ikke inkludert i intervjuguiden⁶¹, men ble brakt opp av informantene selv. I den homogene fokusgruppen med informanter med

---

⁶¹ Se vedlegg 2.

afroteksturert hår, blir arbeid tatt opp allerede fra starten av intervjuet da informantene ble spurt om å fortelle hva de lærte om hår som barn:

Melissa*: Ehm, jeg husker da jeg var yngre og skulle fikse håret mitt så var det på en måte en heldags opplevelse og det var noen som både, det var meg og moren min og søsteren min som på en måte satt på badet i flere timer og skulle prøve å fikse håret mitt. Så det var jo mye arbeid i det, men jeg ble alltid kjempeglad og fornøyd og, ehm, ja confident med en gang, på en måte hadde fiksa det.

Sofia* følger opp på **Melissa*** sitt utsagn, men ser ut til å ha en litt annerledes opplevelse:

Sofia*: Men jeg også assosierte håret mitt veldig mye med arbeid da, dette var noe jeg måtte jobbe med og ikke noe som jeg levde med. Så det var liksom et veldig ambivalent forhold, eh, hadde det veldig lite artig med håret mitt hvert fall, da jeg var yngre husker jeg.

Melissa* og **Sofia*** forbinder begge sitt afroteksturerte hår med arbeid, men beskriver nyanser i hvorvidt de opplever at arbeidet ble belønnet. Til tross for disse ulike opplevelse med krøllte arbeid, ligger det tilsynelatende en fellesopplevelse om at håret *krever* arbeid. **Melissa*** gir uttrykk for at krøllene krevde arbeid, og at belønningen for arbeid var at hun følte seg mer selvsikker. **Melissa*** viser også hvordan moren og søsteren var deltakende i arbeidet med å ordne håret, nærmest som et flergenerasjonelt arbeid, hvor kunnskap og erfaringer overføres mellom generasjoner. Slikt arbeid kan også føre til at traumer virker på tvers av generasjoner (Ruppert, 2019). Dette viser tilbake til familiære relasjoner som en kunnskapsarena. For informantene med afroteksturert hår fungerer ofte arbeidet med krøllene som et middel til å forenkle hverdagen:

Melissa*: Men jeg hadde jo, sånn da jeg var yngre så var det ikke så mye jeg lærte akkurat om håret mitt, eller hvordan jeg tok vare på det. Det var mer sånn hvordan kan vi gjøre det så lett som mulig om morgningene da, før jeg skulle på skolen, (...) slik at det er så lett som mulig for det daglige liv da. Så det var ikke, det er ikke før nå, eller jeg har begynte å lære noe om det isteden for å bare, på en måte, sette det på en måte slik at jeg ikke må ordne på det hver dag da.

Det konkrete arbeidet med å pleie og stelle det afroteksturerte håret krever planlegging og tid. For **Lily*** krever det også motivasjon:

Lily*: (...) jeg kjent så lite motivasjon til å ta vare på håret mitt, og det går jo bare ut over meg selv da, men det sier jo også noe. Litt om hvordan verden er lite skapt for folk med 4C-hår, hvis det gir mening.

For **Lily*** er motivasjon en del av hennes definisjon av krøllearbeid. Mangel på motivasjon kan videre skape andre følelser, som en følelse av dårlig samvittighet om arbeidet ikke blir gjort:

Lily*: Ja, det tar ah, så mye planlegging og tid og av og til går ikke tiden i hop, man har jobb, man kan bli sjuk, man har avtaler og ja. Jeg husker, eller jeg føler jo på dårlig samvittighet og shit, nå fikk jeg det ikke til den dagen, nå må jeg ta det en annen dag.

Dette står i kontrast til for eksempel **Emma** sin opplevelse. **Emma** forteller at hun opplever krøllene som en slags hobby: «Så det blir jo, jeg ser på det litt som en hobby da. Greit, jeg driver ikke med så mye andre ting, men så kan jeg kjøpe noen produkter og kose meg med det».

7.2 Tidskrevende arbeid

Empirien viser at informantene fra alle tre fokusgruppene forbinder håret sitt med varierende grad av tidskrevende arbeid. Denne tiden innebærer ulike aspekter, hvor noen av aspektene peker på likheter på tvers av type tekstur i håret, mens andre tyder på ulikheter. Planlegging av vaskedag⁶² trekkes frem som et element som krever tid, også på tvers av fokusgruppene. **Emma** sitt utsagn er treffende for store deler av utvalget: «Jeg synes det verste er planlegging». Empirien viser at det varierer hvor ofte informantene har vaskedag. **Nina** har vaskedag hver tredje dag, mens **Ava*** har det omtrentlig én gang i måneden. Informantene bruker varierende grad av tid under selve vaskedagen. **Hilde** bruker omtrentlig fem timer i uken vask, pleie og stell av sitt løsere teksturert hår. **Nina** påpeker at hun «bruker egentlig generelt veldig lite tid på håret», og for henne innebærer dette omtrentlig halvannen time hver tredje dag. **Maja** bruker to timer på vaskedagen. **Ava*** bruker markant mer tid per vaskedag: «Når jeg skal vaske det, så setter jeg av lørdagen». **Melissa*** forteller at hun bruker «(...)èn dag og en halv egentlig». Denne tiden innebærer å ta ut fletter, vaske og pleie krøllene, og så flette på ny dagen etter. Forskjellen som peker seg frem er at informantene med afroteksturert hår bruker lengre tid på vaskedagen, men de går lengre mellom vaskedagene. Dette skyldes at de ofte har krøllene i beskyttende frisyre.

Informantene med afroteksturert hår har alle tidligere brukt, eller bruker aktivt beskyttende frisyre på tidspunktet fokusgruppene fant sted. Empirien gir inntrykk av at de knytter håret sitt

---

⁶² Vaskedag viser til et begrep bredt anvendt innen krølle miljø. Begrepet brukes ofte uavhengig av tekstur i håret, men springer ut av pleie av *black hair* – altså melaninrike mennesker afroteksturert hår. Vaskedagen er på varierende tidspunkt, ut fra hvor mye pleie håret trenger. Ofte er det én gang i uken, eller én gang i måneden. Dagen, eller deler av dagen, brukes til å greie gjennom, vaske, kure, tilføye produkter og style håret.

i stor grad med tidskrevende arbeid. De deler erfaringer med hvordan de løser dette tidskrevende aspektet. En måte å håndtere dette arbeidet på, og løsrive det fra det tidkrevende aspektet, er å flette håret eller benytte andre beskyttende frisyre⁶³. For **Melissa*** frigjør fletter tid:

Melissa*: Så jeg har kanskje ikke kommet til det stadiet hvor jeg liker å ha håret mitt løst, og det er både fordi at det er veldig frustrerende for meg, for jeg blir så sliten av å tenke jeg må fikse håret mitt og, ja det er mye arbeid i det. Så jeg har aldri hatt sånn veldig positiv holdning til det, så en lett fiks for meg har på en måte vært sånn protective hairstyles, om det er forskjellige flettestiler eller bare, ja sånn.

Melissa* forteller at beskyttende frisyre bidrar til å minke den hverdagslige og tidkrevende arbeidsmengden. Dette er til tross for å selve arbeid med å flette også oppleves som svært tidskrevende. Dette aspektet tilbyr en alternativ forklaring på hvorfor melaninrike kvinner manipulerer håret, og velger å glatte ut afroteksturen eller gjemme den bort i fletter, som strider i mot ideen om at de streber etter å passe inn i hvithetsnormen. Dette påpeker **Ava***: «Altså jeg prøver ikke å se hvit ut, eller ikke svart ut da. Jeg fletter håret mitt fordi det er slitsomt å måtte fikse afroen». Banks (2000) påpeker at for melaninrike kvinner er beskyttende frisyre en måte å gjøre håret mer håndterbart, så vel som at det frigjør tid. «They want their hair to be less of a burden, or no burden at all» (Banks, 2000, s. 126).

Ava* forteller at det ofte er motstridene følelser – hun går med afroteksturert hår for å vise at hun er stolt over krøllene, samtidig som det går på bekostning av hennes tid og gir henne en økt arbeidsmengde:

Ava: Men det er så mange som lurer på «hvorfør går du sånn?». Det er så mange kommentarer om at «åja ok, ikke sant du har en fin afro, men du prøver å ha langt hår?». Jeg tror det var den følelsen jeg, det er egentlig ikke det jeg prøver på! Altså jeg prøver ikke å se hvit ut, eller ikke-svart ut da. Jeg fletter håret mitt fordi det er slitsomt å måtte fikse afroen. Men då innser jeg at det er også en identitets greie. Så derfor prøver jeg å gå med håret mitt, og vise det, men jeg syns det er slitsomt. (...) Men jeg merker at jeg er mer bevisst nå om at jeg må også vise håret mitt. Ikke bare extensions, hvis det gir mening. Altså jeg tenker, hvis jeg er stolt av det, og jeg må svare på disse spørsmålene, så må jeg også vise at jeg er stolt av det. Og det er rart, ja det kan høres litt dumt ut, men det gir mening.

---

⁶³ En beskyttende frisyre er en unik styling av håret, hvor man gjemmer bort håret og unngår manipulasjon – som varme-, eller kjemisk behandling. Hensikten er å beskytte håret mot slitasje, ofte via fletter, parykker eller oppsett. Corn rows, box braids, bantu knots og top knot er eksempler på beskyttende frisyre. Flere beskyttende frisyre er kulturelt belastet, og ofte tilpasset afroteksturert hår. Løse teksturert hår risikerer ytterlig slitasje av frisyrene.

Afroteksturert hår i sin naturlige tilstand er ofte merket for sin forskjell, fordi kontrasten til hvithetsnormen blir stor. **Ava*** erfarer at hun møter en forventning om at hun forsøker å være noe hun ikke er. Hår fungerer som en viktig «ethnic signifier because, compared with bodily shape or facial features, it can be changed more easily by cultural practices such as straightening» (Mercer, 197, s. 36). Når **Ava*** velger å beskytte krøllene i frisyre tolkes det som et uttrykk for selvhat, en nedbryting av identitetsmarkører til fordel for en idealisering og etterligning av hvithet. For **Ava*** handler det i større grad om tid og arbeidsmengde. På den andre siden kan manipulering av afroteksturert hår kan skyldes en lengsel etter å kroppsliggjøre feminitet som er uløselig knyttet til hvithet. Slik hooks (1989, s. 382) ordlegger det i relasjon til å glatte ut teksten: «It is *not* a sign of our longing to be White... We are girls. It is a sign of our desire to be women. It is a gesture that says we are approaching womanhood». Hårpraksis må forstås i relasjon til den sosiale og historiske konteksten de materialiserer seg i (Mercer, 1987). I Vestlige samfunn bærer ofte langt, silkeaktig, rett hår særegen betydning. Langt hår har historisk sett vært assosiert med kvinnens ungdom, heteroseksualitet og feminitet (Berry, 2008, s. 67). Slike hegemoniske assosiasjoner bidrar til homogenisering av kvinner. Rett hår symboliserer det moderne samfunn, renhet og moral, og står i kontrast til afroteksturert hår som representerer det urene, en primitiv underlegenhet (Douglas, 1997; Rosenthal, 2004, s. 5). Det afroteksturerte håret avslører tilstedeværelsen av rasialiserte kropp, slik **Ava*** erfarer.

7.3 Oppsummering

Praksis er et viktig område å utforske fordi det er en arena for kulturproduksjon, identitetsforhandlinger og rasialisering. Dette kapittelet bidrar til å forstå arbeidsmengden som ligger i det å ha krøller, også uavhengig av type tekstur. Krøller i praksis bør forstås som en forlengelse av krøllekunnskap, fordi praksis er kunnskap satt ut i handling. En likhet mellom informantene som peker seg ut i dette analysekapittelet er at krøller oppleves som arbeidskrevende, også på tvers av type tekstur. En ulikhet som stikker seg ut derimot, er at informantene med afroteksturert hår trekker frem en form for ulønnet emosjonelt arbeid som kommer i tillegg til arbeid med håret. Dette emosjonelle arbeidet innebærer å måtte svare på spørsmål angående sitt afroteksturerte hår fra bekjente, kollegaer og fremmede, noe som oppleves som slitsomt. Spørsmålene kan bli forstått som en del av en rasialiseringsprosess, hvor den melaninrike kroppen med afroteksturert hår blir merket for sin forskjell. Prisen for å gå med sine aktive afrokrøller er å bli utsatt for hverdagsrasisme, som fungerer som en form for disiplinerende makt. Analysekapitelet har også fremhevet hvordan beskyttende frisyre

fungerer som et tiltak informantene med afroteksturert hår anvender for å frigjøre tid og minke arbeidsmengden. Beskyttede frisyreer, som fletter, er en måte å gjøre håret med håndterbart (Banks, 2000), men kan leses av omverden som et forsøk på å tilpasse seg hvithetsnormen.

8.0 Analysekapittel III – Krøllenarrativ

Narrativ betyr fortelling. I dette prosjektet blir narrativ forstått som de grunnleggende fortellingene vi skaper om oss selv og egen tilværelse. På lik linje som kunnskap og praksis, så burde også narrativ bli forstått i samspill med samfunnets maktfordeling. Dersom praksis er en forlengende av kunnskap, så skaper praksis rammene for narrativet. Butler (1999) ser rase og kjønn som sammenkoblende gjensidige maktarenaer, som begge er dypt involvert i dannelsen av subjektet. Performativitet kan anvendes til å teoretisere rase, fordi rase, som kjønn, er et resultat av gjentatte praksiser. Gjennom disse gjentatte praksisene skaper subjektet et kroppsliggjort narrativ, som alltid vil være historisk betinget. «In the doing of hair one does race» (Katz-Rothman, 2005, s. 206). Hår er forbundet med kroppsliggjort femininitet, og derfor også kroppsliggjøringen av raseidentitet. Gjennom sin materielle og symbolske tilstedeværelse deltar håret i konstruksjonen av rase. I følge Patterson (1982) fungerer hår som en særegen markering på forskjell og underlegenhet. Patterson mener at hår, også fremfor huden, bærer den virkelige symbolske byrden av rase. Denne tanken drar paralleller til Morrow (sitert i Banks, 2000, s. 7), som hevder at «hair was used to justify the subordination of Africans. The pride and elegance that once symbolized curly and kinky hair immediately became a badge of racial inferiority».

Krøllenarrativ viser til de delene av datamaterialet som omhandler fortellingene informantene skaper rundt sitt teksturerete hår i relasjon til identitet. Hensikten med analysekapitelet er å fremheve informantenes erfaringer med rollen krøllene spiller i fortellingene om seg selv, men også hvordan familie, venner, sosiale medier og populærkulturen bidrar til å skape disse konkrete fortellingene.

8.1 Hår og identitet

«Men jeg har alltid følt at det var på en måte min, min identitet da å ha krøller.» Slik beskriver **Emma** relasjonen til krøllene sine. **Nina** forteller at hun føler at krøllene gjør at hun skiller seg ut: «Jeg føler at jeg fort kan skille meg litt ut på grunn av håret mitt, at det blir litt sånn

identitetssettende på grunn av det.» Identitet blir diskutert i alle tre fokusgruppene. **Maja** er enig med **Nina** i at krøllene er «identitetssettende», særlig i relasjon til seksualitet:

Maja: Enig med Nina! At, altså hår er jo veldig tett knyttet opp til identitet, så jeg blir jo, altså, jeg føler ikke at jeg knytter mitt hår til min seksualitet sånn direkte. Men samtidig så er jo håret mitt en måte for meg å uttrykke meg selv, og mine verdier og mine idealer på. Ehm, og ja, så hvis noen setter meg i bås som skeiv, at de ser på meg og tenker hun er skeiv fordi jeg har en bob klipp med farget hår, så får det bare være, det er jo sant! Selv hvis det ikke hadde vært det, altså det viktigste for meg er hvordan jeg uttrykker min egen identitet på en måte.

Koblingen mellom krøller og seksualitet blir trukket frem av flere informanter. **Julie** forteller at hun opplever at venner og bekjente leser henne som heterofil når hun retter håret, mens krøllene derimot gir assosiasjoner til å være skeiv:

Julie: Vel siden jeg pleier å ha, eller pleide blir det vel, ganske rett hår hele tiden og jeg prater veldig Oslo-person, så, jeg har alltid blitt kalt sånn, folk har alltid sett på meg som den streite, hvite jenta fra Oslo. Jeg er bifil, hehe, men det er det ingen som vet, men folk kan tenke seg til det når jeg har krøller, which is weird. Jeg vet ikke hvorfor, men folk bare «åja, det gir mening!» Når jeg har (...) straight hår, da er jeg også straight person.

Hanna syns assosiasjonen mellom hår og identitet kan være negativt betont, til tross for at hun føler seg trygg på egen kjønnsidentitet:

Hanna: Jeg vet jo min egen identitet, og min egen kjønnsidentitet og alt det, ehm men jeg syns det er dumt at, ja utseende skal spille så stor rolle i folks oppfatning om hvem du er. Det håper jeg liksom at man kan gå mer og mer vekk i fra da.

Emma forteller at hun ikke opplever å bli satt i egen seksualitets-bås, men hun uttrykker koblinger mellom konkrete personlighetstrekk og krøller:

Emma: Nei, jeg tror ikke jeg har blitt puttet i en sånn seksualitets-bås, men jeg er en ganske awkward person på en måte, og jeg føler at folk syns det passer veldig bra med håret da. Hehe! At det er liksom en sånn, ja sammenheng mellom personlighet og hår. Og hvis du er litt sånn goofy da, ja så gir det mening.

Kort eller langt, krøllete eller rett – hår er en del av fortellingene om oss selv. Narrativ kan også oppleves som påtvungne, på grunn av hårets symbolske koblinger til identitet, feminitet og rase.

Hanna forteller at hun ønsker å barbere alt hodehåret en gang i løpet av livet, men at hun verger seg:

Hanna: Åh, jeg burde liksom bare en gang i livet oppleve det å skinne seg, for det virker så frigjørende. (...) Men jeg tenker og, det jeg gjerne har merket som har bekymret meg er dette her med viker, for jeg kan være gjerne litt tynn akkurat her, som liksom ligger i familien. Og det har jeg vært veldig bekymret for, at åh, faen burde jeg tatt hårtransplantasjon? Fordi det har vært sånn ånei, jeg har ikke lyst til å kunne liksom ende opp med å ha store trekanter der det ikke er hår. At det på en måte, at det er menn som har viker, det er menn som taper hår. Men kvinner i like stor grad opplever jo det. Så ja, jeg tror det er mye identitet, i alle fall kjønnsidentitet og som du nevner med seksualitet rundt om i verden som er knyttet opp mot det, og folk har veldig lett for å generalisere og sette folk i bås da.

Utsagnet «Det er menn som har viker» reflekterer en slags frykt for å fremstå som mindre feminin eller attraktiv. **Hanna** ønsker ikke å skape et narrativ som er maskulint betont. **Monica*** har, i motsetning til **Hanna**, erfaringer med å barbere hodehåret: «(...) jeg har ofte klipt håret ganske kort, typisk skinn⁶⁴ det, og da har jeg ofte fått den liksom oi du ser lesbisk ut (...)». **Monica*** opplever at kort hår symboliserer noe som strider mot heterofil feminitet, og det eneste opplagte forklaringen på at noen frivilling barberer hodehåret er fordi de er lesbiske. Å barbere håret ser ut til å strekke seg utenfor estetiske valg, og kan være knyttet til en slags frigjøring fra heteronormative forventninger, slik som **Sofia*** erfarer:

Sofia*: I frykt for å bekrefte stereotypien her så shavet jeg bakhodet aktivt for å fremstå mer skeiv. Den eksotiskfiseringen fra den mannlige, ja, nå er jeg bi da så det, men det eksotiskfiseringen jeg opplevde var som oftest når jeg hadde håret mitt litt mer, skal vi si naturlig (...) så opplevde jeg jo langt mer eksotiskfisering fra menn. Og noen ganger når jeg var yngre og hadde litt dårlig selvbilde, så spilte jeg inn med de, jeg spilte med da, jeg likte det, den oppmerksomheten. Ja LOL⁶⁵, men nei, senere etterhvert som jeg har ut at, nei dette går ikke, jeg blir bare sjukere av dette, så klippet jeg håret mitt og falt litt mer til ro da når jeg ikke fikk den mannlige oppmerksomheten, og for også å bekrefte for eventuelt andre damer at yes jeg er skeiv. Og jeg farget håret mitt blått, haha! Men igjen, det er en prosess da, i seg selv. Hvis det gir mening, ja.

Bordo (1997) påstår av kroppen er en area hvor sosial kontroll spiller seg ut, en flate hvor reproduksjon av særskilte sosiale normer internaliseres. Denne disiplinerende makten bidrar til sosial regulering som påvirker atferd. Den forvrengte symbolikken i håret er skapt innen heteronormative ramme, hvor håret blir forstått som en arena for å sanke oppmerksomhet fra

---

⁶⁴ «Skinnet» er slang, og viser til det å barbere håret helt tett til hodebunnen.

⁶⁵ LOL er en forkortelse av «laughing out loud». Brukes ofte som slang når man synes noe er litt pinlig eller kleint.

heteroseksuelle menn (Brownmiller 1984; Synnott 1987). Denne assosiasjonen bidrar til å opprettholde heteronormativitetens hegemoniske definisjonsmakt, en makt som viser seg gjennom opposisjonelle poseringer av kjønnede kroppar – kort hår forbindes med maskulinet, og langt hår knyttes til feminitet (Butler 1999; Ingraham 1994). Kvinnen med sitt lange hår er fengslende og plettfri, en materialisering av idealisert feminitet hvor håret konkretiserer denne heteronormative opplevelsen. Gjennom å barbere håret opplevde **Sofia*** at hun frigjorde seg fra det mannlige blikket. På samme tid signaliserte hun til kvinner at hun var skeiv. **Melissa*** har også erfart at å klippe håret helt kort er frigjørende:

Melissa*: Ja! For jeg, som sagt så måtte jeg klippe håret mitt da jeg skulle gå helt naturlig, og da var det sånn buzzcut jeg klippa det, og for meg så var det den beste tiden av mitt liv for jeg følte, på den tiden hadde jeg fått så stor tilknytning til mitt hår og hvordan jeg var, så det med å klippe det var liksom befriende, det var på en måte, da var jeg bare meg liksom. (...) med en gang vi begynte så var det sånn, «oi er dette måten du kommer ut på? Er dette, er det noe du vil si liksom?», og det var sånn nei, hehe, det er ikke det det betyr. Så jeg tror det er, hår er knyttet til mye, ikke bare spesielle legninger, men også bare sånn, personlighet og hvordan du er og sånn. At håret ditt blir en del av hvordan du analyserer meg og prøver å finne ut av hvordan jeg er.

Hilde trekker, i likhet med **Sofia*** og **Melissa***, linjer til hår som en arena knyttet til heteronormativitet:

Hilde: Det kan jo handle litt om å bryte det som man tenker er normen, det som, det er sånn som alle, i hermetegn, har håret sitt, som også henger sammen med liksom med, ehm, før du kommer du at skapet så tenker folk at du er heterofil, og så, den prosessen som flere jenter går gjennom er jo å klippe håret kort eller skinne seg. Jeg tror at for noen fungerer det som et salgs statement, at man får, sånn nå har jeg gått igjennom noe og funnet ut noe om meg selv og vil vise det til verden på en måte. Men det er jo virkelig ikke bare det, bare det man skal tenke om jenter med kort hår.

Å klippe håret kort kan være befriende med tanke på at de bryter samfunnets forventinger og normer. **Hilde** og **Monica*** erfarer at klipping av eget hår kan være en måte å gjenopprett kontroll over egen kropp. Å ta kontroll av over noe så konkret som håret sitt kan virke som en måte å ta kontroll over seg selv, at håret oppleves som *noe eget*. **Hilde** forteller at hun klypte pannelugg etter at det ble slutt med en kjæreste. Når verden ikke oppleves som trygg lenger gjennomretter **Hilde** en følelse av kontroll *i seg selv*, gjennom å klippe håret sitt:

Hilde: Hår kan jo gjøre noe med hvordan du føler deg, hvordan personlighet du tar på deg på en måte. Jeg hadde et bad break-up, hehe, og da måtte jeg jo klippe bangs⁶⁶! Den samme dagen, haha! Og da følte jeg meg som en annen person, følte at det hjalp meg litt på en måte. Det ble jo ikke bare då, så meg måtte gå til frisøren, men hehe, jeg følte meg litt, som om jeg hadde kontroll på noe på en måte. Det er noe, jeg har gjort det flere ganger når jeg hatt det litt kjipt som barn og, og tatt frem saksa og klippet lugg. Og drevet å øvd, prøvd å liksom forme det sånn som jeg vil, prøvd å ha kontroll på noe. Men jeg tror jeg kan føle meg sånn empowerd på en måte.

Monica* er i samme fokusgruppe som **Hilde**, og kaster seg på resonnementet hennes: «Jeg er også veldig enig i det. Jeg har hatt to sånne Britney Spears-moments⁶⁷ der jeg bare, vet du hva føkk det her, føkk livet og bare klippet meg skalla». Når livet blir vanskelig å konkretisere og føles uoversiktlig, gripes det etter en saks slik at følelsen av kontroll kan gjenopprettes.

8.2 Tvetydig oppmerksomhet fra omverden

Et tema som går igjen i alle tre fokusgruppene, er erfaringer med oppmerksomhet fra omverden. Oppmerksomheten de får for sitt teksturete hår kan beskrives som tvetydig. **Emma** erfaringer at hun får mer positiv oppmerksomhet nå, enn det hun gjorde i barndommen:

Emma: (...) folk er mye mer positive til krøller vil jeg si da. Nå er det mer sånn oi wow, er det ekte, man kan diskutere om det er positive kommentarer eller ikke, hehe, men mye mer sånn hvordan får du det til, og så fint, og positiv oppmerksomhet fra mer negativ oppmerksomhet i barndommen da. Så jeg tror det har skjedd et ganske stort kulturelt skifte.

Emma påpeker at et kulturelt skifte kan være en årsak til at folk er mer positive til håret hennes. Jeg vil også argumentere for at kommentarene endrer seg i takt med overgangen fra passive til aktive krøller. Når krøllekunnskapen øker eller endrer seg, så vil også krøllene se annerledes ut og dermed oppleves annerledes av omverden. Aktive krøller kan dermed høste inn positiv oppmerksomhet, noe som smitter over på selvtilliten og gir **Emma** overskudd. Syklusen vil så gjenta seg selv – en god hårdag gir overskudd, og man knytter overskuddet til hvordan krøllene ser ut. Dermed kan man rettferdiggjør hvorfor man velger å bruke tid og arbeid på krøllene sine. En «god krølledag» har innvirkning på hvordan informantene føler seg, **Maja** beskriver det slik:

---

⁶⁶ «Bangs» er engelsk for pannelugg.

⁶⁷ Et «Britney Spears-moment» referer til en episode i 2007 hvor popsangeren Britney Spears barberte av seg alt håret. Øyeblikket ble forevige av paparazzi-fotografer.

Maja: Men når jeg har en god krølledag så føler jeg meg som meg selv. Jeg ser meg selv i speilet og jeg er fornøyd med hvordan jeg ser ut. Jeg tenker «fy faen, jeg ser bra ut i dag!» Ja, og så har jeg litt overskudd til å, you know, miste trikken eller, jeg har overskudd til en negativ situasjon da.

Maja forteller at en god krølledag gir henne overskudd. Dette bidrar til å rettferdiggjøre tiden og arbeidet som hun legger i håret sitt⁶⁸. Betydningen informantene tilegner en god krølledag er sosialt skapt og historisk betinget. Det er i sosiale møter med andre at den sosiale betydningen av håret kommer frem, og gjennom disse møtene tolker informantene omverden. Disse overlappende syklusene av sosiale møter, og gode eller dårlige krølledager har innflytelse på hvordan informantene konstruerer egen virkelighet. Gode hårdager gir overskudd, noe som også påvirker sosiale møter – ikke av håret alene, men *følelsen* håret gir informanten. Dermed kan verden oppleves som «bedre» eller «lykere» når man har en god hårdag, fordi følelsen det gir deg smitter over på atferd og i sosiale møter. **Nina** beskriver at hennes aktive krøller gir henne en opplevelse av å føle seg «fresh»: «Jeg også føler meg veldig fresh når det er nyvaska, jeg får liksom frem krøllene, det er vel de beste hårdagene jeg har». Gjennom å knytte krøllene til positiv oppmerksomhet så gjør man opp for tiden og arbeidet man bruker på krøllene.

Krøllene er en del av et større feminitetsnarrativ. **Ava*** forteller at det var først i møte med det norske samfunn at hun ble bevisst på krøllenes fremtoning. Hår er ikke bare hår, men noe som kan vurderes av andre:

Ava*: Ja, altså for meg, jeg vokste opp i *land øst i Afrika*, da var jeg omringet med afrikanske kvinner, så jeg hadde, tenkte ikke så mye på håret mitt som jeg gjør nå. Fordi her, nå ser folk deg og sammenligner deg med kollegaene dine, eller sammenligner med mange andre mennesker, men der var hår bare hår. Og så, det tok lang tid å flette håret, det tok lang tid å fikse, men det gjaldt alle sammen så det var, den ene som skulle flettes, altså vi var tre som flettes, så den ene, så dagen etter så var det din tur. Men ja, jeg tenkte ikke så mye på det. Som at vennene mine har, ja i Norge gjør.

Collins (2005) hevder at hår er en viktig komponent i konstruksjonen av hieratisk feminitet, som baserer seg på en hvithetsnorm. Slik Patterson (1982) og Morrow (1973) påpeker, hevder også Collins (2005) at i møte med rasisme og rasemessig tilskrivelse, blir hår en avgjørende markør for forskjell. Således befinner melaninrike kvinner med afroteksturert hår seg på det laveste trinnet i innen hieratisk feminitet. **Sofia*** forteller at fremmede tar seg friheter når det kommer til håret hennes: «Men også det, bare at folk tar på håret vårt, helt ut av, ja uten

---

⁶⁸ Maja forteller at hun bruker omtrent 2 timer hver vaskedag, det uklart hvor ofte hun har vaskedag.

forvarsel, det bare sier litt om hvordan det er. Det er for alle å snakke om, og ta på, det blir bare helt de-humaniserende». Melaninrike kvinner blir verken sett på som feminine eller kvinnelige (Collins, 2005). Black hair blir oppfattet som uflidd, skittent og bestialsk, noe som bidrar til å etablere en motsats til hvit femininitet (Berry, 2008). **Sofia*** opplever det som de-humaniserende. **Monica*** deler en erfaring med å gå med sitt naturlige afroteksturerte hår:

Monica*: (...) Men nei, med krøller så har jeg opplevd så ufattelig mye, og folk som har lyst til å ta på det, og folk som spør om så mange rare ting sånn «kan du vaske håret?», folk har så mange sære spørsmål at det er faktisk et tiltak å gå med det naturlig. Jeg tror det egentlig bare er mannen min som ser håret mitt naturlig, fordi jeg orker ikke, blir rett og slett sliten av at folk har så mye de skulle si om mitt hår. Man føler litt at man er på sirkus liksom, det er kjempe sært. Jeg har hatt folk i butikken som jeg ikke kjenner, som, altså jeg sto en gang i kassa og så var det ei dame som tok på håret mitt, bare sånn, jeg kjenner deg ikke, what the fuck?

Slik som **Monica*** påpeker: «man føler at man er på sirkus liksom». Å bli tatt i håret av noen fremmede ser ut til å skape en følelse av å være på utstilling, noe blottlagt og uten evne til å forsvare seg. Krøllene fremstår en invitasjon for fremmede til å observere og granske, og til og med strekke ut en nålende hånd for å kjenne på. En slik handling, å ta noen uforberedt i håret, reduserer krølle-eiernes eksistens til en *ikke-person* (Tate, 2007). Deres kroppslige autonomi forsvinner og de er ikke lenger sin egen, men allemannseie. Statusen som ikke-person forsterkes gjennom kommentarer om at krøllene ikke er ekte. Er det virkelig ditt? Tvilen rundt hårets autentisert som kvinnene med afroteksturert hår opplever, kan flettes sammen med tvil om selve eksistensen. Afroteksturert hår er noe grunnleggende ulikt andre typer hår. Afroteksturert hår kan ikke eksistere i sin egen form, fordi det alltid vil knyttes til fargen på huden til personen som bærer dem. Det er nærmest som at omverdens opplevelse av kvinnene med afroteksturert hår spinger ut av essensialisme, som noe med en bestemt uforanderlig essens. Den melaninrike kvinnen kan aldri skilles fra hennes krøller, fordi alle forsøk på å rette håret ut eller endre hårets form vil knyttes til en ide om identitet og rase. Dikotomien mellom «ekte» og «uekte» antyder at hår kan eksistere uavhengig de diskursive føringene som håret materialiseres av. Ekte hår antyder at noe det finnes versjoner som er mer autentiske enn andre (Tate, 2007). På den andre siden, hvis hår er performativt så kan hårets virkelighet kun produseres gjennom det performative. Hår er aldri en enkel, avgrenset biologisk kategori fordi det alltid berøres av menneskelige hender (Mercer, 1987). Hår kan derfor aldri være helt autentisk, fordi det alltid vil manipuleres i takt med ulike ideologiske undertoner. Å stille spørsmål til hårets autensitet

kan derfor forstås om kontraproduktivt, fordi det usynliggjør de mangfoldige meningsskapende prosessene som preget formingen av hår (Watson, 2010, s. 73).

Å bli tatt i håret av fremmede er ikke avgrenset til informantene med afroteksturert hår, men følelsene det skaper ser ut til å være ulike. **Ida** opplever det som enormt intimt å bli tatt i håret:

Ida: Det er sånn, altså du kunne like så godt prøvd og tatt meg på puppene. Fordi det er like sånn hallo, hvorfor skal du gå og tafse meg i håret? Jeg har brukt faktisk lang tid på dette her, og så skal de sitte og dra de ut? Hallo? Så det er noen som har fått en smikk for å si det sånn, hehe.

I utsagnet til **Ida**, trekker hun linjer til krøller som et tidskrevende arbeid. Det framstår som at **Ida** synes det er respektløst å ta noen i krøllene fordi man har lagt ned mye arbeid i dem. Å ta noen på håret er ikke bare respektløst og et bevis på kunnskapsmangel, men også noe svært personlig og intimt. Noe bare folk man har tillit til får lov til å gjøre. I likhet med **Ida** sammenligner **Hilde** det å bli tatt i håret med å bli tatt på brystene:

Hilde: Og det er jo veldig få som av naturlige årsaker tar på håret ditt, det er jo sånn som puppene dine, det er kjæresten din liksom som tar på puppene dine, hehe, kanskje en veldig god venninne. Og samme med hår da, nei hvorfor skal man ta på håret mitt på en måte? Jeg opplevde det bare som barn. Det er andre type stigma rundt afrohår enn på en måte nordiske krøller. Men som barn var det veldig stort og vilt, og jeg synes det var kjempeubehagelig at folk, at fremmede tok på håret mitt. Det kjennes ut som en sånn veldig privat sfære. Det kan være vondt også.

Hilde påpeker også her at det er et annet type stigma rundt type krølle – at å ha afroteksturert hår er en annen opplevelse enn å ha løsere teksturert hår. Dette vil jeg hevde stemmer overens med datamaterialet. For informantene med løsere teksturert hår blir det å bli tatt i håret opplevd som respektløst med tanke på arbeidet de har lagt i krøllene, og det krysser en intimgrense. Omverdenens fravær av krøllekunnskap fører til mangel av anerkjennelse for arbeidet man legger ned. Informantene med afroteksturert hår derimot, opplever det å bli tatt i håret som et maktovergrep som reduserer deres feminitet, så vel som menneskelighet.

8.3 Påvirkning fra populærkulturen

Som nevnt i litteraturgjennomgangen kan hår bli forstått som en markør for forskjell, noe som tvinges frem gjennom media og populærkulturen (Banks, 2000). «Med tanke på hår og sånn så har jeg liksom sett det first-hand hvor mye representasjon har å si. Og at jeg selv har turt å go natural, på grunn av at man har sett, det har blitt en movement nesten», forteller **Lily***. Under

alle tre fokusgruppene ble de vist bilder hentet fra populærkulturen⁶⁹ som en diskusjonsstarter. Populærkultur omtales i dette prosjektet om massekultur, forbrukskultur, mainstream-kultur og kommersiell kultur. Ofte kommer populærkultur til uttrykk gjennom film, TV og musikk. Den hegemoniske makten rår over samfunnets tenking, og populærkulturen kan bli forstått som et middel for å produsere, opprettholde og sikre hegemoni i kapitalistiske samfunn. Dette skjer gjennom å paralysere massene gjennom lammende konformitet, forbruk og forbrukerideologi (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s. 31). Populærkultur kan på den andre siden være en arena for maktstrid, hvor mot-hegemoniske holdninger kommer til uttrykk. Når **Ida** blir spurt om hvor hun opplever at forventingen om å ha rett hår kommer fra, svarer hun: «Media! Media og moteverden». **Sofia*** opplever at «referanserammene for krøllete hår er så begrensa». Videre knytter hun denne opplevelsen til populærkulturen:

Sofia*: Når jeg først ser det da, på TV eller andre, så er det stor afro, det er, det virker så, hva skal jeg si, det har fått så mye næring, det glinser av det, sånn som det bildet av Michelle Obama⁷⁰, det er fortsatt konform. Det er fortsatt noe, ja, eurosentrisk ved det, det er langt, det er, årh jeg vet ikke, det er liksom veldig sjelden man ser da kinky, kort, tykt, coily afro, ja, og det blir liksom, man får fortsatt signaler på at sine egne, hvis man har da røffere afro da, at det er fortsatt ikke helt innafor. Men hvis man har liksom store krøller, tydelige krøller, alle krøllene sier hei, ikke sant, da er det innafor! Skikkelig interessant, og igjen hvis igjen hvordan den eurosentriske paraplyen fortsatt preger hvordan innholdet, eller i all fall hvordan jeg forholder meg rundt det.

Populærkulturen bidrar til å produsere mening, som medvirker til å internalisere hegemoniske ideer om skjønnhet og femininitet. Hår materialiseres og blir involvert i produksjonen av kjønn og rase, og tjener en rekonstitusjon av etablerte hegemonisme forestillinger om feminitet og kvinnelighet som baserer seg på eurosentriske skjønnhetsidealer (Watson, 2010). Dette understreker behovet for alder som et utvalgs-kriterium, fordi lignende referanserammer rundt populærkulturen bidro til en fruktbar diskusjon rundt innvirkningen populærkulturen har for informantens forståelse av femininitet og identitet. Populærkulturen er en arena hvor man kan se seg selv i andre. Mangelen på representasjon fører til tvil over egen feminitet og identitet. **Hilde** opplever at dette fører til «en følelse av at man må tøyte håret sitt da på en måte». **Maja** forteller at karakterer med teksturert hår blir negativt portrettert i populærkulturen:

---

⁶⁹ Se vedlegg 2, spørsmål 5 og 7.

⁷⁰ Her referer Sofia til bildet av Michelle Obama med krøller som ble vist under intervjuet, se vedlegg 2, spørsmål 7.

Maja: Ehm, og jeg husker veldig godt at i filmer, som vi så som barn, så var det alltid karakteren med masse krøllete, brusete hår som var feig, eller som var ukul, som var negativt fremstilt på en måte.

Ida har en lignende opplevelse med hvordan kvinner med krøller fremstilles i film og TV:

Ida: Ja, ehm, noen av dere er gjerne for unge til å skjønne det, men ingen liker scary spice! De var på min tid, jeg måtte være scary spice fordi jeg var den eneste med brusete nok hår til å passe (...). Men det er sånn som de andre her sier, dette med rollemodeller og krøller er liksom hun der, hun teite, hun som ikke passer inn, hun som, ja, nerden som ikke vet hva hun skal gjøre for å få fint hår. Og det har vært fokus i ganske, ganske mange år.

Til forskjell for **Maja** og **Ida** hvor representasjon knyttes til om *egenskaper* ved karakteren er positivt eller negativt betont, handler det om noe annet for **Lily***. For **Lily*** handler det ikke om egenskaper eller at krøller generelt bør vises i populærkulturen, media og reklame, men spesifikt om at melaninrike mennesker med afroteksturert hår bør vises:

Lily*: Man skal på en måte, nå er det nok, nå skal krøller aksepteres, og så ser man det, bare på reklamer, modellene er jo nå, enten så er de mixed raced eller så er de på en måte, det er en start. Er nok ikke helt der enda, men det er veldig mye mixed race, veldig mange mørke, mørke modeller, jeg ser Zara bruker mange av det, HM har det, og da har de ofte naturlig hår. Så det er en fin start, så er det fortsatt langt å gå. Representasjon har så mye å i, og det har jeg kjent på selv også. Så det føler jeg bare man må fortsette med, og viser at det er ikke bare en standard fint, men at alt er liksom unikt og fint på sin egen måte. Så det er jeg veldig glad for, det er små skritt med det går i riktig retning, også her i Norge. (...) Så det er små skritt og så må man bare pushe for at det skal fortsette i den retningen.

Identitet handler om tilhørighet, og hvem vi ønsker å knytte sosiale bånd til, så vel om mangel på tilhørighet til andre grupper. **Lily*** og **Sofia*** er opptatt av representasjon, altså å kunne se seg selv i andre. Dette bidrar til å konstruere en gruppefølelse, noe som kan være identitetsbyggende. Afroteksturert hår i populærkulturen tilpasses den offentlige sfæren, og blir bare vist når det har blitt hensiktsmessig kontrollert til å overhode hegemoniske normer for feminitet (Watson, 2010, s. 74). Slik fremstår håret som lite provoserende, og utfordrer ikke den diskursive produksjonen av mening. **Sofia*** deler sine refleksjoner rundt afroteksturert hår i offentligheten:

Sofia*: Veldig interessant hvordan, selv om man har tilsynelatende naturlig hår, (...) så er man fortsatt konform til storsamfunnet, så, i alle fall historisk. Det sier jo veldig mye om hvordan krøller har blitt om til politikk.

Å vise konformt afroteksturert hår i populærkulturen bidrar ikke til å destabilisere hegemoniske konseptualiseringer, men tjener heller den strategiske presentasjonen av melaninrike kvinnes femininitet. Dette bidrar til å opprettholde relasjonen til hår som noe performativt, som skaper under- og overordninger.

8.4 Hos frisøren

Et tema som kommer opp i alle tre fokusgruppene, er erfaringer med frisører. **Emma** synes at «(...) det er null kunnskap hos veldig mange frisører da, som ja, det er ikke en del av kulturen å vite noen som helst om krøller». **Hanna** forteller at da hun starter prosessen med aktive krøller, så opplever hun at norske frisører ikke er oppdatert når det kommer til krølle-vennlig behandling:

Hanna: (...) i de siste årene som har hjulpet meg veldig, er dette mer med å ikke bruke sulfater, parabener og silikoner og der, selv nå når jeg nevner det til frisører, så vet ikke de om det. De er sånn «hæ? Åja, du bryr deg om det?» Og alt mulig sånne ting da. Så det synes jeg er litt merkelig, at utdannede frisører ikke vet om de tingene som liksom hjelper hårtekstur da, og kan se store endringer på det. Så der føler jeg veldig at det er mangel på informasjon da.

Allikevel er det ikke umiddelbar enighet om hvorvidt krøller burde være en større del av yrkesutdanningen. For **Maja** er det viktig å få avklart på forhånd om frisøren kan klippe krøller, men hun er ikke nødvendigvis opptatt av at krølleklipp skal inn i utdanningen:

Maja: Jeg er på en måte egentlig usikker på at krølleklipp skal inn i utdannelsen, jeg har ikke tatt noen avgjørelse der, men det jeg synes er viktig er å få vite at de ikke kan det. Det synes jeg er det verste, hvis folk tror de kan det, men de kan det ikke fordi de på en måte ikke vet at det er et eget felt, så det med liksom forventningsavklaring før man går til en frisør ikke sant, klipper du vått, klipper du tørt, tynner du, jeg har opplevd at de tynne håret uten at de har sagt i fra! Såne type ting, ikke sant, du legger liksom skjebnen din i hendene på frisøren.

Monica* opplevde det å gå til frisøren som smertefullt, før hun fant en frisør med kunnskap til å håndtere afroteksturert hår:

Monica: (...) egentlig bare smertefullt, (...) frisørene jeg har vært hos har enten klaget over håret mitt, aldri hatt noe positivt å si, alltid vært sånn «årh det er så vanskelig» og «årh du burde relaxe det» og «årh

hvorfor er håret ditt sånn og sånn, det er aldri sånn», ja, altså det blir aldri noe koselig da. Det er ikke først før i år at jeg fant en frisør som jeg føler meg komfortabel hos, og som jeg føler at faktisk bryr seg om mitt naturlig hår og gir meg tips for hva jeg faktisk skal gjøre med mitt naturlige hår og ikke sånn «åja du burde flette det», eller «du burde», det er bare rett og slett sånn nå skal vi ta vare på dine krøller Monica.

Noorwood (2018, s. 76) poengterer at en av de vanligste formene for diskriminering som melaninrike kvinner i USA møter, er segregerte salg av produkter og hårpleietjenester. Forskjellen i norske tilbud kan skyldes en antagelse om at den hvite majoritetsbefolkningen har spørre innflytelse på markedet fordi det er høyere etterspørsel etter produkter tilpasset Europeisk eller Nordiske hårtyper. På den andre siden hår ikke krølletype nødvendigvis hånd i hånd med hudfarge. **Ida**, for eksempel, har 3C-krøller, altså svært tette korketrekere. Slike krøller er ofte er å finne på melaninrike kropp, men finnes også på hvite kropp. Hullet mangel på produkter og frisører skaper, medfølger en hypersynlig marginalisering. **Melissa*** bor i en by et stykke utenfor Oslo, og må ta toget inn til hovedstaden for å flette håret eller skaffe nye produkter hun ikke får tak i på nett. Dette peker på en underkommunisert form for institusjonalisert rasisme. **Melissa*** har venninner som går på frisørutdanning, og hun opplever at de ikke lærer nok om teksturert hår:

Melissa*: «(...)når jeg hører på venninner som går på sånne hårfrisør linjer og sånne ting, så er det sånn, ingen av dem har noen gang jobbet med krøllede hår eller, de jobber bare med rett hår og sånne ting. Så bare ut i fra det så tenker jeg sånn de har ikke kunnskapen, de har ikke erfaringen for å drive med mitt hår. (...) Så jeg tror det er noe med at, ja, hvordan samfunnet vårt er akkurat nå liksom. Vi har, vi er inndelt i forskjellige grupper, altså hvis du ser ut som det her så drar du der, eller ja vi er inndelt uten at det på en måte er, linjer på det liksom.

Melissa* forteller videre at hun opplever at befolkningen er inndelt i grupper, som legger føringer for hvor du kan få fikse håret:

Melissa*: Men jeg har aldri en gang prøvd eller tenkt at jeg liksom skulle dratt til en hårsalong som er for, ja det jeg på en måte vil kalle er for norske mennesker! Eller er for mennesker med rett hår. Og det er fordi, nummer en når man går forbi butikken så ser man bare modeller mer rett hår og sånne ting, det er ingenting som indikerer at dette stedet er for meg, at dette er, at dette er et sted jeg kan dra til liksom.

Et interessant element som dukker opp i diskusjonen av frisører i gruppen med informanter med afroteksturert hår, er løsningen på dette strukturelle problemet. **Melissa*** forteller om et slags uformelt marked, hvor hun benytter seg av bekjentskap for å få fikset håret: «Og så er det sånn,

vi har på en måte vår egen sånn, ja kvinne, vi kjenner jo den tanta eller den moren som fletter deg og kan fikse håret ditt». **Lily*** kaster seg på **Melissa*** sitt resonnement, og stiller spørsmål til hva defensjonen av en frisør egentlig er:

Lily*: Hva er definisjonen av en frisør? For jeg føler at i liksom det afro-community så er det veldig kultur for å ha kontaktpersoner, du drar liksom ikke til en frisør og spør kan dere gjøre det, men du ringer en venn – har du en flettedame? Har du en som kan fikse hår, har du nummeret hennes? Har hun mulighet til å komme hjem til meg, så det er på en måte mye sånn at man drar hjem til hverandre og så blir du kanskje fornøyd, og da kontakter du hun hver gang. Så det er på en måte litt sånn, det går fra, hva sier man, øre til øre, eller hva man sier, hvor man deler telefonnummer med hverandre og så sender man bilder, og det er hun fra sist gang og bare ring og ja.

«Flettedamer» kan fungere som en måte melaninrike mennesker med afroteksturert hår håndterer den strukturelle rasismen på. Mangel på frisører med kunnskap om afroteksturert hår skaper en markant symbolsk grense mellom grupper av mennesker (Douglas, 1997). Denne symbolske grenser bidrar til å opprettholde ideer om hvem mennesker med afroteksturert hår er, og konstruerer en form for fremmedgjøring. Afroteksturert hår er noe som holdes avskilt fra diskursen i det hvite majoritetssamfunnet, som noe som ikke hører hjemme i frisørstolen som også sittes i av hvite kropp.

8.5 Oppsummering

Hår er forbundet med kroppsliggjort femininitet, og derfor også kroppsliggjøringen av raseidentitet. Gjennom sin materielle og symbolske tilstedeværelse deltar håret i konstruksjonen av kjønnsnarrativ. I analysen av krøllekunnskap viser at aktive afrokrøller bli forstått som en maktutøvelse, en utfordring av hegemoniske konstruksjoner av kvinnelighet og femininitet. Diskusjonen av krøllenarrativ derimot, viser at kan forsøket på motmakt ofte kommer for kort. Krøllenarrativ viser til dominerende fortellinger og ideer om hvem kvinner med teksturert hår er. Disse fortellingene avhenger av teksturtype og hudfarge, og oppleves annerledes mellom informantene. Erfaringer med fremmede som tar i krøllene, fremstillinger av teksturert hår i populærkulturen og opplevelser hos frisøren avslører et hårete narrativ, hvor materialisering av afroteksturert hår utsettes for umenneskeliggjøring og diskriminering. Informantene med løsere teksturert hår diskuterer også erfaringer som er hårreisende, som at fremmede tar dem i håret, men en hvit kvinne med krøller kan muligens kompenseres i maktrelasjoner – nettopp fordi hun er hvit (Weitz, 2001).

9.0 Konklusjon

Dette prosjektet har belyst spørsmålet: *Hvilke spesifikke likheter og ulikheter finner vi i erfaringer og opplevelser med å ha krøller, mellom kvinner med løse teksturert hår og melaninrike kvinner med afroteksturert hår?* Dette er gjort gjennom en analyse av tre fokusgruppeintervjuer med tretten informanter, hvorav åtte av dem er hvite kvinner med løse teksturert hår, og fem av dem er melaninrike kvinner med afroteksturert hår. Informantene skiller seg hovedsakelig på én grunnleggende rammebetingelse, nemlig hudfarge, noe som åpner opp for å diskutere hvordan teksturert hår oppleves som noe uløselig knyttet til huden.

For å kontekstualisere forskning og diskusjoner rundt kvinner med teksturert hår, må kompleksitet i tematikken avdekkes. Hår er sosialt og performativt, og opplevelsen med å ha teksturert hår må alltid sees i relasjon til hudfarge. Informantene med afroteksturert hår har en grunnleggende ulik opplevelse av håret sitt enn informantene med løse teksturert hår har. Dette krever en forståelse for forskjellen *forskjeller* utgjør (Bordo, 1993), noe som åpner for å diskutere hvordan og hvorfor teksturert hår bærer ulik mening. Prosjektet viser hvordan våre forståelser av hår er forurenset av hegemonisk ideologi som skaper grunnlaget for idealiserte forestillinger om feminitet. Disse forestillingen er basert på antagelser om hvithet.

Prosjektet fremhever hvordan informantene tar aktive valg knyttet til håret sitt, noe som slår ut i ulike konsekvenser for de hvite informantene og de melaninrike informantene. Overgangen til aktive krøller fører for de hvite informantene til økt positiv oppmerksomhet. Aktive afrokrøller derimot, bør bli forstått som motstand av hegemoniske maktstrukturer som bidrar til undertrykkelse av melaninrike kropp. Å ikke opptre usynlig eller nøytral i relasjon til hvithetsnormen, bør bli forstått som et forsøk på motmakt. Overgangen til aktive afrokrøller handler om å omfavne den svarte feminiteten, og på et vis avkolonisere kroppen sin. Den svarte feminiteten står i kontrast til det hvite heteronormative hegemoniet, som tvinger frem diskurs rundt afroteksturert hår som noe underdanig. Å favne om sitt afroteksturerte hår bidrar til konstruksjonen av «svarthet». Paradoksalt nok kan aktive afrokrøller skaper større grad av umenneskeliggjøring. Å tilpasse seg normen blir å akseptere undertrykkelsen. På den andre siden blir det å bryte med normen en krenkelse mot hvithetsnormen, en krenkelse som møtes av enda større grad av undertrykkelse. Aktive afrokrøller blir da selve symbolet på forskjell, det urene, det primitive, det dyriske som ikke hører til blant det menneskelige. Handlingsrommet som de melaninrike informantene beskriver, er svært smalt. Våre talehandlingsmønstre bidrar

til konstruksjonen av maktstruktur. Å stille spørsmål til afroteksturert hår, og dra linjer til «sirkus» bidrar til å opprettholde et rom for hverdagsrasisme. Slik rasisme kan maskeres med uvitenhet eller nysgjerrighet, men vil alltid peke tilbake til ideer om kategoriseringer av mennesker.

Krøllekunnskap viser hvordan kunnskap er tett sammenflettet med makt, samt hvordan bevisstgjøring over egen situasjon og handlinger kan trigge motstand og videre legge til rette for å redefinere egen identitet. Pleie og stell av teksturert hår er alltid sosialt betinget og tillært. Derfor er det viktig å undersøke hvor kunnskapen kommer fra, så vel som hvordan videreføring av kunnskap kan bidra til å opprettholde en undertrykkende maktstruktur. Teksturert hår handler om identitet og feminitet, i både selvvalgt og påtvunget forstand. Slik Solheim påpeker (i Douglas, 1997, s. 10) så sorterer og avgrenser vi «ting som hører sammen fra ting som er fremmede og utenfor og hører hjemme andre steder». Vi rydder kontinuering i verden rundt oss, og skiller det rene fra det urene. Dette prosjektet viser hvordan afroteksturert hår merkes som noe urent som skaper uro i vår kulturelle orden. Denne ryddeprosessen utføres ikke utelukkende av hvite kropper, men internaliseres også i melaninrike kropper som fører til at skammen rundt det afroteksturerte håret går i arv. Skam er en katalysator av handlefrihet. Diskusjonen rundt krøllekunnskap bidrar til å begrepsfeste en spesifikk form for internalisert rasisme, som er unikt for informantene med afroteksturert hår.

Prosjektet viser hvordan teksturert hår rammes inn av en eurosentrisk forståelse av kjønn og feminitet, noe som hindrer melaninrike kvinner i å yte motstand. *Krøller i praksis* drøfter hvordan melaninrike kvinner med afroteksturert hår gjentatte ganger konseptualiseres som dyriske og urene. Dette fører til en arbeidsmengde som innebærer å tøyse krøllene slik at de oppfattes som respektable. Til tross for arbeidsmengden, vil forsøk på å manipulere eller beskytte krøllene i fletter oppfattes som en etteraping av hvithet. Dette understreker hegemoniske ideer om at hvithet og svarthet fungerer som motstridene, utelukkende kategorier. Melaninrike kvinners feminitet aldri vil kunne bli forstått som noe egent, men alltid mål opp mot hvit feminitet. De melaninrike informantene dras mellom positive og negative følelser. De beveger seg mellom å manipulere håret for å passe inn i samfunnets vurderinger av feminitet og skjønnhet, mens de på den andre siden forsøker å omfavne sin svarthet gjennom det afroteksturete håret. Diskursen rundt krøller fremmer en tanke om at den ønskede normen for melaninrike kvinner er å se hvitere ut. Dette kan tyde på hegemoniske holdninger om at hvithet er overlegent svarthet, og dermed vil hvite kvinner posisjonere seg høyere enn svarte kvinner.

Informantene med afroteksturert hår erfarer hvordan kroppene deres er uløselig knyttet til essensialisme, hvor håret og huden skaper assosiasjoner til en konkret, uforanderlig essens. Praksis viser til en form for kritisk tenking, en kombinasjon av refleksjon og handling. Gjennom å foreta handlingen og vurdere virkingene av den, vil refleksjonene kunne tvinge frem endring eller revurderinger. Refleksjon over praktiske handlinger vil dermed tilpasses det sosiale rommet handlingene utføres i. Dermed kan manipulering av afroteksturen bli forstått som et forsøk på å tilpasse seg hvithetsnormen. På den andre siden bidrar krøller i praksis til å fremme en alternativ forklaring, som bunner i et forsøk på å frigjøre tid og minke arbeidsmengden informantene med afroteksturert hår bruker på pleie, stell og vedlikehold av håret.

Kunnskap og praksis skaper et metanarrativ rundt krøller som begrenser melaninrike kvinners evne til å utfolde seg. *Krøllenarrativ* viser hvordan teksturert hår bidra til å skape og opprettholde en fortelling om hvem kvinner med krøller er. Populærkulturen fungerer som en mektig arena hvor fortellingene vises frem og materialiseres. Å tøyse krøllene blir en mekanisme som benyttes for å unngå å overskride konvensjonelle normer, noe som er felles for informantene med løsere teksturert hår og informantene med afroteksturert hår. På den andre siden peker det seg ut en markant forskjell. Informantene med løsere teksturert hår opplever at hvite kvinner med krøller blir portrettert som «kleine» eller sosiale outsiders, mens for melaninrike kvinner handler det om representasjon – å kunne se seg selv i andre. Vår kulturelle konstruksjon av feminitet og rase bidrar til å legitimere at noen kvinner med visse typer krøller har makt over andre kvinner med en annen type tekstur.

Krøllekunnskap, krøller i praksis og krøllenarrativ bør forstås som en forlengelse av hverandre, svøpt i maktstrukturer og hegemoniske forestillinger av feminitet og raseidentitet. Kunnskap påvirker praksis, som fører til refleksjon av handlinger, som igjen påvirker selve narrativet. Å ha teksturert hår, enten løsere teksturert hår eller afroteksturert hår, krever en helhetlig forståelse av den individuelle, historisk betinget situasjonen informanten befinner seg i. På et vis er det urettferdig å sammenligne hvite og melaninrike kvinner på denne måten, fordi selve den menneskelige opplevelsen er *grunnleggende* ulik. Kunnskapen er ulik, praksis er ulik og narrativet er ulikt. Disse utviklede begrepene kan bidra til å forstå hvorfor og hvordan situasjonene er ulike. Krøller er ikke bare krøller, men en kompleks tematikk farget av hårete sosiale forestillinger knyttet til samspillet mellom teksturtype, hudfarge og kjønn.

Litteraturliste

- Abrams, K. M. & Gaiser, T. J. (2017). Online Focus Groups. I Fielding, N. G., Lee, M. R. & Blank, G (Red.), *The SAGE Handbook of Online Research Methods* (s. 435-449). SAGE Publications Ltd.
- Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig*. Ordfront.
- Andersson, M. (2022) *Rasisme*. Fagbokforlaget.
- Bambara, T. C. (1980). *The Salt Eaters*. Random House.
- Bambara, T. C. (1970). *The Black Woman: An Anthology*. Washington Square Press.
- Banks, I. (2000). *Hair matters: Beauty, power, and Black women's consciousness*. New York University Press.
- Beauvoir, S. d., Moi, T., & Christensen, B. (2000). *Det annet kjønn*. Bokklubben dagens bøker.
- Becker, H. S. (1998). *Tricks of the trade: How to think about your research while you're doing it*. University of Chicago Press.
- Becker, H. S. (2000). Cases, causes, conjunctures, stories, and imagery. I R. Gomm, M, Hammersley & P. Foster (Red.). *Case Study Method* (s. 205-216). SAGE Publications Ltd.
- Bellinger, W. (2007). Why African American Women Try to Obtain 'Good Hair. *Sociological Viewpoint*, 23, s. 63-71.
- Berg, C. (1951). *The Unconscious Significance of Hair*. George Allen and Unwin Ltd.
- Berger, P. L., Wiik, F., & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnskapte virkelighet*. Fagbokforlaget.
- Berry, E. R. (2008). The zombie commodity: hair and the politics of its globalization. *Postcolonial Studies*, 11(1), s. 63-84.
- Bhambra, G. K. (2015). Black thought matters: Patricia Hill Collins and the long tradition of African American sociology, *Ethnic and Racial Studies*, 38(13), s. 69-84.
<https://doi.org/10.1080/01419870.2015.1058497>
- Blay, A. (2021, 1. september). *The Definitive Expert Guide To Finding And Caring For Your Curl Type*. ELLE. <https://www.elle.com/culture/a37294694/expert-guide-hair-type-curly-kinky/>

- Blumer, H. (1954). What is Wrong with Social Theory? *American sociological review*, 19(1), s. 3-10.
<https://doi.org/10.2307/2088165>
- Bordo, S. (1993). *Unbearable Wight. Feminism, Western Culture, and the Body*. University of California Press.
- Bordo, S. (1997). The Body and the Reproduction of Femininity. I K. Conboy, N. Medina & S. Stanbury (Red.), *Writing on the body: Female embodiment and feminist theory* (s. 90-110). Columbia University Press.
- Brannen, J., & Nilsen, A. (2005). Individualisation, choice and structure: a discussion of current trends in sociological analysis. *The Sociological review (Keele)*, 53(3), s. 412-428.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2005.00559.x>
- Brannen, J., & Nilsen, A. (2011). Comparative Biographies in Case-based Cross-national Research: Methodological Considerations. *Sociology (Oxford)*, 45(4), s. 603-618.
<https://doi.org/10.1177/0038038511406602>
- Brownmiller, S. (1984). *Femininity*. Hamish Hamilton.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of "sex"*. Routledge.
- Butler, J. (1997). *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. Routledge.
- Butler, J. (1999). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. Routledge.
- Byrd, A. D & Tharps, L. L. (2001). *Hair Story: Untangling the Roots of Black Hair in America*. St. Martins Press.
- Cloete, E., Khumalo, N. P., & Ngoepe, M. N. (2019). The what, why and how of curly hair: a review. *Proc Math Phys Eng Sci*, 475(2231), 20190516-20190516.
<https://doi.org/10.1098/rspa.2019.0516>
- Collins, P. H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowlegde, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. Routledge.
- Cooper, W. (1971). *Hair: Sex society symbolism*. Stein and Day.
- Craig, M. L. (1997). The Diclne and the Fall of the Conk; of How to read a Process. *Fashion Theory: The Journal of Dress, Body and Culture*, 1(2), s. 399-419.

- Craig, M. L. (2002). *Ain't I a beauty queen?: Black women, beauty, and the politics of race*. Oxford University Press.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>
- Davis, F. J. (1991). *Who Is Black?: One Nation's Definition*. Penn State University Press.
- Douglas, M. (1996). *Natural symbols: Explorations in cosmology*. Routledge.
- Douglas, M. L., & Lie, K. A. (1997). *Rent og urent: En analyse av forestillinger omkring urenhet og tabu*. Pax Forlag
- Dua, E. (2005). Canadian Anti-Racist Feminist Thought; Scratching the Surface of Racism. I B. Crow & L. Gotel (Red.), *Open Boundaries: A Canadian Women's Studies Reader* (s. 60-73). Pearson Prentice Hall.
- Egeland, C. & Jegerstedt, K. (2017). Diskursiv tilnærming, i Mortensen, E., m.fl. (Red.) *Kjønnteori* (s. 15.21). Gyldendal.
- Elliot, P & Mandell, N. (1998). Chapter 1: Feminist Theories. I N. Mandel (Red.), *Feminist Issues: Race, Class, and Sexuality*, (2. utg.) s. 2-25. Prentice Hall Allyn and Bacon Canada.
- Eliberg-Schwartz, H. & W. Doniger (1995). *Off with Her Head! The Denial of Women's Identity in Myth, Religion, and Culture*. University of California Press
- Engelsrud, G. (2006). *Hva er kropp*. Universitetsforlaget.
- Filmweb. (u.å). *The Princess Diaries*. Hentet fra <https://www.filmweb.no/film/article906606.ece#23.11.2022>.
- Foucault, M. (1977) *Language, Counter-Memory, and Practice*. Cornell University Press.
- Foucault, M., & Schaanning, E. (1995). *Seksualitetens historie: 1: Viljen til viten* (Vol. 1). EXIL.
- Freud, S. (1922). Medusas Head. I *Collected Papers* (s. 105-106). Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis.
- Glaser, B., & Strauss, A. L. (2017). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Routledge.
- Gobo, G. (2008). Re-Conceptualizing Generalization; Old Issues in a New Frame. I K. Alasuutari, P., Bickman, L & Brannen, J. (Red.), *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. (s. 193-213). SAGE Publications Ltd.

- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Penguin Books.
- Gomm, R., Hammersley, M., & Foster, P. (2011). *Case study method: Key issues, key texts*. SAGE Publications Ltd.
- Gressgård, R. (2013). Interseksjonalitet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(01), s. 64-67.
- Grier, W. H., & P. M. Cobbs. (1968). *Black Rage*. Basic Books.
- Hall, S. (1997). The Work of Representation. I S. Hall (Red.), *Representation: Cultural Representations & Signifying Practices*. (s. 13-74). SAGE Publications.
- Hallpike, C. R. (1969). Social Hair. *Man: The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 4(2), s. 256-264. <https://doi.org/10.2307/2799572>
- Hamm, C. (2017). Susan Bordo. I Mortensen, E., m.fl. (Red.) *Kjønnteori* (s. 180-186). Gyldendal Norsk Forlag.
- Hammersley, M. og Gomm, R. (2011) Introduction. I R. Gomm, M, Hammersley & P. Foster (Red.). *Case Study Method* (s. 1-16). SAGE Publications Ltd.
- Harper, D. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual studies (Abingdon, England)*, 17(1), s. 13-26. <https://doi.org/10.1080/14725860220137345>
- Herzig, R. M. (2015). *Plucked: A History of Hair Removal*. New York University Press.
- hooks, b. (1982). *Ain't I A Woman, Black Women and Feminism*. South End Press.
- hooks, b. (1989). *Talking back: thinking feminist, thinking black*. South End Press.
- hooks, b. (2000). *Feminist Theory: From Margin to Center* (2. utg.). South End Press.
- Ingraham, C. (1994). The heterosexual Imaginary: Feminist sociology and theories of gender. *Sociological Theory*, 12(2), s. 203-219.
- Isaksen, L. W. (1994). *Den tabubelagte kroppen: Kropp, kjønn og tabuer i dagens omsorgsarbeid* [Doktorgradsavhandling] Sosiologisk Institutt, Universitetet i Bergen.
- Jenkins, H., T. McPherson & J. Shattuc. (2002). Defining Popular Culture. I H. Jenkins, t. McPherson & J. Shattuc (Red.), *Hop on Pop: The Politics and Pleasures of Popular Culture* (s. 26-42). Duke University Press.

- Johnson, J. (1997). Finding Myself Among the Long-Haired Women: Reflections of Gender, Race, Sexuality, and Feminist Identity. I K. Myers, C. Anderson & Barbara Risman (Red.), *Feminist Foundations: Towards Transforming Sociology*. (s. 397-402). SAGE Publications.
- Jones, C. & Shorter-Gooden, K. (2004). *Shifting: The Double Lives of Black Women in America*. Perennial.
- Katz-Rotman, B. (2005). *Weaving a Family: Untangling Race and Adoption*. Beacon Press.
- Kelley, R. D. G. (1997). Nap Time: Historicizing the Afro. *Fashion Theory: The Journal of Dress, Body and Culture*, 1(4), s. 339-351.
- Kembba, P. W. C. (2021, 22. september). *Et besøk hos frisøren er risikosport for oss med afrohår*. Hentet fra <https://www.minmote.no/skjoennhet/haar/a/OrEAjO/kronikk-et-besoek-hos-frisoeren-er-risikosport-for-oss-med-afrohaar>
- Korsnes, O. (2008). Essensialisme, i *Sosiologisk Leksikon*. Universitetsforlaget. s. 68.
- Korsnes, O. (2008). Makt, i *Sosiologisk Leksikon*. Universitetsforlaget. s. 180-181.
- Korsnes, O. (2008). Poststrukturalisme, i *Sosiologisk Leksikon*. Universitetsforlaget. s. 232-233.
- Krølltopp (2018). *Curly Girl-metoden*. Krølltopp. <https://krolltopp.no/2018/11/11/curly-girl-metoden/>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Landman, T. (2000). *Issues and Methods in Comparative Politics*. Routledge.
- Langeland, T. & Holck, P. (2022). Hår. I *Store medisinske leksikon*. <https://sml.snl.no/hår>
- Leach, E. R. (1958). Magical Hair. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 88(2), s. 147-164.
- Lévi-Strauss, C. (1977) *Structural Anthropology*. Basic Books, Inc., Publishers
- Majali, Z., Coetzee, J. K. & Rau, A. (2017). Everyday Hair Discourses of African Black Women. *Qualitative Sociology Review*, 8(1). <https://doi.org/10.18778/1733-8077.13.1.09>
- Mason, A.C. (2015). *Hair Shame: Multigenerational Transmission of Internalized racism in African American women*. Proquest LLC.
- Massey, L. (2001) *Curly Girl: A Handbook*. Workman Publishing Company

- McKinney, J.C. (1969). Typification, Typologies, and Sociological Theory. *Social forces*, 48(1), s. 1-12
- Mercer, K. (1987). Black Hair/Style Politics. *New Formations*, Winter(3), s. 33-54.
- Mercer, K. (1994). *Welcome to the jungle: New positions in black cultural studies*. Routledge.
- Mills, C. W. (1959). *The sociological imagination*. Oxford University Press.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research*. SAGE Publications Ltd..
- Morgan, D. L. (1996). Focus Groups. *Annual review of sociology*, 22(1), s. 129-152.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.22.1.129>
- Morrow, W. (1973). *400 Years without a Comb*. Black Publishers of San Diego.
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 23(3), 129-148. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2015-03-01>
- NAOB (u.å.) *tekstur*. Den Norske Akademiske Ordbok. <https://naob.no/ordbok/tekstur>
- Ngandu-Kalenga Greensword, S. (2022). Historicizing black hair politics: A framework for contextualizing race politics. *Sociology compass*, 16(8), n/a.
<https://doi.org/10.1111/soc4.13015>
- Noorwood, C. R. (2018). Decolonizing my hair, unshackling my curls: an autoethnography on what makes my natural hair journey a Black feminist statement. *International Feminist Journal of Politics*, 20(1), 69-84, <https://doi.org/10.1080/14616742.2017.1369890>
- Patterson, O. (1982). *Slavery and Social Death: A Comparative Study*. Harvard University Press.
- Praksis (2020, 28. desember). I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/praksis>.
- Ragin, C. (1992). Introduction: "Casing" and the process of social inquiry. I Ragin, C.C & Becker, H.S. (Red.), *What Is a Case?: Exploring the Foundations of Social Inquiry* (s. 217-226). Cambridge University Press.
- Rapley, T. (2004). Interviews. I C. Seale, G. Gobo, J. F. Gubrium, & D. Silverman (Red.) *Qualitative Research Practice* (s. 16-34). SAGE Publications Ltd.
- Robin, M. (2019). *Michelle Obama Gave Her Naturally Curly Hair New Blonde Ombré Highlights*. Hentet fra <https://www.allure.com/story/michelle-obama-hair-blonde-ombre-natural-curls>.
- Romeo, L. (2021) *Hair Typing System*. Hentet fra <https://www.leahromero.com/work/elle>

- Rosenthal, A. (2004). Raising Hair. *Eighteenth-Century Studies*, 38(1), s. 1-16.
- Ruppert, F. (2019). *Forstå dine sår i sjelen*. Flux Forlag.
- Shilling, C. (2003). *The body and social theory* (2. utg.). SAGE Publications Ltd.
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data* (5. utg.). SAGE Publications Ltd.
- Skjeseth, H. T., Ghorbani, L. & Whittaker, E. M. B. (2022, 20. september).– *De brenner symbolet på den iranske republikken*. NRK. <https://www.nrk.no/urix/store-protester-etter-mahsa-aminis-dod-1.16109743>
- Solheim, J.(1998). *Den åpne kroppen: Om kjønnsymbolikk i moderne kultur*. Pax.
- Strong, G. (2021, 18. januar). *Michelle Obama shares makeup-free photo with beautiful natural hair*. Hentet fra <https://www.hellomagazine.com/healthandbeauty/20210118104792/michelle-obama-makeup-free-natural-hair/>
- Stork, H. S. (2022, 11. oktober). *Iranske kvinner klipper håret i protest mot regimet*. Kilden. <https://kjonnsforskning.no/nb/2022/10/iranske-kvinner-klipper-haret-i-protest-mot-regimet>
- Swedberg, R. (2014) *The Art of Social Theory*. Princeton University Press.
- Synnott, A. (1987). Shame and Glory: A Sociology of Hair. *The British journal of sociology*, 38(3), s. 381-413. <https://doi.org/10.2307/590695>
- Synnott, A. (1993). *The body social: Symbolism, self, and society*. Routledge.
- Tate, S. (2007). Black beauty: Shade, hair and anti-racist aesthetics. *Ethnic and racial studies*, 30(2), s. 300-319. <https://doi.org/10.1080/01419870601143992>
- Tate, S. A. (2005). *Black Skins, Black Masks: Hybridity, Dialogism, Performativity*. Routledge.
- Tate, S. A. (2015). *Black Women's Bodies and The Nation: Race, Gender and Culture*. Palgrave Macmillan.
- Thompson, C. (2009). Black Women, Beauty, and Hair as a Matter of Being. *Women's studies*, 38(8), s. 831-856. <https://doi.org/10.1080/00497870903238463>
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. H. (2018). *Viten skapt: Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Cappelen Damm akademisk.

- Walker, S. (2007). *Style and Status: selling beauty to African American women 1920-1975*. The University Press of Kentucky.
- Watson, D.Q. (2010). *Making Hair Matter: Untangling Black Hair/Style Politics* [Masteroppgave]. Queen's University.
- Weitz, R. (2001). Women and their hair: seeking power through resistance and accommodation. *Gender & society*, 15(5), s. 667-686. <https://doi.org/10.1177/0891243201015005003>
- White, S. B. (2010). The Big Girl's Chair: A Rhetorical Analysis of How Motions for Kids Market Relaxers to African America Girls. I R. E. Spellers & K. R. Moffitt (Red.), *Blackberries and Redbones: Critical Articulations of Black Hair/Body Politics in Africana Communities* (s. 17-27). Hampton Press.
- Østerberg, D. (2016). *Sosiologiens nøkkelbegreper og deres opprinnelse*. Cappelen Damm akademisk.

Figurer

Figur 1. «Hair Typing System» av L. Romeo, 2021. Hentet fra <https://www.leahromero.com/work/elle>

Figur 2. Skjermdump fra *Curlfriends: Tips for All Curly Hair Types & Methods*. Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/curlfriendstips>

Figur 3. Skjermdump fra *Wavy Methods International*. Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/wavygirlmethod>

Figur 4. Skjermdump fra *Curly Hair Method Norge/Naturlig hår* Hentet fra <https://www.facebook.com/groups/1317917458352167>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Kvinner og krøller»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan teksturert hår (på hodet) bevisst og ubevisst gir uttrykk for kjønnede og sosiale idealer. I dette skrivet vil jeg gi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Intervjuene inngår i forskningsprosjektet som utgjør grunnlaget for min masteroppgave i sosiologi. I denne sammenhengen ønsker jeg å undersøke hvordan kvinner med teksturert hår opplever sitt eget hår, samt deres opplevelse av omverdenens reaksjoner på håret deres.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Sosiologisk institutt, ved Universitetet i Bergen, er ansvarlig for prosjektet. Professor ved Ann Elise Widding Isaksen, Universitetet i Bergen, er veileder for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju unge kvinner med ulike typer teksturert hår – alt fra bølger, spiraler, krusete, kinky eller fuzzy hår. Jeg er interessert i dine tanker, erfaringer og holdninger knyttet til å ha teksturert hår, samt dine opplevelser av omverdens reaksjoner på håret ditt. Dette vil muligens kunne bidra til økt forståelse av samtidens skjønnhetsidealer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du takker ja til å delta, innebærer det å delta på et fokusgruppeintervju med ca. 5-6 andre deltakere. Det vil ta deg omtrent 30-45 min. Dine svar vil bli notert og tatt opp med lydopptaker, for senere analyser. Opptakene slettes ved prosjektslutt. Intervjuet vil ta for seg dine egne opplevelser med å ha krøllete hår, pleie av hår, bruk av produkter, samt meninger og holdninger knyttet til teksturert hår.

Det er frivilling å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun veileder Ann Elise Widding Isaksen, og jeg, Tuva Dolve Hetlelid, vil ha tilgang til opplysningene. Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptak og transkribert. Alle personopplysninger og båndopptak vil bli behandlet konfidensielt og vil bare bli behandlet av undertegnede. All data lagres på en passordbeskyttet datamaskin. Du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon, og kun utdrag fra intervjuene vil bli presentert i den ferdige teksten.

Hva skjer med opplysningene dine når vi svaslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er mai/juni 2022. Når forskningsprosjektet er avsluttet, vil alle opptak og notater slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet personopplysninger om deg
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen / Sosiologisk institutt har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitetet i Bergen* ved Tuva Dolve Hetlelid - tlf: 936 55 466 eller mail: fiw006@uib.no – eller veileder Ann Elise Widding Isaksen – tlf: 473 91 065 eller mail lise.isaksen@uib.no
- Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim – tlf: 55 58 20 29 eller mail: Janecke.Veim@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Tuva Dolve Hetlelid

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Kvinner og krøller*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i *fokusgruppeintervju*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Informasjon om forskningen, fokusgrupper og formål

Formålet med intervjuene

Behandling av data, anonymisering og konfidensialitet

Informasjon om samtykkerett

Om informanten selv

1. Alder
  2. Fortell kort om egen krølletype. Hvilke ord bruker du til å beskrive dine krøller?
-

Kunnskapsgrunnlag

3. Tenk tilbake, hva lærte dere om hår da dere var yngre? Hva er bra, og hva er dårlig hår?
  4. Hvor henter dere informasjon om hvordan dere skal stelle krøllene deres?
-

Identitet

5. Bildet er hentet fra filmen Prinsesse på prøve. Har dere noen refleksjoner rundt bildet?

- a. Hvordan har dere det med krøllene deres?
  - b. Har dere noen gang skammet dere over krøllene deres?
  - c. Tror dere kvinner med rett hår oppfattes annerledes enn kvinner med krøller?
-

Tidsaspektet

---

6. Hvor mye tid bruker dere på planlegging og gjennomføring av stell av håret til daglig?

Ulike roller, ulikt hår

7. På bildet til venstre ser vi Michelle Obama i rollen som presidentfrue, og på høyre et bilde fra 2019 hvor hun ikke lenger er presidentfrue. Har dere noen tanker rundt hår og ulike roller?
- Har dere noen refleksjoner rundt hvordan dere selv ønsker å fremstå?
  - Har dere noen tanker om hvordan hår/krøller spiller inn i presentasjonen av dere selv?

Sosial ulikhet

8. Har dere noen tanker om hvordan håret til en flyvertinne versus håret til en professor skal se ut?
- En sykepleier? En lærer? En som jobber i matbutikk?
9. I hvilken grad er hår viktig i møte med andre mennesker?

Seksualitet og femininitet

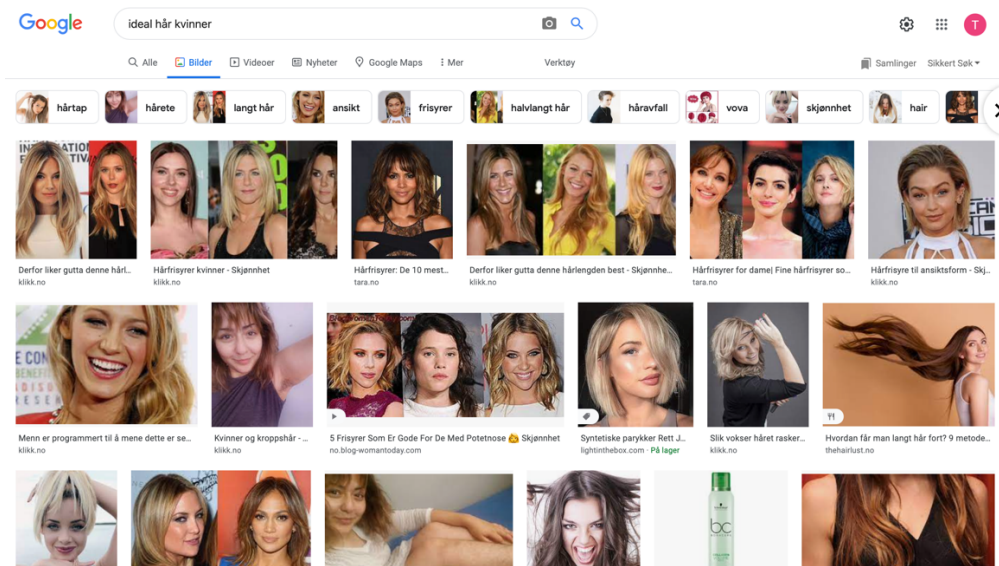
10. Noen hårfrisyrer knyttes ofte opp til bestemte identiteter eller seksualiteter. For eksempel at «alle» lesbiske har kort hår, at «alle» med rødt/grønt/lilla/blått hår er skeive, at «alle» muslimske kvinner dekker håret sitt, eller at «alle» jødiske kvinner går med parykk. Har dere noen refleksjoner rundt hår og seksualitet?
11. Langt hår knyttes ofte til det å være feminin – både for gutter og jenter. Har dere noen refleksjoner rundt hår og opplevelsen av kjønn?

Idealhåret

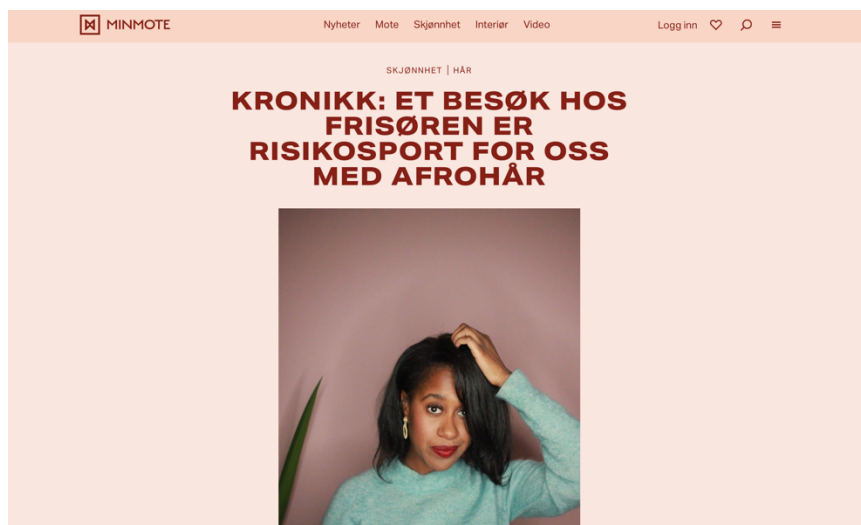
12. Her har jeg googla «ideal hår kvinner». Har dere noen refleksjoner rundt skjønnhetsidealene i Norge?

Hentet 30. september 2021

Opplevelser med omverden

13. Denne overskriften er hentet fra MinMote. Har dere noen refleksjoner rundt det å gå til frisøren med krøller?

Økonomiske aspekter

14. Hvor mye penger tror dere at dere bruker på produkter i løpet av en måned? Et halvt år?
- Produkter som skal fremheve naturlige krøller - som sjampo, balsam, ulike masker, gele, olje og lignende
15. Hvor mye penger tror dere at dere bruker hos frisøren i løpet av året?
- Sammenlignet med venner/familie med rett hår?

Annet/Avslutning

---

16. Er det noe mer dere ønsker å ta opp?